

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK KİMLİK YARATMA
ÇABALARI VE NEDENLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin OĞUZLAR TEKİN

**Danışman
Doç. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN**

Balıkesir 2007

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK KİMLİK
YARATMA ÇABALARI VE NEDENLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Yasemin OĞUZLAR TEKİN
200512529002**

Balıkesir 2007

ÖZET

Avrupa Birliği'nin Ortak Kimliğini Yaratma abaları ve Nedenleri

Yasemin OĞUZLAR TEKİN

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN

Eylül 2007, 83 sayfa

Çalışma, ortak kimlik oluşturma amacına Avrupa Birliği'ni yönlendiren etkenler ile ortak kimlik oluşturmanın AB bütünleşmesine sağlayacağı muhtemel katkılar hakkında genel öngörülerde bulunmaktadır.

Çalışma, giriş ve sonuç kesimleri hariç dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kimliğin tanımı, ne olduğu, nasıl oluştuğu ve bu oluşum sürecinde etken olan faktörler analiz edilmektedir. İkinci bölümde AB ortak kimlik yaratma çabalarının tarihsel süreç içindeki gelişimi açıklanmaya çalışılmaktadır. Üçüncü bölümde AB'nin ortak kimlik oluşturmasının nedenleri üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde ise AB ortak kimlik oluşturmasında karşılaşılan engeller irdelenmekte ve çalışma genel değerlendirme ve sonuç ile son bulmaktadır.

AB'nin hukuki temelleri, ulus devletlerin birtakım yetkilerini daha üst ortak siyasi kurumlara devrederek ortak bir siyasi irade sergilemelerine dayanmaktadır. Bu ortak iradenin temelinde bölgede sürdürülebilir barış, istikrar ve refah yer almaktadır. Bu bağlamda AB, ekonomik ve politik bütünleşmenin yanında kültürel anlamda bütünleşerek ve ortak kimlik oluşturarak derinleşmek istemekte ve küresel bir medeniyet projesi olma niyetini taşımaktadır. AB'nin bu amaca ulaşması tarihsel süreç içinde kazandığı deneyim ve değerleri – dünyevi değerlerin yüceltilmesi, bireyin özgürleştirilmesi ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi, hümanist bir yaklaşımla diğerleri ile eşitlik, bireyin yönetenlerini demokratik yöntemlerle seçebilmesi ve iktisadi özgürlük gibi – bu medeniyet projesinin temelleri olarak oluşturmasına bağlıdır. Ortak kimlik oluşturmada AB'nin karşılaşacağı engeller de büyük ölçüde bu ortak değerlerin yardımıyla aşılabilecektir. Ayrıca ortak kültür oluşturmanın uzun soluklu bir süreç olacağı ve geniş katılıma ihtiyaç duyacağı ortadadır. Her ne kadar önemli zorlukları barındırsa da ortak kimlik oluşturma AB'nin gelecekte alacağı şekli de belirleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği (AB), Avrupa Birliği Kimliği, Küreselleşme ve AB, Milliyetçilik ve AB, Aydınlanma Değerleri ve AB

ABSTRACT

The Reasons and Efforts for EU Common Identity Formation

Yasemin OĞUZLAR TEKİN

M.A. Thesis, Department of Public Administration

Supervisor: Doç. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN

September 2007, 83 pages

This study is made to investigate the factors which motivate European Union (EU) to form a common identity and also to illustrate the possible contributions of common identity formation to EU.

This study consists of four chapters apart from the introduction and conclusions. In the first chapter, the definition and formation of identity, the factors which influence identity formation and where the motives of common identity formation stem from, are explained. Secondly, the efforts of EU for forming common identity in historical process are described. In the third chapter, the reasons which motivate EU to form common identity are debated. In the last chapter, the difficulties which EU met during the common identity formation are discussed and the study is completed with conclusions and a general evaluation.

The legal foundation of EU is based on a common politic will, which is formed by giving the nation states' power to federal mechanism. In this context, sustainable peace, stability and welfare shape the base of common politic will of EU. Furthermore, EU wants to be an alternative global civilization project by forming common identity and deepening its unity. To reach this goal, EU should make the Enlightenment values – exaltion of secular values, the liberalization of human being, freedom expression, equality to others with humanism approach, election of governors by democratic ways, economic liberation- which were gained in the historical process, the basis of this civilization project. The problems which EU met during the common identity formation can reach to a solution with the help of these values. In this context, it cannot be forgotten that “identity formation” is a lasting process, which needs vast participation. Despite the fact that EU common identity formation faces with a number of difficulties, it is the basic determinator for the future of EU.

Key Words: European Union (EU), EU Identity, Globalization and EU, Nationalism and EU, Enlightenment Values and EU.

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği, Türkiye'nin son elli yıllık siyasi, ekonomik ve sosyal hayatının önemli belirleyicilerinden biri olmaktadır. Türkiye'nin AB tam üyelik sürecinde ilerlediği Şu günlerde kimlik ve kültür konuları oldukça yoğun ilgi görmektedir. Avrupa kimliği ile Türk kimliğinin etkileşimi, çatışmaları ve uzlaŐma ihtimalleri birçok platformda hararetle tartıŐılmakla birlikte genelde konuya yaklaşımlar kesin ön-yargılara dayanmakta ve bu ön-yargılarda önemli bilgi eksiklikleri içermektedir. Bu bağlamda Avrupa kimliği üzerine yazılmıŐ kapsamlı bir Türkçe eserin bulunmaması da gayet manidardır. Adaylık sürecinin devam ettiği günümüzde Avrupa Birliği'ni daha yakından tanımak ve ileride alacağı Şekil konusunda bilgi sahibi olmak çok önemlidir. Bu çalışma var olan bu bilgi eksikliğine az da olsa bir katkı sağlamak amacını taŐımaktadır.

Çalışmada genel olarak ortak kimlik oluşturmanın tarihsel süreci, AB'ye sağlayacağı katkılar ve bu aşamada karşılaşılan engeller üzerinde durulmuştur. AB ortak kimliği ve Türk kimliği geçmişte olduğu gibi günümüzde de birbirlerini karşılıklı etkilemekte ve bir ölçüde Őekillenmelerini belirlemektedirler. Ayrıca Türkiye ve Osmanlı İmparatorluğu son iki yüz yıllık batılılaşma ve modernleşme çabalarıyla kendi kimliklerini yeniden tanımlama yoluna gitmiŐler ve Avrupa'dan büyük ölçüde etkilenmiŐlerdir. Bu bağlamda çalışma AB kimliği üzerine yoğunlaŐmakla birlikte, Türkiye'nin AB yolunda karşılaşacağı sorunlar ile ilgili de önemli ipuçları sunmaktadır.

Bu çalıŐmayı hazırlamamda ve Avrupa Birliği'ne yönelik değişik bir bakış açısı kazanmamda bana yol gösteren tez danıŐmanım ve hocam Sayın "Doç. Dr. rer. pol. Rıza Arslan'a" teŐekkürlerimi bir borç bilirim. Tüm çalışma sürem boyunca her türlü sıkıntımı paylaşan ve bana destek olan, çalıŐmamı rahat ve huzurlu bir ortamda yapmamı sağlayan aileme ve eŐime, manevi desteklerini esirgemeyen "Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi" çatısı altında birlikte görev yaptığımız tüm "Araştırma Görevlisi" arkadaşlarıma çok teŐekkür ederim.

Bandırma, 2007

AraÇ. Gör. Yasemin OĞUZLAR TEKİN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖZSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

KİMLİK

1.1 Kimlik Oluşumu ve Temel Özellikleri	5
1.2 Kültürel Kimlik Türleri Aralarındaki Benzerlikler Farklılıklar	7

BÖLÜM II

AB'NİN KİMLİK YARATMA ÇABALARI

2.1 Avrupa'da Ortak Kimlik Oluşum Süreci	11
2.1.1 Avrupa Kimliğine Eski Yunan ve Roma Kültürlerinin Katkıları	11
2.1.2 Hıristiyanlığın Avrupa kimliğine Katkısı	13
2.1.3 Aydınlanma Dönemi ve Sonrasının Avrupa Kimlik Oluşumuna Katkısı	14
2.1.3.1 Dünyevi Değerlerin Öne Çıkarılması	15
2.1.3.2 Bireysel Özgürlük	16
2.1.3.3 İfade Özgürlüğü	17

2.1.3.4 Hümanizm	17
2.1.3.5 Yönetenlerin Demokratik Yollarla Seilebilmesi	18
2.1.3.6 İktisadi zgrlk	19
2.2 AET Oluşumu Sonrası Ortak Kimlik Oluşturma Süreci	25
BÖLÜM III	
AB KİMLİĞİNİN OLUŞTURULMASININ NEDENLERİ	
3.1 AB Kimliğinin AB Yönetim Yapısına Sağlayacağı Katkılar	34
3.2 AB Kimliği Oluşumunun AB'nin Globalleşen Dünyadaki Rolüne Desteği	42
3.3 Ortak Kimlik ve Ortak Değerler erevesinde Bütünleşip Derinleşmek	46
BÖLÜM IV	
AB KİMLİĞİNİ OLUŞTURMADA KARŞILAŞILAN ENGELLER	
4.1 AB "teki"ne Dayanan Bir kimlik Oluşturmaya Kalkar mı? Bu Noktada "teki" Olarak Algılanan Ne Olabilir?	53
4.2 ye lkelerin Milli Kimlikleri Bu Süreç İçin Bir Engel Oluşturabilir mi? Ortak Kimlik ile Milli Kimlikler Arasında Dışlayıcılık mı; Yoksa Kapsayıcılık mı Daha Baskın Durumdadır?	60
4.3 AB Kimliğini Oluşturma Sürecine Hkmetlerini Sivil Toplumun ve Vatandaşların Yeterince İlgi Göstermemesinin Nedenleri Nelerdir? AB Kimliği Elit Bir Kimlik mi Olacaktır?	66
ÇALIŞMA GENEL DEğERLENDİRMEİ VE SONUÇ	73
KAYNAKÇA	77
ÖZGEÇMİŞ	83

TABLO LİSTESİ**SAYFA NO**

Tablo 3.1 AB'ye Karşı Duyulan Güven	36
Tablo 3.2 AB Anayasası'na Gösterilen Destek	38
Tablo 3.3 Katılımcıların Kendi Devletlerinin Demokratik İşleyişinden Duydukları Memnuniyet	39
Tablo 3.4 Katılımcıların AB'nin Demokratik İşleyişinden Duydukları Memnuniyet	40
Tablo 3.5 AB Kurumlarının Bilinirliği	41
Tablo 3.6 AB Kurumlarına Duyulan Güven	41
Tablo 3.7 AB Bayrağının Bilinirliği	49
Tablo 3.8 AB'nin Bireyler için İfade Ettiği Anlam	50
Tablo 3.9 Bireyler Kendilerini Ne Ölçüde AB'ye Bağlı Hissediyor?	51
Tablo 4.1 AB ve ABD'nin Rollerinin Karşılaştırılması	57
Tablo 4.2 Bireyler Kendilerini Ne Ölçüde AB Vatandaşı Hissediyor?	63
Tablo 4.3 Bireylerin AB'li Olmaktan Duydukları Gurur ile Ulusal Gururlarının Karşılaştırılması	64
Tablo 4.4 Bireylerin Avrupa'ya Bağlılıkları ile Kendi, Bölgelerine, Şehirlerine, Kasabalarına ve Köylerine Olan Bağlılıklarının Karşılaştırılması	65
Tablo 4.5 Bireyler AB Hakkında Ne ölçüde Bilgi Sahibi Olduklarını Düşünüyor?	68
Tablo 4.6 Bireyler AB Kurumları ve Politikaları Hakkında Bilgi Edinirken Hangi Bilgi Kaynaklarını Kullanıyorlar?	69
Tablo 4.7 Bireyler AB'nin İşleyişi Hakkında Okullarda Bilgi Verilmesi Ne Ölçüde Destekliyor?	69
Tablo 4.8 Bireyler AB'nin Siyasi Bütünleşmesini Ne Ölçüde Destekliyor?	71

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), II. Dünya Savaşı'nın yıkıntıları üzerine Avrupa'da barış ve istikrarı sürekli kılmak, ulus devletler arasında tehlikeli rekabeti önlemek, milliyetçi yaklaşımları aşmak ve Avrupalıların ekonomik yaşam standardını yükseltmek amacıyla kurulmuş bir uluslarüstü siyasi birliktir. Nihai amacı Avrupa halkları arasında daha yakın bir birlik oluşturabilmektir. Altı batı Avrupa ülkesinin* 1952 yılında Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) olarak başlattığı ve 1957 yılından sonra da Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak devam ettirdikleri ve daha sonraki süreçte de gelişerek ve genişleyerek 1992 Maastricht Antlaşmasına kadar gelen süreçte ekonomik ve idari alanlarda bütünleşme adımları atmış ve bu alanlarda da başarılı olmuşlardır. Ancak bu süre zarfında ortak siyasi kültür oluşturulamamıştır. Ortak siyasi kültürün oluşabilmesi için ekonomik, siyasi ve sosyal süreçlere ek olarak, ortak yaşam ve eğitim alanlarının geliştirilmesi ve bu girişimlere tüm Avrupa halklarının ortak katılımı gerekmektedir.

1992 Maastricht Antlaşması'nın giriş bölümünde ve AB taslak anayasasının ikinci maddesinde ortak kültür temelleri olarak Avrupa'nın ortak değerleri sayılan özgürlük, demokrasi, eşitlik, insanlık onuruna ve insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü yer almaktadır. Anayasal vatandaşlığa dayalı bir ortak Avrupa kimliği (2007 Haziran AB-Zirvesinde belirsiz konuma itilmiştir) bu değerler üzerinde şekillenecektir. Ortak kültür oluşturabilmek için bu soyut ilkelerin yeterli olmayacağı açıktır. Avrupa ortak kimliğinin geleceği büyük ölçüde ortak AB kimliğinin Avrupalılar tarafından içselleştirilmesine bağlı olacaktır. Ortak kimlik herhangi bir siyasi düzenin veya yönetimin meşruiyeti ve devamlılığı için bazen vazgeçilmeyecek bir önkoşul olarak belirlemektedir. Dolayısıyla kimlik kavramı meşruiyet sorunu ile doğrudan bağlantılıdır. Çünkü bireyler ancak kendi kimlikleri ile özdeşleştirdikleri ve kendilerini ait hissettikleri bir yönetimin iktidarını meşru görüp onaylamaktadırlar. Siyasi bütünleşme

* Batı Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Belçika

sürecinin başlamasıyla AB, üye ülke halklarıyla özdeşleşerek, üyesi olan Avrupalıları da temsil etmek istemektedir. Bu büyük ölçüde Avrupa'da yaşayan insanların ihtiyaçlarının, üye devletlerin dış çıkarlarının ve AB'nin amaçlarının örtüşmesini gerektirmektedir.

AB, ayrıca, etkin olduğu bölgede küreselleşen çağımızda, daha güçlü bir rol arayışı içindedir. AB giderek güçlenen Çin, ABD ve Japonya karşısında etkili ve güçlü bir rol oynayabilmek için siyasi bütünleşmesini ve ardından üye ülkelerin kabul ettikleri ortak savunma ve askeri gücünü oluşturmak zorundadır. AB'nin Avrupa ülkeleri adına konuşabilen güç olarak ortaya çıkabilmesi için ise ancak Avrupalılar tarafından meşrulaşması gerekmektedir; buda Avrupa anayasasının kabulü ve uygulanması sonrasında mümkündür. Adı geçen meşruiyeti pekiştirebilmek için ise ortak AB kimliği önem kazanmaktadır. AB bu bütünleşmenin sancısız gerçekleşebilmesi için yoğun çabalar ve programlar uygulamaktadır. Hatta ortak kimlik projesinin engellenmemesi için Türkiye'nin üyeliği reddedilmektedir. Bazı AB üye ülkeleri Türk kimliğinin AB kimliği ile bütünleşemeyeceğini iddia ederek, Türkiye'nin AB adaylığına sıcak bakmamaktadırlar. Adı geçen ülke liderleri (Fransa Cumhurbaşkanı ve Almanya *Bundeskanzler*'i *Merkel*) Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını üstlenmiş olmasının önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllar boyunca İslam'ın savunucusu ve koruyucusu olarak Batı kültürünün şekillenmesinde hem bir "öteki" ve hem de Avrupa'nın ortak tehdidi olarak algılanmıştır. Osmanlı mirasçısı olan Türkiye'nin Doğu ile Batı, İslam Dünyası ile Hıristiyan Dünyası ve Ortadoğu ile Avrupa arasında bir köprü olduğu kabul edilmekle birlikte AB ortak kimliğini oluşturmada önemli bir engel olarak da görülmektedir. Bu itirazlara karşı diğer Avrupalı ülkeler (genellikle kuzeyli ülkeler ve İtalya) Türkiye'nin kültürel ve siyasi olarak AB'nin yanında bulunması ve Avrupa ortak kültürüne sağlayacağı muhtemel katkılar üzerinde önemle durmaktadırlar. Sürdürülen bu tartışmalara rağmen AB, 1999 *Helsinki Zirvesi*'nde önemli adımlar atmıştır. AB yöneticileri bu Zirve'de Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) konusunda ilerlemeler kaydetmenin yanında Türkiye'nin adaylığını kabul ederek Avrupa kimliğine açıklık getirmeye çalışmışlardır. Türkiye'nin adaylığının kabulü ile AB, tam üye olacak herhangi bir adayın, din ve kültür farkı nedeniyle dışlanamayacağını belirtmiştir. Avrupa'nın ortak

değerlerinin ölçütü olarak da aydınlanma sonrasında oluşturulan demokratik değerlerin (*Kopenhag Kriterleri*) kıstas alınacağı benimsenmiş ve kabul edilmiştir. Her ne kadar bu karara ters düşen görüşler, AB üye ülke liderleri ve kamuoyları tarafından dile getirilse de, AB ile Türkiye arasındaki müzakereler devam etmektedir. Kopenhag Kriterlerinin oluşturulmasının AB'nin ortak kimlik oluşturması bağlamında olumlu bir gelişme olarak değerlendirmekle birlikte, aynı zamanda siyasi ve ekonomik faktörlerin derinleşmesi gerekmektedir. Bir başka ifadeyle Kopenhag Kriterleri ile temellendirilmiş ortak kimlik politikası AB için gerekli fakat tek başına yeterli değildir.

Çalışmanın amacı, AB'nin kimlik oluşturma politikalarının tarihsel perspektif içinde kalarak deskriptif bir yöntemle analizini yapmak ve AB'yi kimlik oluşturmaya yönlendiren nedenlerle bu süreçte ortaya çıkan engelleri irdelemektir. Çalışmanın metodolojisi tarihi perspektif içinde deskriptif bir yöntemle araştırma konusunu analiz etmektir. Tarihi süreç içinde edinilen deneyim ve bilgiler toplumların geleceklerini şekillendirmede önemli yer tutarlar. Çalışma bu amaçla AB üye ülkelerinin tarihlerinde edindikleri ve geleceği şekillendirebilecek deneyim ve bilgileri kullanarak araştırma konusunu derinlemesine analiz etmektedir. Çalışmanın konusu hakkında özellikle Türkçe menşeli kaynak sıkıntısı yaşandığı belirtilmelidir. AB'nin ortak kimlik sürecinin sonuçlanmamış olması ve bu konuda yapılan çalışmaların da yeterli olmaması da bu güçlüğü arttırmaktadır. Bu nedenle çalışma, klasik kimlik oluşturma teorileri veya verilerini literatürden derleyerek ve ek olarak Eurobarometer tarafından yapılan anket çalışmalarını temel alarak tamamlanmıştır. Bu bağlamda anket veya röportaj metotları ile daha sağlıklı ve farklı sonuçların elde edilmesi sağlanabilirdi, fakat bu veri toplama metotları için hem zaman hem de maddi kısıtlar nedeniyle vazgeçilmiştir. Öte yandan Eurobarometer tarafından gerçekleştirilen kamuoyu yoklamaları, Avrupa kimliğine dönük içselleştirilmiş bir aidiyetin ne ölçüde gerçekleştiğini yansıtmaktan çok geçici davranışları belirtse de genel eğilimleri yansıtmak açısından bilgi vericidir.

Çalışma konusu olan "*Avrupa Birliği'nin Ortak Kimliğini Yaratma Çabaları ve Nedenleri*" dört ayrı bölümde analiz edilmeye çalışılmıştır. İlk bölümünde, genel anlamda, kimliğin ne olduğu, nasıl oluştuğu, bu oluşum sürecinde etken olan faktörler ile ortak kimlik oluşturma güdüsünün nereden kaynaklandığı açıklanmaya çalışılmaktadır. Daha sonra çalışmanın ikinci bölümünde AB'nin ortak kimlik yaratma

abaları tarihsel süreç içinde konu edinilmiştir. nc bölümde AB ortak kimliğini oluşturmasının nedenleri analiz edilmekte ve ortak kimlik oluşumunun AB'ye sağlayacağı siyasi katkıları değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Dördüncü bölümde ise, AB'nin ortak kimlik oluşurmada karşılaştığı engeller üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda AB'nin kimlik oluşum sürecinde ‘‘tekinin’’ oynadığı rol irdelenip, ‘‘teki’’ olarak algılananın ne olabileceği ya da ne olduğu üzerinde yorumlar yapılmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde ayrıca ye ülkelerin milli kimlikleri tartışılmakta ve milli kimliklerin ortak kimlik oluşurma sürecinde oynayacakları roller ele alınmaktadır. *Eurobarometer* tarafından yapılan kamuoyu yoklamaları da kullanılarak, konu analiz edilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda, ortak kimlik oluşurma sürecine, hkmetlerin, sivil toplumun ve vatandaşların yeterince ilgi göstermemesinin nedenleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Çalışma son olarak genel bir değerlendirme ile son bulmaktadır.

BÖLÜM I

KİMLİK NEDİR?

Birinci bölüm iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk ana başlıkta genel anlamda kimliğin ne olduğu, nasıl oluştuğu, bu oluşum sürecinde etken olan faktörler ve ortak kimlik oluşturma güdüsünün nereden kaynaklandığı açıklanmaya çalışılmaktadır. İkinci ana başlıkta ise kimlik türlerinin aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmektedir. Bölüm bir genel değerlendirme ve ikinci bölüme geçişle son bulmaktadır.

1.1 Kimlik Oluşumu ve Temel Özellikleri

Kimlik kelimesi Latince “*identitas*” sözcüğünden gelmektedir ve insanlar veya herhangi bir şeyin karşılaştırılması halinde, mevcut olabilecek iki tür ilişkiyi ifade etmektedir: “benzerlik” ve “farklılık”. Daha kapsamlı bir şekilde, kimlik öteki ve ötekiye karşı etkileşim yoluyla şekil alan sosyal bir olgu ve ilişkiler sistemi olarak da tanımlanabilir. Hiçbir kimlik baştan tamamlanmış değildir. Aksine kimlik, dinamik bir süreç içinde kendisini sürekli inşa etmekte ve yeniden tanımlamaktadır. Başka bir ifadeyle, kimlik az ya da çok birbirine entegre olmuş sembolik yapılar ile zaman boyutundan (geçmişte, bugünde ve gelecekte) oluşmaktadır (İnanç, 2005: 15). Kimlik bir kurguya, tarihsel olarak oluşturulmuş temsiller sistemine dayanmaktadır. *Levi Strauss*’a göre kimlik, bir virtüel yuvadır; bu virtüel yuvanın gerçek bir mevcudiyeti yoktur; fakat bazı şeyleri açıklamak için buna referansta bulunmak zorundadır. Sonuçta kimliğin mevcudiyeti teoriktir (Levi-Strauss, 1977’den akt. Bilgin, 1994: 65). Tanımından da anlaşıldığı gibi, kimlik toplumsal bir olgudur. Toplumsal olmayan ortamlarda kimlik oluşmaz. Başka bir ifadeyle, kimlik edinme süreçleri kişinin tek başına gerçekleştirdiği süreçler değildir; aksine başkaları ile beraber ve başkalarına karşı, kısacası toplumsal bir çerçevede gerçekleşen süreçlerdir. Kimliğin toplumsal olması ve bir tanım oluşturmaları nedeniyle iki temel ayağı bulunmaktadır. Bunlar kimlik

edinen ve kimlik verendir. Örneğin bireysel kimliklerde birey, kimlik edineni oluştururken; toplum, kimlik vereni oluşturur (Yurdusev, 1997: 19).

Kimliğin bir diğer özelliği, farklılık olgusu ile bir arada bulunmasıdır. Bir başka ifadeyle, kimlik anlamının ne olmadığından elde edilen bir değişimin ifadesidir. Bu noktada *Derrida* şöyle bir yaklaşımda bulunmuştur: “*Tüm kimlikler ancak ‘farklılıklarıyla’ var olabilir. Hiçbir kimse yoktur ki ‘kendisi’nin ‘öteki’si olmasın*” (Derrida, 1992: 129’dan akt. İnanç, 2005: 16). *Derrida*’ya göre kişi kendini tanımlarken kendisiyle benzeşenlerden aynılıktan veya özdeşlikten kaynaklanan bir kimlik kategorisi oluşturur. Öte yandan farkında olmadan bu kimliği oluştururken, kendinden farklı olanları da, farklı bir kimlikte bütünleştirir (Derrida, 1992: 130’dan akt. İnanç, 2005: 16). En basit şekilde ”ben” ve “öteki” olarak ifade edilen bu ayrım bütün kimlik kategorilerinde bulunmaktadır. Tarihin ilk dönemlerinden beri toplumlar, kendilerini tanımlarken diğer toplumlardan (var olan) farklılıklarını, kullanmışlardır. Örneğin, 1600’lerden itibaren modernleşen Avrupa kimliğinin oluşumunda Osmanlı’nın “öteki” olma varlığı, en önemli faktörlerden biridir. Kimlik oluşumunda ötekilerin rolü, kimlik birimlerinin isimlendirilmesinde de açıkça görülmektedir. Örneğin “*English*” sözcüğü, Latince’dir ve bu isimlendirme İngilizler tarafından değil; Romalılar tarafından yapılmıştır. Kısaca söylemek istersek, kimlik tanımlanırken “öteki” başat rolü oynar. Dolayısıyla kimliği sadece “öteki”ne dayanarak oluşturmak; ötekinin olumsuz biçimde nitelenmesine, hatta aşağılanmasına yol açabilir. Bu tarz kimlik oluşumlarına, tarih boyunca sıklıkla rastlanmaktadır. Kimlik oluşum süreci, bir yandan kapsayıcı bir süreç içerirken, öte yandan dışlayıcı bir süreci de beraberinde getirmektedir. Bu noktada önemli olan, bu dışlama sürecinin nasıl yapıldığıdır. Sonuç olarak, her ne kadar kimlikler biricik ve aynılık söylemi üzerinde kurgulansa da; hiçbir kimliğin tek başına tanımlanamayacak olması nedeniyle kimliği var eden şeyin, öteki ve ötekine karşı alınan tavır olduğunu söyleyebiliriz (Yurdusev, 1997: 21).

Kimlik edinme süreci tarihsel bir olgudur; yani kimlikler zaman ve mekân dışında gerçekleşen olgular değildirler. Kimlikler tarihsel ve toplumsal bir süreç içinde oluşurlar. Kimliğin tarihselliği nedeniyle bazı kimlik birimlerinin etkisi zaman içinde değişiklik gösterebilir; belirli bir tarih diliminde bir kimlik türü daha etkili iken, zaman

içinde bu etkisi azalabilir. Örneğin; modern Avrupa'nın oluşumu öncesinde dini kimlikler daha etkili iken ulusal kimliklerden bahsedilmezdi, ancak modernleşme süreciyle birlikte ulusal kimlikler daha etkili bir şekilde ortaya çıkmıştır. Kimliğin tarihselliği kimliğin değişkenliğine ve geçiciliğine yol açmaktayken; toplumsal devamlılık onun sürekliliğine neden olmaktadır. Kimlik, zaman ve mekânın kendine özgü şartlarına bağlı olarak şekillendiği için; bir taraftan süreklilik arz ederken, diğer taraftan bu sürekliliğe ters düşmeyecek biçimde değişimle bağlantılıdır. Değişim, kimliğin zenginleşmesi ve çok boyutluluk kazanmasına katkı yapmaktadır. Sonuç olarak, kimliğin tarihsel karakteri ona geçicilik ve değişkenlik kazandırmakta; sosyolojik boyutu ise onun sürekliliğe sahip olmasına neden olmaktadır (Yurdusev, 1997: 25).

Kimlik kavramı hem bireysel yaşamda hem de toplumların hayatında önemli rol oynamaktadır. Olaya birey açısından yaklaşıldığında, kimlik duygusunun birey ile dünya arasında bir vasıta olduğunu, olayları ölçen ve değerlendiren bir mekanizma gibi işlem gördüğünü görmekteyiz. Bu bağlamda kimlik, bireyin motivasyonlarının, tutumlarının ve tepkilerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Başka bir ifadeyle, kimlik oluşumunda birey, psikolojik ve fiziksel güvenliğini sağlamak ve toplum tarafından kabul edilmek amacıyla, yaşadığı toplumun davranış modellerini, değer ve normlarını içselleştirerek pratiğe yansıtmaktadır (İnanç, 2005: 15). Toplumu oluşturan bireyleri birbirine bağlamakta kimlik kavramı hayati rol oynamaktadır.

1.2 Kimlik Türleri; Aralarındaki Benzerlikler ve Farklar

Kimlik oluşumu çok yönlü, dinamik ve süreklilik arz eden bir oluşumdur. Tarihsel süreç boyunca, bireysel ve toplumsal yaşantının çok boyutlu olması nedeniyle her birey, birden fazla kimliğe sahip olmuştur. Bu bağlamda karşımıza kimliklerin çoğulluğu ile buna bağlantılı olarak kimlikleri sınıflandırma olgusu çıkmaktadır. Bu noktada, *Smith* dördü bir sınıflandırma yapmaktadır. *Smith*'in ilk sınıflandırma basamağı, cinsiyet kimliğidir. Bu kategori evrensellik, sabitlik, açıklık niteliklerine sahiptir ve tüm diğer farklılıkların ve bağlılıkların önemli ölçüde kaynağını oluşturmaktadır. Öte yandan cinsiyet kimliği dinamik karakterli olmadığından, kolektif kimlik oluşturmak için yeterli olmamaktadır. İkinci sınıflandırma ülke bazında

yapılmaktadır. Yerel veya bölgesel kimlik; modernite öncesine oranla daha yaygın olmakla birlikte, günümüz dünyası da bu kimliklerin canlanışına tanık olunmaktadır. Bu kimlik türü için coğrafi sınırlamalar yapmak çok zordur; çünkü bölgeler yerel birimlere bölünüp, zaman ve mekâna bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Üçüncü kategori ise sosyo-ekonomik açıdan benzerlik taşıyan insanların birliktelik bilincine sahip olması gerektiğinden hareket eden, sınıf kategorisidir. Sınıf kimliğinin oluşumu sosyo-ekonomik koşulların oluşumuna, endüstrileşmenin gelişmesine, ciddi sosyo-ekonomik farklılıkların doğmasına ve bu farklılıkların da kutuplar oluşturmalarına bağlıdır. Bu nedenle sınıf kategorisi, gerçekleşmesi zor ve tartışmalı bir kimlik olmaktadır. Son olarak dördüncü kimlik türü etnik- dini kimliklerdir. Bu kimlik türü oldukça etkin ve geniş kapsamlıdır (Smith, 1996: 16-28'den akt. İnanç, 2005: 24).

Delanty ve Rumford ise bireysel, kolektif ve sosyal kimlikler olarak üçlü bir sınıflandırma yapmaktadırlar. Kolektif kimlik, belirli bir topluluğun kendine ait özelliklere sahip olduğu ve bu nedenle tekillik taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusudur. Kolektif kimlik basit bir şekilde bireysel kimliklerin toplamı değildir, belirli bir grubun kendini tanımlamasıdır. Kolektif kimliğin oluşabilmesi için sosyal bir grubun ve kolektif bir birlikteliğin bir arada bulunması gerekir. Kolektif kimlik birtakım semboller, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, yaratılan değerler, inançlar ve geçmişin mirası sayılan kolektif benlikten hareketle inşa edilerek oluşmaktadır (Delanty ve Rumford, 2005: 53). *Yurdusev* kolektif kimliği oluşturan öğeleri şu şekilde sıralamaktadır: "semboller, mitoslar, dil, din, etnik köken, coğrafya, hayat tarzı, beraber yaşanan tarih, değerler, gelenekler ve görenekler vs." (Yurdusev, 1997: 27). Bu öğeler bireyler ya da gruplar tarafından içselleştiğinde, kolektif kimlik ortaya çıkmaktadır. Objektif ortak öğelerin içselleştirilmesi sürecinde kolektif kimliğin sübjektif öğeleri de ortaya çıkmaktadır. Kısaca, sübjektif kimlik ortak kimlik birimine sahip olunduğunun farkına varılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Kolektif kimliği, grup üyeleri genelde sübjektif şekilde algılayarak yaşamaktadırlar. Kolektif kimlik oluşum sürecinde, topluluk üyeleri kendilerini belirli bir "biz" in mensupları olarak görmekte ve "onlar" dan farklılıklarını vurgulayarak kendi içinde birleşmektedirler (Bilgin, 1994: 57). Kolektif kimlikler aynı zamanda daha geniş kapsamlı olan sosyal kimlikler ile karşılaştırılmamalıdır. Sosyal kimlikler ise kolektif kimliklere nazaran daha geniş kapsamlıdır ve geniş kültürel

kategorilere hitap etmektedirler. Örneğin Britanyalı kimliği sosyal bir kimliktir, içinde İskoç, İngiliz, *Anglo-Irish* vs. gibi etnik kimlikleri barındırmaktadır. Birçok milli kimlik bu bağlamda sosyal kimliktir; çünkü içinde birden fazla kolektif kimliği barındırmaktadır. Bu çalışmada da, kimlik sınıflandırması olarak bu üçlü sınıflandırma temel alınmaktadır (Delanty ve Rumford, 2005: 53).

En doğal ve eski toplumlarda, bu tür kimliklerin sayısı ve kapsama alanı görece sınırlıydı, ancak zamanla karmaşık tarım toplumları ortaya çıkıp iç örgütlenme arttıkça, bu tür kimliklerinin sayısı arttı ve kapsama alanları genişledi. Sanayi toplumu ve bürokrasinin başat rol oynadığı modern çağda, kolektif kimliklerin sayısı ve özellikle etkileme alanları daha da genişlemiştir. Bu bağlamda, sınıf ve dinsel bağlılıklar etkilerini sürdürmekle birlikte, aynı zamanda mesleki, yurttaşlık ve etnik bağlılıklar etki alanlarını genişleterek, daha kalabalık nüfus kesimlerini içlerine almıştır. Ayrıca modern çağda, ulusal kimlik kültürel ve siyasi kural haline gelerek, boyutları ve gücü yönünden diğer kolektif kimlikleri kapsayarak aşmıştır. Tarihsel süreç içinde bazen bir kimlik türü diğer kimlikleri etkileyerek daha etkin konuma gelebilmektedir. Bu durumda kimliklerden biri diğerine daha baskın olabilmekte, fakat olağan koşullar altında bir çatışma durumu oluşmamaktadır. Bu noktada bireysel ile kolektif kimlik arasındaki ayırım önem kazanmaktadır. Bireysel kimlikler çoğu zaman *Smith*'in ifadesiyle “durumsal”dır. İnsanların farklı zamanlarda, koşullara bağlı olarak, aile, toplumsal cinsiyet, sınıf, bölge, din, etnisite ve millet gibi çok yönlü kimlikleri vardır. Kendi ülkemizdeyken kendimize belirli bölge ya da sınıfa ait hissedebilirken, yurtdışındayken kendimizi belirli bir etnik ya da milli grubun üyesi olarak görebiliriz. Bazen kimliğimizi tanımlamada dinsel cemaat ön planda olurken, bazı zamanlarda toplumsal cinsiyet, ya da aile belirleyici olabilmektedir. Öte yandan kolektif kimlikler genelde geniş kapsamlı ve ısrarcı olma eğilimdedirler. Kolektif düzeyde bireylerin seçenekleri ve hislerinden ziyade, kolektif bağın niteliği önemlidir. Bireyler ellerinde olmadan doğumlarından itibaren, kendilerini belirli kimliklerle kuşatılmış olarak bulabilmektedirler. Bunlar genelde etnik ve milli kimliklerdir. Bu bağlar geneldir, dışlayıcı ve bağlayıcı niteliktedirler. Hızlı değişimlerden daha az etkilenirler ve bireyler bazında gücü artık çok fazla hissedilmediğinde bile daha yoğun ve kalıcı olma eğilimdedirler (Smith, 2002: 139; Smith, 2005: 137-139). Bu nedenle bireysel kimlik

türlerinde değişim daha çabuk yaşanabilirken, edinilen kolektif kimliklerde değişim daha yavaş olmaktadır. Bununla birlikte günümüz dünyasında kimliklerde genel manada bir değişim yaşanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, kimlikler arasındaki geçişler artmakta, kimlikleri birbirlerinden ayıran sınırlar ise silikleşmektedir. Bu noktada farklı kimlikler birbirlerinin varlıkları için tehlike olmaktan ziyade bir zenginlik kaynağı olarak algılanmaktadır (Delanty ve Rumford, 2005: 54).

Bölüm Genel Değerlendirmesi ve İkinci Bölüme Geçiş

Bu bölümde genel olarak kimliğin ne olduğu, ne anlam ifade ettiği, kimlik oluşum sürecinde etken olan faktörler ve kimlik türleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar irdelenmişti. Bu bölüm konuya teorik giriş mahiyetinde olup, ilerleyen bölümde irdelenecek Avrupa ortak kimlik yaratma çabaları için bir çerçeve oluşturmaktadır.

BÖLÜM II

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KİMLİK YARATMA ÇABALARI

İkinci bölüm iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk ana başlıkta, Avrupa'da kimlik oluşumu sürecine katkısı olan ve Milattan Önce (MÖ) başlayan eski Yunan kültürü, yine M.Ö var olan Roma Cumhuriyeti döneminde geliştirilen ve Milattan Sonra (MS) 4. yüzyıla (yy.) kadar geçerli olan Roma kültürü, MS 4. yy.'dan sonra hâkim olmaya başlayan ve Hıristiyanlık yaşam tarzını öngören dini kültür ve aydınlanma çağı ile beraber başlatılan modern Avrupa kültürü ele alınacaktır. İkinci ana başlıkta ise A(E)T'nin oluşturulmasıyla başlayan kimlik oluşturma süreci irdelenecek ve bölüm, bölüm genel değerlendirmesiyle sonuçlandırılacaktır.

2. 1 Avrupa Birliği'nde Ortak Kimlik Oluşum Süreci

Bu başlık altında Avrupa Birliği'nin ortak kimlik oluşturma sürecine Eski Yunan ve Roma kültürlerinin, Hıristiyanlığın ve aydınlanma dönemi ile oluşan değerlerin – dünyevi değerlerin öne çıkarılması, bireysel özgürlük, ifade özgürlüğü, hümanizm, iktisadi özgürlük ve yönetenlerin demokratik yöntemlerle seçilmesi – katkıları irdelenecektir.

2. 1. 1 Avrupa kimliğine eski Yunan ve Roma kültürlerinin katkıları

“*Avrupa*” ismi coğrafi bir ifade olmaktan öte, mitler ve efsaneler dünyasına ait bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa kelimesi Eski Yunan mitolojilerinde kullanılmakla birlikte, Hititler tarafından güneşin battığı topraklar anlamında kullanılmıştır. Bunun dışında mitolojide Europa, Phoneix'in kız kardeşinin adı anlamına da gelmektedir (Hay, 1957: 5'den akt. Delanty, 2005: 27). Böylece Avrupa adı cezp etme ve gizemlilik kazanmış olmaktadır. Coğrafi açıdan Avrupa kıtasının kesin sınırlarının belli olmaması, insanların düşünce dünyalarına uygun düşecek şekilde sınırlar belirlemelerine yol açmış ve bu durum günümüzde de devam etmektedir. Antik dönemden günümüze Avrupa, genel olarak Girit Adası ve tüm Yunanistan'ın

hinterlandını kapsayan toprak parçasının ismi olarak kullanılmıştır. Ancak Yunanlılar antik çağda kendilerini Avrupalı olarak tanımlamamışlardır. Eski Yunan kültür ve uygarlığı da bu yönüyle, Aydınlanma Çağına kadar, Avrupa kültürü olarak algılanmamaktaydı. Aynı dönemde, Roma Cumhuriyeti ve onu izleyen Roma İmparatorluğu da böyle bir iddia da bulunmamıştır. Her iki uygarlık da kendilerini Akdeniz Havzası ile sınırlı ve en gelişmiş uygarlıklar olarak tanımlamakta ve kendi sınırları dışındaki her şeyi barbar veya ilkel olarak adlandırmaktaydılar (Delanty, 2005: 28-29).

Eski Yunan kent devletlerinin geliştirmiş oldukları kültürlerin modern Avrupa kültürü üzerinde doğrudan bir etkisi olmasa da dolaylı olarak Avrupa kültürleri üzerinde, aydınlanma çağı sonrasında, etkilerinin olduğu kabul görmektedir. Yunan kent devletlerinin de zamanında kendi içlerinde ortak kültürleri¹ bulunmamaktaydı. Ancak büyük Yunan düşünürleri, Sokrates, Platon, Aristoteles ve Stoa öğreticilerinin felsefe, tiyatro, drama, devlet yönetim şekilleri gibi birçok konuda Avrupa'yı etkiledikleri söylenebilir. Bilhassa Atina'nın geliştirdiği eğitim, siyasi yönetim, sosyal ve ekonomik kültür anlayışı bu etkilemede öncü rol oynamıştır. Modern Avrupa'nın algılayış tarzına eski Yunan düşünürlerinin belki de en önemli katkısı, laik ve rasyonel düşünme tarzlarıdır.

Roma Cumhuriyeti ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde (MS 3. yy'a kadar) geliştirilen hukuk, özgür ve laik düşünme, kapalı olmayan yaşam ve üretim tarzı ve global ekonomi anlayışı gibi konular aydınlanma dönemi sonrasındaki gelişmelere ışık tutmuştur. Hem eski Yunan ve hem de adı geçen Roma İmparatorluğu dönemlerinde ticaret ve üretim kent ve kırsal üretimi bütünleştirmiştir. Bu yönüyle de her iki kültür Avrupa'daki serbest ticaret ve üretim anlayışına öncülük etmişlerdir. Eski Yunan ve adı geçen Roma İmparatorluğu dönemlerinde var olan laik anlayıştan dolayı mevcut pagan dinleri özgür bir ortamda faaliyet göstermekte ve bireylerin inançları doğrultusunda kendilerine tanrı seçmelerini mümkün kılmaktaydı. Resmi bir dinin olması dahi

¹ Eski Yunan kent devletlerinin en önde gelen Atina ve Atina kültürü ile Sparta ve Sparta'nın geliştirmiş olduğu "Spartanik" kültürü birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle Eski Yunan dünyasında uyumlu bir kültürden bahsedilemez. Çünkü Atina demokratik bir kültürü yayarken, Sparta aristokratik kültürü öne çıkarmaktadır.

bireylerin farklı dinleri benimsemelerini engellemektedir. Kısaca laik bir kültürel anlayış mevcuttur. Bu dini anlayış tarzı aydınlanma çağı sonrasındaki Avrupa'ya ışık tutabilmiş ve modern kültürün oluşumunu etkilemiştir (Schwan, 1991: 157-224).

2. 1. 2 Hıristiyanlığın Avrupa kimliğine katkısı

Roma İmparatorluğu'nun 3. yy.'da zayıflamasının ardından resmi din konumuna yükselen Hıristiyanlık farklı bir söylem getirmiştir. Bu söylem, Hıristiyanlık dini çatısı altında tüm dünyayı Roma İmparatorluğu şemsiyesi altında birleştirmeyi ve hatta dünya dilini Latinceleştirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda tüm Avrupa'nın uyumlu Hıristiyan cemaatlerine dönüştürülmesi, dünya imparatorluğu için ilk aşama olarak kabul edilmiştir. Bu dini inış kuramından yola çıkılarak Hıristiyanlık inaniş ve yaşıyış tarzı yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. 5. ve 6. yy'a geldiğimizde Hıristiyanlık Avrupa'da Kelt ve diğer pagan dinlerini yasaklamış, katletmiş veya etkisiz hale getirmiştir. Avrupa kara parçasında Hıristiyanlığın kök salması, Roma Katolik kilisesinin Avrupa üzerindeki hegemonyasını güçlendirmiştir. Hıristiyanlığın yükselişini Avrupa krallık yetkilerinin zayıflamasına neden olmuştur. Bundan huzursuz olan krallıklar dünyevi (bu dünya ilişkileri) yönetim ile ruhani (ölümden sonraki yaşamı) yönetimlerin ayrı ellerde toplanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu söylemle ortaya çıkan krallıklar ile kilise arasındaki iktidar çatışmaları, bin yıl kadar devam etmiştir. Bu çatışmaya 1600'lü yıllardan sonra başlayan aydınlanma dönemi son vermiş ve düalist bir yetki dağılımı Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) sonunda, Westfalya Antlaşması ile, her iki tarafça da kabul edilmiştir. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve varlıklarını paralel sürdürmeleri (sekülerizm) günümüzde de devam etmektedir.

Hıristiyanlığın Avrupa'da farklı unsurları birleştiren güçlü bir kimlik olarak ortaya çıkmasında, İslamiyet'in "öteki" olarak algılanmasının rolü önemlidir. "Öteki" olarak algılanan İslam'ın Hıristiyanlığa karşı takındığı tavır olmasaydı, çeşitli etnik kökenlere sahip Hıristiyan Avrupalıların zaman zaman birleşmeleri mümkün olmayabilirdi. İslam'ın kilise tarafından öteki olarak tanımlanması ve Hıristiyanlarca kutsal kabul edilen mekanların müslümanların elinde olması nedeniyle çeşitli etnik kökene ve dillere sahip insanların organize olup, Haçlı Seferlerini başlatmaları mümkün olmuştur. Papalar Haçlı seferlerini meşru gösterip, Kudüs uğruna ölenlerin cennet ile

mükâfatlandırılacaklarını, kalanların ise ele geçirilecek ganimetler ile ödüllendirileceklerini belirtmişlerdir. Böylece Haçlı seferleri, öteki olarak algılanan İslam'a karşı Avrupa'nın bir araya gelmesini sağlamıştır (Delanty, 2005: 37-40). Sonuç olarak, yaklaşık 15. ve 16. yy.'ın sonuna kadar, Hıristiyanlık Avrupa'da belirleyici olabilirken, günümüzdeki Avrupa Birliği ortak Avrupa kimliğini oluştururken temel öğeler olarak aydınlanma sonrasında geliştirilen değerleri – bilhassa kuzey Avrupa üye ülkelerinin kabul ettirmeleriyle – öne çıkarmaktadır.

2. 1. 3 Aydınlanma dönemi ve sonrasında Avrupa kimlik oluşumuna katkısı

Günümüzde modern değerler üzerine yükselen Avrupa, varlığını aydınlanma dönemine ve bu aydınlanma dönemi sonrası gelişmelere borçludur. Çalışma bu değerleri kısaca ve ayrı ayrı analiz edecektir. Bu değerler olarak, dünyevi değerlerin yüceltilmesi, bireylerin özgürleştirilmesi ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri, hümanist bir yaklaşımla eşitlik anlayışının gelmesi, bireylerin yönetenlerini demokratik yöntemlerle seçebilmeleri ve iktisadi özgürlük sayılabilir. Kısaca, Orta Çağ (Avrupa'da bazı akademik çevrelerde “*karanlık çağ*” olarak da adlandırılmaktadır) boyunca cemaat üyesi olan birey, yönetilen olarak, ya yarı köle ve toprağa bağımlı konumda veya kentli olarak sadece sınırlı vatandaşlık haklarına sahiptir. Birey bu konumuyla aydınlanma ile birlikte giderek daha özgür ve diğerleri ile daha eşit statüye kavuşarak, siyasi ve sosyal haklar elde etmiştir.

Aydınlanma hareketi, genelde bir taraftan yönetimde meşruiyet sorununu çözerken, bir taraftan da devlet ile birey arasındaki hukuki ilişkiyi yeniden düzenlemiştir. Aydınlanma dönemi düşünürlerinden *Jean Bodin* “*Six Livres de la Republique*” adlı eserinde halkın (= insanların), toplumsal sözleşme sonrasında, doğal ortamdan sözleşmeli ortama taşıdıkları egemenlik yetkilerinin bir kısmını özgürce seçtikleri yöneticilerine devrederek, bunların kendilerine daha iyi hizmet sunmalarına izin verdiklerini belirtmektedir (Horst, 1986: 257-259). Dolayısıyla bireylerin sahip oldukları egemenlik gücü bölünemez bir şekilde halkta toplanmaktadır. Halk bunu belirli süreler için seçtiği yöneticilerine devredebilmektedir. Böylece yönetenler halkı oluşturan bireylerin rızasını aldıkları sürece yönetebilmekte ve yönetimdeki icraatları meşru sayılabilmektedir (Schwan, 1991: 170-171). Bu bağlamda, aydınlanma, sosyal

yaşamda yeni siyasi yönetim ufukları açmış, sanatta ve edebiyatta da evrimci ve ilerlemeci bakış açısı getirerek, hümanist fikirlerin yerleşmesini sağlamıştır. Bu yaklaşım, Avrupa'nın sekülerleşmesini sağlamış ve aynı zamanda akılcı ve deneyci metotları getirerek bilimsel alanda önemli gelişmelerin (buluşların) önünü açmıştır (İnanç, 2005: 138). Modernite ile beraber Hıristiyanlığın devam etmesinin yanında Orta Çağ Hıristiyanlık kültürü ağırlığını giderek yitirip arka plana gerilemiştir. *Delanty*'ye göre bu süreçte Hıristiyanlık Avrupa devletlerinin ortak devlet dini olmaktan çıkmış veya en azından din dışındaki kimlikleri belirleyen özelliğini yitirmiştir. Din rasyonelleşmiş formda bireyler bazında varlığını sürdüren konuma indirgenmiştir (Delanty, 2005: 97). Yukarıda adı geçen ve çoğunlukla aydınlanma dönemi sonrasında geliştirilen değerler deskriptif yöntemle analiz edilmeye çalışılacaktır.

2.1.3.1 Dünyevi değerlerin öne çıkarılması

Dünyevi değerlerin öne çıkarılması aydınlanma döneminde oluşup, günümüz Avrupa'sına şekil veren "Batı" değerleridir. Orta Çağ'da hâkim unsur olan Hıristiyanlık dünyevi değerleri küçümsemekle birlikte, bireyin daha iyi bir dünya kurmasının anlamsızlığını göstermekteydi. Birey ancak öldükten sonra gerçek değerlerine ulaşabilecekti. Aydınlanma dönemi ise bunun aksine bu dünyanın yaşanabilir bir mekân olduğunu ve isteyen her akılcı bireyin, Bentham'a göre faydasını bu dünyada maksimize edebileceğini (Göhler, 1991: 369-370) öngörmekteydi. Aydınlanma döneminde gerçekleşen reform hareketleri sonucunda dinsel anlamdaki dünya algılanması ikinci plana itilmiş ve dünyevi alan dinden ayrılarak sekülerleştirilmiştir. Örneğin; *Machieavelli* dini temeller üstüne inşa edilmiş ahlak anlayışı yerine, bu dünyayı ve insan doğasını temel alan ve insanın kendi iradesiyle kendi iyiliğini yaratabileceğine inanan yeni bir siyasi ahlak anlayışını ortaya koyarak, modern aydınlanma düşüncesinin öncülüğünü yapmıştır. Bu bağlamda din toplumsal, siyasi ve ekonomik hayatın tümünde belirleyici olmaktan çıkmış ve bireysel ve özel alana gerilemiştir. Dinin bıraktığı boşluğu aydınlanma ile yüceltilen dünyevi değerler almıştır. Bu sekülerleşme süreci, yani rasyonel düşüncenin öne çıkması, Avrupa'nın yükselmesinde önemli rol oynamıştır (Schwan, 1991: 157-224).

2.1.3.2 Bireysel özgürlük

Aydınlanma döneminde ortaya çıkan en önemli değer ise, bireyin özgürleşmesidir. Aydınlanma dönemi öncesinde birey (tarımsal üretimin ağır bastığı alanlarda) cemaat üyesi veya kentlerde sınırlı üretim yapan ve esnafın örgütlediği loncaya bağlı ve edilgen konumdaydı. Aydınlanma sonrasında birey, cemaat üyesi olmaktan kurtulmuş ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir varlık konumuna yükselmiştir. Bu bağlamda, özgürlük insanın insan olduğu için doğuştan elde ettiği bir hak olmuştur. Bireyin artık sonsuz evrende kendini değersiz ya da çok küçük hissetmesine gerek yoktur; çünkü o belirleyici olan konumdadır. Böylece aydınlanmadan büyük derecede etkilenen Amerikan ve Fransız Devrimlerinde birey, yönetim düşüncesinde başrolü oynayan ve kendi kaderini kendisi belirleyen konumuna yükselmiştir. “*Virginia Bill of Rights*” (1776) ve “*Déclaration des droits de l’homme et du citoyen*” (1789) bildirelerinde bu durum perçinleşmiştir (Klaus, 1998: 240).

İmmanuel Kant’da “*Saf Aklın Eleştirisi ve Pratik Aklın Eleştirisi*” adlı eserlerinde özgürlük meselesini gündemine taşımıştır. *İ. Kant*’a göre negatif özgürlük insanın Tanrı’dan veya doğadan bağımsızlaşarak özgürlüğünü kazanma süreci iken, pozitif özgürlük insanın kendi kendine geliştirdiği bir etkinliktir. *Kant*’a göre bireyin özgürleşmesi ait olduğu cemaatten bağımsızlığına tekabül etmektedir ve bu durumu *Kant* “*dignitates*” olarak adlandırmaktadır (Kahraman, 2001: 24). Özgürlük bir kendiliğindelik sürecidir ve insanın kendisini, özünü, benliğini kendi kendine belirleme gücüdür. Bireyin kendi hareketlerinin hesabını verebilen birey haline gelmesidir (Klaus, 1998: 240) Bireyin özgürleşmesinde temel nokta bireyin cemaat yapısının kendi hayatı üzerindeki belirleyiciliğinden kurtulmasıdır. Orta Çağ’da bireye cemaat içinde var olma olanağı verilirken, aydınlanma dönemi ile birlikte, bireye temel hümanist değerler çerçevesinde özgür birey olmanın yolu açılmıştır. Sosyal bir varlık olan bireyi, çıkarları gereği veya zorunlu olarak, farklılaştırmışken, hukuki anlamda eşit olması aydınlanma dönemi sonrasına tekabül etmektedir. *Kant*’a göre insanlar akıllarını vesayet altında bıraktıkları sürece kul konumuna indirgenmişlerdir ve edilgendirler. Bu bağlamda aydınlanma insanın/bireyin hür bir şekilde hareket etmesi, kendini özerk hissetmesi ve

sağduyulu davranması ve aynı zamanda kendi hareketlerinin hesabını verebilen birey haline yükselmesi demektir (Fetcher, 1991: 158).

Birey özgürlüğünü elde ederken öncelikle topluluk içinde hukuki hayatını garantilemektedir. Bireyin özgürlüğü ve temel hakları, devlet ve kurumları tarafından ve aynı zamanda uluslararası alanda da korunmaktadır. 1830'lı yıllardan sonra Avrupa'daki anayasal düzenlemeler, bireysel hakları bu anlamda garanti altına almaktaydı. Bireyin yaşama hakkı, emniyette olma hakkı, dini özgürlük ve mülkiyet hakkı hukuk devleti kuralları çerçevesinde korunmaya başlanmıştır. Bireyin siyasi hakları olan serbest seçme hakkı, fikir özgürlüğü ve düşüncelerini özgürce yayınlama hakkı giderek kabul görmeye başlamıştır. Bireyin sosyal hakları kapsamında yer alan iş hakkı, sosyal güvencesinin sağlanması hakkı, eğitim ve girişimcilik alanlarında özgürce faaliyette bulunma gibi haklar 19. yy. sonlarında ve 20. yy. ortalarında garanti altına alınmıştır. Birleşmiş Milletler oluştuktan sonra ise bu haklar geliştirilerek, evrensel haklar konumuna yükseltilmişlerdir (Klaus, 1998: 240).

2.1.3.3 İfade özgürlüğü

Aydınlanma döneminde dini değerlerin hâkimiyetinin yıkılması bireylere düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerinin önünü açmıştır. Ortaçağda olduğu gibi düşünceler dini kurama uygun olmadığı için cezalandırılmamaktadır. Tam tersine aydınlanma dönemi sonrasında insanoğlu artık hem doğayı hem de kendisini bilimsel ve ussal bilgi aracılığı ile anlama çabasına girişmiştir. Bireyin düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi bireyin bu düşüncelerini özgürce yayınlayabilmesini de kapsamaktadır. Bireye birey olduğu için değer veren aydınlanma dönemi ile birlikte bireyin düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi vazgeçilmez bir hak olmuştur (Lee, 2004: 253-259).

2.1.3.4 Hümanizm

Aydınlanma dönemi ile sadece sekülerleşme süreci başlamamıştır, aynı zamanda hümanizm düşüncesinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak, insanın dünyadaki yeri ve Tanrı ile olan ilişkilerini sorgulama sürecini de başlatmıştır. Yunanlı *Pisagor'un*

“*İnsan her şeyin ölçüsüdür*” düşüncesinden hareket edilerek, araştırmalar Tanrıbilimin gücü ve sınırları yerine, insanlığın doğası, potansiyeli ve başarısı üzerine yoğunlaşmıştır. Dünyadan kopup, keşif tarzı çileci bir hayat yaşama düşüncesi terk edilerek, toplum ilişkilerine aktif bir katılımın insan çabalarının en değerlisi olarak gören toplumcu hümanizm doğmuştur (Lee, 2004: 13-14).

Hümanizm ile dinsel inanca daha bireysel ve sağduyulu yaklaşım gelişmiştir. Klasik yapıtların araştırılması, eskiden beri doğru varsayılmış sayısız dinsel kavramın tartışılmasına yol açmıştır. Bu durum yerleşik kilise düşüncesinde gedikler açılmasına yol açmış ve kilisenin ciddi kurumsal zayıflıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bununla birlikte hümanizmin gelişmesi tarihsel araştırmalarda da köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu sayede tarih Tanrı bilimin betimleyici bir bütünleyeni olmaktan kurtulup, kendi doğrularına sahip başlı başına bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Böylece insan ilişkilerinin ilahi planlamalarının sonucu olarak tasvir edilmesinin önüne geçilerek, ilahi yönlendirme, ya da müdahale olmaksızın insanın siyasal gelişim hikayesi anlatılabilmektedir (Lee, 2004: 16-18).

2.1.3.5 Yönetenlerin demokratik yöntemlerle seçilebilmesi

Aydınlanma dönemi sonrasında egemenlik konusu ele alınarak, egemenliğin halkta olduğu saptanarak halkın yönetime katılma hakkı doğmuştur. Aydınlanma dönemi düşünürlerinden *Jean Bodin*, “*Six Livres de la Republique*” adlı eserinde insanların egemenlik yetkileri ile donatıldığını ve yöneticilerine de bu yetkilerinden bir kısmını devrederek, yöneticilerin kendilerine hizmet sunmalarına izin verdiklerini belirtmektedir (Denzer, 1986: 240). Dolayısıyla güç bölünemez bir şekilde halkta toplanmaktadır ve halk bunu belirli süreler için seçtiği yöneticilerine devretmektedir. Yönetenler de halkın rızasını aldıkları sürece meşru sayılabilmektedirler (Schwan, 1991: 170-171). *John Locke*'e göre ise insan doğal ortamda *Hobbes*'un iddiasının aksine, hürriyet ve eşitlik içinde yaşamaktadır. Bu yaşamı belirleyen hayat, hürriyet ve mülkiyet haklarını ihtiva eden doğal hukuktur. Doğal ortamın ve hukukunun sürekliliğini sağlayacak bir otorite olmadığı için, insanlar doğal ortamdan siyasal topluma geçişi benimsemişlerdir. Bu noktada insanlar, sahip oldukları hakları bir otoriteye, belli bir sözleşmeyle devretmişlerdir. Bununla birlikte, insanların yaşama, hürriyet ve mülkiyet

hakları ihlal edildiğinde başkaldırma hakları doğmaktadır. Demek ki yönetenlerin iktidarındaki temel dayanak anayasadır. Anayasa kraldan veya seçilen yöneticiden daha güçlüdür, çünkü kral veya seçilen yönetici varlığını anayasaya borçludur. Kral'a veya seçilen yöneticiye oranla halk, anayasayı yapan olarak, anayasadan da güçlü konumdadır (Çiğdem, 2003: 63-65).

2.1.3.6 İktisadi özgürlük

Aydınlanma ile birlikte insan, rasyonel konumuyla dünyayı algılamakta temel belirleyen olmuştur. Ortaçağda kentte yaşayanları bir araya getiren, kırsal alanda var olandan daha karmaşık ve dinamik olan işbölümü idi. Üreticileri birbirine bağlayan öge, ticaret ve üretime ilişkin çıkarlardı. Üreticiler, mala ve üretime yönelik bir yaşam biçimini korumak ve zenginleşmek istiyorlardı. Kısaca Orta Çağ “Batı” Avrupa’sında feodal üretim ve statü ilişkileri dışında, kentlerde gelişen yerel pazar ekonomisi, tarım, ticaret ve üretim tekniği ile boy göstermiş ve giderek kaçınılmaz olarak kapitalist üretim sürecine doğru yol almıştır. Bununla birlikte coğrafi keşifler sonucunda Avrupa’da okyanus ötesinden gelen değerli maden akını, ekonominin hızla ticarileşmesinde etkili olmuştur. Bu süreçte ticaret burjuvazisinin giderek ağırlığını koymasıyla ekonomik yaşam gittikçe liberalleşmiştir (Poggi, 1991: 50-53, 70; Taşçı, 2001: 70).

Aydınlanma dönemi sonrasında yaşanan gelişmeler neticesinde Avrupa kimliği farklı sosyo-politik ve kültürel anlamlar kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda yeni oluşturulan Avrupa kimliğinin içeriğini yukarıda saydığımız değerler belirlemiş ve bu değerler uygarlık kavramı ile özdeşleştirilmiştir. Avrupa kendisini 18. yy’ın sonlarından itibaren uygar olarak tanımlayarak, Ortaçağ dönemi ile bağlarını büyük oranda koparmayı da başarmıştır. Medeniyetin ölçüsü sayılacak birey hakları, özgürlük, eşitlik, laikleşme, hümanizm, demokrasi, sanayileşme ve rasyonellik aydınlanma süreciyle ivme kazanmıştır. Medeniyet fikri, Avrupalı karakterini belirginleştiren bir sistem olarak diğer toplum ve kültürleri tasnif ve kategorize etmeyi sağlamış ve Avrupa’nın “Avrupalılaşmasına” hizmet etmiştir. Avrupalılar kendilerini bu değerler ile özdeşleştirerek, öteki toplumlara standart oluşturmuşlardır (Gong, 1984: 3-20’den akt. Yurdusev, 1997: 45).

Modern dönemde, Avrupa kimliğinin oluşturuca unsurlarının bir değişim yaşadığı aşıkârdır. Bu değişimin en önemli öğelerinden birisi de ulus-devlettir. Yurdusev'e göre ulus devletlerin doğuşu, ortak bir Avrupa kimliğinin oluşumunu hızlandırmıştır. Bu noktada Rönesans ve Reformasyon sonrası laikleşme ve Avrupa'nın denizaşırı genişlemesi gibi faktörlerin de önemli yerleri vardır. Bununla beraber ulus-devlet laik bir Avrupa kimliğinin motorudur. Laikleşme ile ulus-devlet arasındaki ilişki iki yönlüdür; bir taraftan laikleşme ulusallaşmayı beslerken, diğer yandan ulus-devlet de laikleşmeyi beslemiştir.² Laikliğe yakın kavramlar olan sekülerizm, rasyonalizm ve hümanizm de ulus bilincinin oluşmasında etkili olmuşlardır. Böylece Avrupa aydınlanması Hıristiyanlıktan farklı kendine özgü toplumsal, kültürel ve politik bir anlam kazanmıştır. Bu bağlamda, 16. yy'dan itibaren "Avrupalı" sözcüğünün kullanımındaki artış, Avrupalıların Avrupa çerçevesinde düşünmeye başladıklarının bir göstergesi sayılabilir (Yurdusev, 1997: 41).

Modernleşme sürecinde Avrupa kimliğinin oluşumuna etkisi olan bir diğer etken Avrupa'nın deniz aşırı yayılmasıdır. 15 yy.'ın sonunda Keşifler Çağı ile başlayan bu süreçte Avrupa sömürgecilik boyutu ile bütün dünyayı kontrolü altına almıştır. Coğrafi keşifler ile başlayan sömürü Avrupa'da önemli değişikliklere ve siyasi dönüşümlere neden olmuştur. Keşfedilen yerlerden taşınan büyük miktardaki hammadde ve altın Avrupa'da kapital birikimine hizmet ederken, aynı zamanda feodal yönetimlerin zayıflamasına ve yıkılmasına ve yeni bir sınıfın, burjuva sınıfının, doğmasına büyük bir ivme kazandırmıştır. Akan değerli madenler ekonomik parametreleri etkilediği gibi, aynı zamanda kültürel değişmeleri de harekete geçirerek, sanat ve bilimde kısa zamanda önemli gelişmelere neden olmuştur. On altıncı yüzyıldan bu yana Protestan kültürünün ortaya çıkışı ve yaygınlık kazanması da bu sürece olumlu katkıda bulunmuştur. Bu temel düşünsel dönüşüm, Avrupa ülkelerindeki tüm kültürel farklılıklara rağmen, Avrupa kimliğinin temellerini oluşturmuştur (Ergür, 2004: 68). Deniz aşırı yayılma için

²Aydınlanma, rasyonalizm ve pozitivism bir arada ele alındığında modernleşme siyaset teorisine önemli katkısı siyasi iktidarın kaynağının Tanrı'dan gelmediğinin ve halka ait olduğunun kabul edilmesi olmuştur. Modernleşmeyle şehirleşme, sanayileşme, bilim ve teknolojinin gelişmesi, ülke içi gümrük sınırlarının kalkması, uluslararası dünya pazarı, ulus devletlerin kurulması önemli unsurlar olarak dikkati çekmektedir. Dünyevileşme ile birlikte laiklik de modernleşmenin sonucudur. Modernitenin aklı ön plana çıkaran rasyonalist ve pozitivist yaklaşımı ulus-devlet, ulus ve ulusçuluğun temelini oluşturur. Özellikle modern üniter devletin kökeninde, anayasanın üstünlüğü ilkesine verilen özel rol önemlidir. Salt aklı temsil eden anayasa genel iradenin ürünüdür ve bölünmezdir. Ülkede ve ulusta birlik tek siyasal iktidar ve tek anayasa ile mümkündür. Türdeş ulusun insanı ve ülkenin bütünlüğü ancak güçlü bir merkezîyetçi yapı ve onun sıkı denetimindeki merkez dışı örgütlenmeleri gerektirmektedir (Erözden, 1997: 11-40)

gerekli sermaye ve teknik donanım, ulus-devletler tarafından karşılanmış ve ulus-devletler sömürgeler edindikten sonra, gelen servetlerle, güçlerini arttırmışlardır.

Laiklik ilkesi Avrupalıların Hıristiyan olmayan diğer topluluklarla ilişki kurmalarını ayrıca kolaylaştırmıştır. Bu süreçle bir yandan Avrupa kimliği tanımlanıp yerleşirken bütün dünyaya da örnek kimlik şeklinde yayılmıştır. Avrupa'nın sömürü ve kültürel temelde yayılması, Avrupalıların küresel bir üstünlük kazanmalarına yol açmıştır. *Delanty*'ye göre Avrupa bu süreçte Hıristiyan geçmişinden hızlı biçimde uzaklaşmış ve kendisine özerk bir söylem oluşturmaya başlamıştır. Bu süreçte, modern değerler, kültürel bir referans olarak Hıristiyanlığın yerini almıştır (Delanty, 2005: 48). Erdenir'e göre ise Avrupa bu dönüşümü zorunlu bir şekilde yaşamıştır. Müslüman Doğuyu mağlup edemeyen Avrupa, "yeni dünyayı" ele geçirerek kendine üstünlük hissi veren bir kimliğe bürünmeyi daha uygun bulmuştur (Erdenir, 2005: 57).

Milliyetçiliğin kök saldığı 19. yy.'ın ikinci yarısına kadar Avrupa'da küreselleşme yaşanmıştır. Hümanizmin öncüllerinden *Erasmus*'tan (1466-1536) itibaren *Respublica Litterarum (Republic of Letters)* olarak adlandırılan ve ulusal sınırları aşan elit kültür oluşturulmuştur. Örneğin; bu dönemde *Frankofon* dergileri Hollanda'dan St. Petersburg'a kadar Avrupa çapında geniş bir seçkin kitle tarafından okunmaktadır. Aristokratların ortak yaşam tarzı, turizm ve modada kendini göstermiş ve bu bağlamda Paris ve Londra bu ortak yaşam tarzlarının kültür ve moda merkezleri olmuşlardır. Ayrıca 18. yy.'da, kuzey Avrupalı aristokratların katılımı ile Avrupa'nın tarihsel kökenlerini daha iyi anlamak amacıyla gerçekleştirilen *Grand Tour* yolculukları, ulusal sınırları aşan kozmopolit sosyal yaşamın önemli göstergeleri sayılmıştır. Ulusal sınırların aristokrat sınıflar tarafından aşılmış olması ile Avrupalılık bilincinin tohumlarının atıldığı ifade edilebilir. Bununla birlikte, Avrupalı soyluların hanedanlar arası gerçekleştirdiği evliliklerle de ulusal ve yerel kimliklerden bağımsız bir ortak Avrupa bilincinin temelleri atılmıştır. Avrupa aristokrasisi sıkı bağlantılarla birbirlerine yakınlaşmış olmasına rağmen, ortak Avrupa bilincini oluşturamamışlardır. Ancak bilim adamları ve düşünürler Avrupa düşüncesini geliştirmeye ve yaymaya devam etmişlerdir. Alman filozof *İmmanuel Kant* (1724–1804) barışı temin etmek için Avrupa çapında federal bir örgütlenme önerirken, benzer şekilde *Victor Hugo* (1802–1885)

1851 yılında, Fransız Meclisinde yaptığı konuşmasında, Avrupa kavramını politik bütünleşmeyle eş tutarak, bir anlamda ortak Avrupa değerlerini temel alarak, Avrupa Birliği fikrinin tohumlarını atmıştır. *Victor Hugo*

“Bir gün gelecek Fransa, Rusya, İtalya, Britanya, Almanya bu kıtanın tüm ulusları kendilerine özgü niteliklerini ve muhteşem kişiliklerini kaybetmeksizin, daha üst bir birlikte birbirlerine yakınlaşarak Avrupa çapında kardeşliği ortaya çıkaracaklar - tıpkı Normandiya, Brötanya, Burgonya, Loraine, Alsace ve tüm bölgelerimizin birleşerek Fransa’yı oluşturduğu gibi. Bir gün gelecek savaş alanları ticarete açık pazarlara dönüşecek... kurşunlar ve bombaların yerini oylar, halkların genel oylaması ve egemen bir senatonun sağduyusu alacaktır” (Rougemont, 1965: 78’den akt. Erdenir, 2005: 69).

Fransız düşünür *Baudrillard*, ise Avrupa kavramını 19. yy. burjuva rüyası olarak niteleyerek, ulusal burjuvazilerin ortak çıkarları açısından Avrupa’nın birleştirici önemini vurgulamıştır. 19. yy. ortalarından itibaren dünya ticaretinin küresel liberalleşme kapsamında genişlemesi, burjuvazinin gücünün ulusal sınırları aşmasına neden olmuştur. Bu süreç zarfında, Avrupa burjuvazisi yaşam tarzı itibariyle aristokrat çevrelerle bütünleşme içine girmiştir. Örneğin, *Grand Tour* yolculuklarına 19. yy.’la birlikte - demiryolu, otel ve restoranların genişlemesiyle - burjuva sınıfı da dâhil olmuştur. Bununla birlikte 19. yy.’ın ikinci yarısından itibaren Avrupa’nın alt sınıfları da etkilerini artırarak, Avrupa kavramı içinde yer almaya başlamışlardır. Bu bağlamda özellikle sosyalist akımlar, Avrupa burjuvazisine karşı işçi sınıfının haklı taleplerini gündeme getirmiş ve Avrupa değerlerinin tabana doğru genişletilmesini sağlamışlardır.

Öte yandan, 20. yüzyıl başlarında Avrupa’nın yaşadığı I. Dünya Savaşının ardından barışçıl çabalar artmıştır. Avrupa Birleşik Devletleri görüşü *İmmanuel Kant* ve *Victor Hugo* gibi *Graf Coudenhove Kalergi* tarafından 1923 yılında *Pan-Europa Manifestosu’nda* dile getirilmiştir. *Kalergi’nin Manifestosu* şöyle başlamaktadır:

“Avrupalı Baylar ve Avrupalı Bayanlar! Avrupa’nın kader saati belirlenmektedir. Avrupa erkeklerini parçalamak için her gün Avrupa Fabrikalarında silah üretilmektedir. Avrupa kadın ve çocuklarını zehirlenmek için Avrupa laboratuvarlarında zehirler üretilmektedir. Bununla beraber Avrupa akıl almaz düşüncesizlikle kendi kaderi ile oynamaktadır; körleşmiş haliyle kendisinin neyin beklediğini görememektedir. Bu çıkacak savaş Avrupa’nın ekonomisinin ve kültürünün sonu demektir. Avrupa’nın yaratacağı boşluğu diğer Dünya ülkeleri dolduracaktır. İkinci tehlike Avrupa’nın Rusya tarafından işgal edilmesidir. Bütün bu tehlikelerden kurtulmanın tek bir yolu vardır, o da Avrupa’nın birleşmesidir. Avrupa için üçüncü ölümcül tehlike ise ekonomik çöküntüdür. Avrupa’daki ülkelerin birbirleriyle öldürücü savaşların ancak tarafsız hakemlerin yaptığı Paneuropa Antlaşması ile önlenbilir; Rus hakimiyeti tehlikesi yine ancak Paneuropa Savunma Paktı ile önlenbilir; ekonomik çöküş ise yine kurulacak Paneuropa Gümrük Birliği ile

gerçekleşebilir.. Ancak Avrupalı halklar/insanlar isterlerse bu Paneuropa gerçekleşebilir” (Schwarzer, 1982: Tafel 18).

Coudenhove Kalergi 1922 yılında başlattığı Pan-Avrupa hareketi ile Avrupa çapında barışçıl bir bütünleşmeyi hedefleyerek, bu bağlamda beş adet kongre düzenlemiş, kitaplar yayımlamış ve entelektüellerin dikkatini çekmeye çalışmıştır. Fakat gelişen milliyetçilik hareketleri nedeniyle kitlelerin ilgisini çekememiştir (White, 1989: 23-40’dan akt. Erdenir: 83). Benzer açıklamalar *Aristide Briand* (Fransız Dışişleri Bakanı) ve *Gustav Stresemann* (1923-1929 yılları arasında Alman, Weimar Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı) tarafından da dile getirilmiştir. *Aristide Briand’a* göre Avrupa ülkeleri arasındaki düşmanlıkları aşmanın yolu, Avrupa Birleşmiş Devletleri’ni kurmaktan geçmektedir. *Briand*, Avrupa birleşmesine ekonomik alandan başlanıp, daha sonra siyasi ve sosyal birleşmenin gündeme getirilmesini önermekteydi (Schwarzer, 1982: Tafel 20). Alman Dışişleri Bakanı *Gustav Stresemann* ise bu konuda kısaca şunları söylemiştir:

“Günümüzde teknoloji ile teknik ulaşım araçları gelişmiş ve dünyamız giderek küçülmüştür. Oysa biz halen sınırlarımızı gümrük duvarları ile koruyoruz. Ticaret yapan tüccarlar sayısız sınırlarda boşuna bekletilmektedir. Gelin bu sınırları kaldıralım. Bu sınırlar Avrupa ticaretine yalnızca sorunlar yaratmaktadır. Bazı küçük siyasi hesaplar sona ermeli ve Avrupa ortak parasını ve ortak posta pulunu bile bastırabilmelidir” (Schwarzer, 1982: Tafel 20).

Bu açıklamalar maalesef amacına ulaşamamış, Avrupa kısa süre sonra 1929 Dünya ekonomik krizinden payına düşeni almış, gelen ekonomik çöküntü ile birlikte milliyetçi duyguların körüklenmesini arttırmış ve bu nedenle Avrupa’nın bütünleşmesi düşünceleri rafa kaldırılmıştır. Milliyetçi akım ve partilerin güçlenmesi Avrupa’yı II. Dünya Savaşı’na götüren nedenlerin başında gelmektedir. *Ventotene’de* 1940’da *Ernesto Rossi* ve *Altiero Spinelli* tarafından taslağı oluşturulan Manifestolarda, gelecek için ana hedef “Avrupa’nın ulusal egemen devletlere bölünüşüne tam anlamıyla son vermek” olarak tanımlanmıştır. Bunu, Avrupa Federalist Hareketi’nin oluşturulması izlemiş ve Fransız yazar *Albert Camus’da* “Avrupalı direniş Avrupa’yı yeniden yaratacaktır” inancıyla bir dizi konferanslar vermiştir.

Bu düşünceler, *Konrad Adenauer, De Gasperi, Henri Spaak, Jean Monnet* ve *Schuman* gibi savaş sonrası dönemin siyaset ve iktisatçılarını etkilemiştir. 1945 ile 1950

yılları arasında bu yönde üç ana gelişme yaşanmıştır. İlki 1948’de Marshall Planı dâhilinde yapılan yardımın dağıtımını düzenlemek için kurulan Avrupa İktisadi İşbirliği örgütüdür [*Organisation for European Economic Cooperation (OEEC)*]. Bu örgüt gümrük birliğine ulaşmayı hedeflemiştir, fakat İngilizlerin karşı çıkması ile hedefine ulaşamamıştır. İkinci gelişme güvenlik kaygıları nedeniyle Fransa, Britanya, Hollanda ve Lüksemburg arasında oluşturulan Brüksel Antlaşması’dır (1948). Fakat bu oluşum da Kuzey Atlantik Antlaşma örgütü olarak genişleyip, Kanada ve Birleşik devletleri de içine alıp, Avrupa’ya ait olma özelliğini yitirmiş ve daha genel bir ortak güvenlik çerçevesine dönüşmüştür. Avrupa siyasi birliği için *Hahue*’de “*belirli egemenlik haklarının ortak olarak uygulanması için uluslar üstü bir organa aktarılması*” kararı alınmıştır. İktisadi alanda atılan adımlar siyasi girişimlerle de desteklenmiş ve 05 Mayıs 1949 tarihinde Londra’da ortak siyasi hedefleri koordine edebilmek için Avrupa Konseyi (*The Council Of Europa: Europarat*) kurulmuştur. Avrupa Konseyi’nin hedefleri arasında üyelerin ortak miras olan ideal ve ilkeleri (Avrupa değerlerini) korumak ve hayata geçirebilmek için sıkı işbirliğini gerçekleştirmektir (Lee, 2004: 322-327).

04 Mayıs 1950 tarihinde Fransa Dışişleri Bakanı *Schuman*’a *Jean Monnet*’in verdiği memorandumda, uygulanan araçların Avrupa bütünleşmesini çıkmaza sürüklediği belirtilerek, bunu aşmanın yolunun ilk başta iktisadi bütünleşme üzerinde yoğunlaşmak olduğu savunulmuştur. Süreç içinde gelinen aşama ile siyasal bütünleşmeye doğru geri dönülmez bir gelişme olmuştur. 09 Mayıs’ta yayınlanan *Schuman Deklerasyonu*’nda da bu görüş şu şekilde belirtilmiştir: “*Avrupa bir defada tek bir bütün haline gelmeyecektir; ilk elden de facto dayanışmayı yaratacak olan somut kazanımlar tarafından inşa edilecektir*” (Krosig, 1970’den akt. Lee, 2004: 323). Bu niyetin pratik ifadesi olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT)nun oluşturulmuş olmasıdır. Paris’te 1951 yılında oluşturulan AKÇT, Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg’dan oluşmaktaydı. AKÇT Yüksek Otoritesi “tüzel kişilik” sahibi ve Avrupa’nın ilk gerçek uluslar-üstü kurumu olmuştur. 1957’de de aynı altı üye ülkenin liderleri Roma Antlaşması ile AKÇT’nin kapsamını genişleterek Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) ve EURATOM’u kurmuşlardır. İzleyen süreçte AKÇT ve AURATOM adları yerine sadece AET adı tümü için kullanılır olmuştur. AET

Antlaşmasında gümrükler ve iktisadi birliğin kurulması için yirmi yıllık bir geçiş süreci öngörülmüştür. Bu kapsamda sanayi, tarım, taşımacılık, sermaye ve hizmetler konularında ortak politikaların yürütülmesi amaçlanmıştır (Lee, 2004: 324).

2. 2 AET Oluşumu Sonrası Ortak Kimlik Oluşturma Süreci

AET, ulus devletler arasındaki yıkıcı rekabetin ve milliyetçilik hareketlerinin aşılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş, uluslar-üstü siyasi bir oluşum olarak kabul edilebilir. Roma Antlaşmasının girişinde de ifade edildiği gibi AET ile “*Avrupa halkları arasında daha yakın bir birlik*”³ kurulması öngörülmektedir. Daha önce 1952 yılında, Paris Antlaşmasıyla, faaliyet göstermeye başlayan AKÇT’nin giriş bölümünde de şu ifade de hedefin ekonomik birlik olmanın ötesinde bir bütünleşme olduğunu göstermektedir. *Ekonomik bir topluluk oluşturarak kanlı ihtilaflarla ayrı düşen insanlar arasında daha kapsamlı ve derin bir topluluğun temelini atmak; bundan böyle paylaşılan bir kadere yön verecek kurumların temelini oluşturmak*”⁴. Bu bağlamda bütünleşme rasyonel bir süreç olarak algılanmış ve ekonomik ve teknik alandaki gelişmelerin siyasi, sosyal ve kültürel alanlara yayılacağı varsayılmıştır (Ertuğrul, 2001: 146).

AET bütünleşme süreci 1990’lı yılların başına kadar fonksiyonalist ve neo-fonksiyonalist kuramlarını temel alan belirli bir bütünleşme modeli çerçevesinde gerçekleşmiştir.⁵ Bu kuramlara göre AET bütünleşmesi Avrupa elitlerinin, uzmanlarının, bürokratlarının ve üye ülke liderlerinin yürüttüğü apolitik, liberal, ekonomik ve siyasi bir süreçtir. Bu süreç içinde toplumsal aktörlerin, siyasal ve kültürel

³ Bu antlaşmaların tam metinlerine şu internet adresinden ulaşılabilir:
http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#anArt152
(Erişim: 15.03.2007)

⁴ Bu antlaşmaların tam metinlerine şu internet adresinden ulaşılabilir:
http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#anArt152
(Erişim: 15.03.2007)

⁵ Fonksiyonalist teoride ekonomik ve teknik işbirliği esas alınmakta; siyasî bütünleşmeden söz edilmemektedir. Fonksiyonalistlerin en önemli temsilcisi olan *David Mitrany* artan oranda işbirliğinin ülkeler arasındaki çatışmaları en alt düzeye indireceğini ve savaşların imkânsızlaşacağını savunmaktadır. Fonksiyonalistler bütünleşmenin süreklilik gösteren ve başka alanlara yayılarak büyüyen bir özelliğe (*spillover*) sahip olduğunu iddia etmelerine rağmen, bu sürecin kaçınılmaz olarak siyasî bütünleşmeyi de beraberinde getireceğini öngörememişlerdir. İşte bu noktada neo fonksiyonalistler eksik kalan kısımları tamamlamak üzere devreye girmişler, karar alma yetkisinin zamanla ulus-üstü düzeye çıkacağını iddia etmişlerdir (Kaynak: <http://www.asam.org.tr/temp/temp222.pdf>)

aidiyet ve bağlarının yeniden ve kendiliğinden oluşturularak, merkeze doğru kayacağı varsayılmaktadır. Geline nokta önemli mesafeler alınmakla birlikte, adı geçen entegrasyon modeli istenen amacı gerçekleştirememiş ve meşruiyet, ortak siyasal ve kültürel bağlılık sorunları aşılammıştır (Ertuğrul, 2001: 146). Başka bir ifadeyle, 1990'lı yıllara kadar üye ülke siyasileri arasında değil de halkları arasında bir birliğin oluşturulduğu izlenimi verilmiş olsaydı, kültürel, politik ve katılımcılık açısından Avrupalılardan kopuk bir bütünleşme süreci yaşanmazdı. Bu demektir ki ortak siyasi kültürün oluşabilmesi için ekonomik, siyasi ve sosyal süreçlere tüm Avrupa halklarının ortak katılımı gerekmektedir (Erdenir, 2005: 185).

AET'nin ekonomik alanda olduğu gibi siyasi alanda da bütünleşme girişimleri 1970'li yıllara kadar geri gitmektedir. AET, bu yöndeki somut adımlarını ilk olarak 1973 Kopenhag Zirvesinde hazırlanan Avrupa Kimliğine İlişkin Bildirisiyle atmıştır. Bu zirvenin sonuç bildirgesinde dönemin dokuz üye ülkesi, ortak Avrupa uygarlığını, ortak değerlerini ve ortak yaşam tarzını vurgulamaktadırlar. Diğer önemli bir aşama olarak 1983 *Solemn Bildirisi* sayılabilir. Bu bildiri de "Avrupalılık" bilincinin geliştirilmesi, Avrupa tarihi ve kültürüne ilişkin çalışmaların gerekliliğinin altı çizilmiştir. Bu siyasi bütünleşmeyle AET ismini değiştirerek, Avrupa Topluluğu (AT) olması kararlaştırılmıştır. 1992 Maastricht II Antlaşması ile de, siyasi bütünleşmenin önünün açılmasıyla AT adı Avrupa Birliği (AB) olarak değişmiş ve siyasi ve kültürel yakınlaşma çalışmalarına hız verilmiştir. Maastricht II Antlaşması "*çeşitlilik içinde birlik*" veya "*birlik içinde farklılık*" sloganlarıyla AB'yi sosyal, kültürel ve politik bir birlik haline dönüştürmenin adımlarını atmıştır. Bu bağlamda Avrupa'nın tarihine, kültürüne, ortak fikirlerine ve AB Anayasasına odaklanan çalışmalar teşvik edilmiştir.

1984 yılından başlayarak Avrupa Konseyi, AT'nin vatandaşları ve dünya nezdindeki kimlik ve imajını güçlendirmek ve canlandırmak amacıyla bir komite de oluşturmuştur. Bu çalışmalar neticesinde MEDIA, RACE, EUROKA gibi yayınlar gerçekleştirilmiş ve 1988 yılı "*Avrupa Sinema ve Televizyon Yılı*" kabul edilmiştir. Bu çapta yayıncılık ve iletişim endüstrisinin oluşturulması AB tarafından Avrupa kültürel kimliğini güçlendirir gerekçesiyle desteklenmiştir (Ertuğrul, 2001: 148).

Takip eden süreçte, Avrupa boyutu olan sanat eserlerine ilişkin *KALEIDOSCOPE 2000*, edebi eserler ilişkin *ARIANNE* ve kültürel miras alanında *RAPHAEL* programları ile Avrupalıların ortak kültürel bağlarının araştırılması esas alınmıştır. Amaç, Avrupalılık bilincine sahip, ulusal aidiyetlerinden sıyrılmış, ortak evrensel değerler çerçevesinde bütünleşmiş yeni Avrupalılar yaratmaktır. Bu amaç doğrultusunda okul kitaplarında müfredat uygulamalarına gidilmiş, Avrupa fikri, kimliği ve kültürü çalışmaları desteklenerek ve irdelenerek geniş literatür oluşturulmaya çalışılmıştır. AB ortak kültürünü geliştirmek ve bu kültürün Avrupalı halklar tarafından benimsenmesini garantilemek için AB bayrağı – beyaz yıldızlar mavi desen üzerine – benimsemiş, *Beethoven*'in *9. Senfonisi'nin* “*Odd to Joy*”u AB milli marşı olarak kabul edilmiş, 09 Mayıs Avrupa günü olarak kabul edilmiş ve AB vatandaşlarına ortak nüfus cüzdanları verilmiştir. Bununla birlikte AB *SOCRATES*, *LEONARDO DA VİNCİ* ve *ERASMUS* gibi programlarla Avrupa üniversitelerinde ve okullarında – aday ülke eğitim kurumları da bu programlara dâhil edilmişlerdir – okuyan öğrencilerinin dolaşımının sağlanmasını teşvik eden programlar oluşturmuştur. 2006 yılında sona eren *CULTURE 2000 PROGRAMI* ile AB ortak kültürel alana katkıda bulunacak eser ve projeleri teşvik etmiştir. Aynı program kapsamında “*Avrupa Kültür Başkentleri*”, “*Avrupa Ortak Miras Günleri*” gibi kültürel etkinliklerinin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır (bkz. Erdenir, 2005: 105-106).

Avrupa’da sosyal iletişimi güçlendirmek için – turizm, ticaret, elektronik haberleşme gibi araçların de katkılarıyla – Avrupalılar-arası etkileşim artırılarak, gündelik yaşamın daha iyi paylaşılması amaçlanmaktadır. Bireylerin mobilizasyonunu artıran Avrupa içi serbest yerleşim ve istihdam sayesinde, AB’nin farklı ülkelerinde yaşayan Avrupalılar birbirlerine yakınlaşmaktadır. Avrupalı gençler, ucuz uçak biletleri ile hafta sonlarını Amsterdam, Londra, Milano gibi Avrupa kentlerinde rahatça geçirebilmektedirler. Serbest dolaşım sayesinde AB vatandaşları, kendi ülkelerinden farklı bir üye ülkeye yerleşebilmektedirler. Bu haktan yararlanan Avrupalıların sayısı tahminen 06 milyona ulaşmıştır. Bununla birlikte, AB’nin geliştirdiği ortak simgeler ve araçlar Avrupa ortak kimliğinin sosyo-kültürel bir kavram olarak anlam kazanmasını sağlamış ve bireylerin aidiyet hissine katkıda bulunabilmeleri imkân dâhiline girmiştir. Bu bağlamda, AB Komisyonunun istatistik ofisi olan *EUROSTAAT* ile kamuoyu

yoklamalarından sorumlu *EUROBAROMETER*'in yaptıkları kamuoyu araştırmaları da yeni kategoriler ve kavramlar yaratmıştır. 15-20 yıl önce mevcut olmayan “Avrupa Kamuoyu”, “Avrupa Tüketicileri”, “Avrupa Yurttaşları” gibi kavramlar gündelik yaşamın birer parçası olmuşlardır. AB bayrağı, sınır denetimlerin kaldırılmasıyla kullanılan ortak pasaport, ortak pazarın sunduğu ekonomik imkanlar, EURO'nun Avrupalıların gündelik yaşamının her noktasında dolaşıma girmesi gibi unsurlar AB kimliğinin pragmatik boyutunu güçlendirmektedir. Avrupa çapında sürdürülen faaliyetlerden olan Şampiyonlar Ligi ve Eurovision Şarkı Yarışmaları dahi Avrupa'nın bütünlük hissine bir şekilde katkıda bulunmaktadırlar (Erdenir, 2005: 188-190).

Ortak para birimi EURO'nun üye ülkelerin ulusal egemenlik haklarını sınırlandırmasının yanında, yurttaşların gündelik hayatına girerek oluşturduğu duygusal ve psikolojik etkisi AB'nin kültürel boyutuna katkıda bulunmaktadır. Neredeyse tüm Avrupa Birliği'nde geçerli olan EURO⁶, Avrupa bütünlüşme sürecinin soyut kavramlarını, somut gündelik gerçekliklere dönüştürerek, Avrupa kimliğine meşruiyet kazandırmayı başarmıştır. Ayrıca EURO, kazandığı uluslararası para konumu ile, AB'nin dışsal kimliğinin güçlenmesine, dış dünyadaki insanlar tarafından daha güçlü olarak algılanmasına da katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak denilebilir ki, Avrupalı seçkinlerin ortak kimlik politikaları ve ortak kimliği vurgulamada yararlandıkları araç ve semboller Avrupalılık bilincini arttırmaktadır. Fakat bu unsurlar kimliğin yerel ve milli boyutundan çok makro düzeyde ve makro kurumlarda kendisini gösteren pragmatik boyutunu yansıtmaktadır (Fişne, 2003: 69).

Ancak AB kurumlarının eğitim alanında yürüttüğu ortak programlar üye ülkelerde müfredat engeli ile karşılaşmaktadır. Bunun nedeni Maastricht Antlaşması'nın 126. Maddesinde eğitimin içeriği ve örgütlenmesinde mutlak yetkinin üye ülkelerde olduğunun belirtilmesidir. Dolayısıyla bu alanda, eğitimde, Avrupa çapında derin olmayan bir işbirliği öngörülmektedir. Bu konuda mevcut olan direnç sadece üye ülkelerden gelmemektedir; yapılan kamuoyu araştırmaları ortak eğitim sisteminin Avrupalılar tarafından en az desteklenen program olduğunu göstermektedir. Eğitim

⁶ İngiltere ve Danimarka başta olmak üzere bir çok AB üyesi ülke halen EURO para birimini kabul edip uygulamış değillerdir.

sisteminde AB üye ülkelerinde önemli farklılıkların bulunması AB bütünleşmesi ve ortak kimlik oluşumu için önemli bir engel oluşturmaktadır (Picht, 1993: 87). Eğitim dışında AB'deki medya sektörlerinin hala ulusal seviyelerde örgütlenmiş olması ve Avrupa ortak kitle iletişim araçlarının eksikliği sorunun bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Benzer şekilde, Avrupa çapında örgütlenmiş siyasi partilerin örgütlenme eksikliği nedeni ile ortak çıkarlar etrafında bütünleşebilecek Avrupalılar da birbirlerinden haberdar olamamaktadırlar. Avrupa çapında örgütlenme konusunda kabul edilebilecek ciddi girişim, Yeşillerin 2004 Şubat'ta oluşturduğu Avrupa Yeşiller Partisidir. Yeşillerin Avrupa Parlamentosu (AP) grup başkanı *Daniel Cohn-Bendit* Haziran 2004 seçimlerinde Fransa yerine Almanya'dan aday olup, seçilerek Avrupa'da başka üye ülkelerde seçilebileceğinin önünü açmış ve göstermiştir. AP'deki diğer siyasi gruplar ise genellikle ulusal bazda örgütlenmekte ve AP çatısı altında gevşek ittifaklara gitme eğilimindedirler (Erdenir, 2005: 170-172).

Maastricht Anlaşması'nın giriş bölümünde ve taslak anayasasının 2. Maddesinde, Avrupa'nın ortak değerleri olarak özgürlük, demokrasi, eşitlik, insanlık onuruna ve insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü yer almaktadır. O halde Avrupa değerleri anayasaya bağlı kimlik niteliğinde şekillenebilecektir. Bununla beraber, bu değerlerin ortak kimlik oluşturmada yeterli olmayacağı açıktır. Antlaşmalarda adı geçen temel değerler detaylı bir şekilde vurgulanmamakla birlikte, Avrupa Birliği hukukunun bu temel değerler üzerine inşa edildiğini ve bu değerler baz alınarak hukuk mekanizmalarının çalıştırıldığını söyleyebiliriz. Örneğin; AB Adalet Divanı, bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanması ve temel hak ve özgürlüklerin korunması konularında son derece hassas bir organdır. Ayrıca, Nice Zirvesi'nde benimsenen ve "*Temel Haklar Şartı*"nda da yer alan bu değerlerin, Avrupa Anayasasının yürürlüğe girmesi ile daha fazla öne çıkabileceği de vurgulanmalıdır.

Bütünleştirici etkisinin olabileceği varsayılan AB vatandaşlığı, 01 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile, hukuki geçerlik kazanmıştır. Bununla birlikte, 1997 Amsterdam Antlaşması'nda Avrupa vatandaşlığının ulusal kimliğin yerini alamayacağı ve onu ancak tamamlayabileceğinin altı çizilmektedir. AB, ortak kimlikle ve üye ülke vatandaşlarına sunduğu haklarla, birlik sınırları içinde,

serbest dolaşımı ve ikamet hakkını sağladığını, vatandaşların farklı üye ülkelerde ikamet etmelerinin mümkün olduğunu ve diğer üye ülke vatandaşlarıyla eşit haklara sahip olduklarının garantilemektedir. AB ayrıca yerel ve AP seçimlerinde seçme ve seçilme haklarını korumakta ve bunların AP'ye dilekçe ile başvurma haklarını kabul ettirmektedir. Örneğin bir üye ülkenin (Almanya'nın) vatandaşı bu haklardan yararlanarak İspanya'da hem yerleşebilmekte ve hem de orada pasif oy hakkını kullanarak, yani kendisini aday göstererek seçilebilmektedir (Meyer, 2007/22/reportage).

AB'nin kabul ettiği yetki ikamesi ilkesi de (*subsidiarity*)* AB kurumlarına üye ülke politikalarına geniş müdahale yetkileri getirmekte ve böylece üye ülkelerde ortak bazı siyasi politikaların izlenmesi zorunlu kılınmaktadır. Bu yönüyle ikame ilkesi ortak kimlik oluşumuna ve – ortak uygulamalar getirdiğinden – ortak kimliğin oluşmasına önemli açılımlar getirmektedir.

AB'nin demokratik açıdan en önemli kurumu olan Avrupa Parlamentosu seçimlerine düşük oranda Avrupalıların ilgi göstermesi ise dikkat çekicidir; 1979 yılında %63 olan katılım oranı, 1984'te %61'e, 1989'da %59'a, 1994'te %57'e, 1999'da %50'ye ve 2004 yılı seçimlerinde %46'ya kadar gerilemiştir (BBC Turkish, Avrupa Parlamentosu Rehberi, 20.05.2007). Bu eğilim, Avrupa çapında henüz ortak siyasi kültürün oluşturulmadığının ve Avrupa halklarının mevcut sisteme karşı olan ilgisizliklerinin devam ettiğinin göstergesi olarak gösterebilir. Bununla birlikte, Avrupa çapında demokratik bir süreç için AB çapında üye ülke sivil toplum kesimleri arasında ilişkilerin geliştirilmiş olması gereklidir. Bazı sivil toplum örgülerinin ve çıkar gruplarının Avrupa çapında ilişkiler geliştirerek sivil toplum inisiyatifinin oluşabileceğini göstermesi yeterli değildir. AB çapında sivil toplumun oluşmamasının önündeki en ciddi sorunun ise iletişim eksikliği olduğu söylenebilir. İletişimin gelişmesi için ise ortak lisana, ortak eğitim sistemine ve Avrupa çapında örgütlenmiş siyasi

* Bu ilkeye göre, AB amaçlanan bir hedefe üye devletlerin yapacağı tasarruflar ile tam olarak ulaşılamayacağı durumlarda kendisi tasarrufta bulunabilmektedir. Yani, üye devletler alacakları kararlarla sorunu yeterli düzeyde çözemeyeceklerse, AB kurumları devreye girerek ve adı geçen kararları alıp tüm AB üye ülkelerinde geçerli olmasını sağlayabilmektedirler. Bu sayede AB boyutunda, ortak uygulamalar söz konusu olabilmekte ve AB vatandaşları ortak uygulamalar sayesinde bütünleşebilmektedirler.

partilerin varlığına ihtiyaç vardır. Ortak dil konusunda, üye ülkelerde, İngilizcenin teşvik edilmesi ise Fransa gibi ülkelerde tepki çekmektedir (Erdenir, 2005: 168-169)

AB açısından son 10 yıla (1997 – 2007) bakıldığında, Avrupa ortak kimliği konusunda önemli adımların atıldığı görülmektedir. Örneğin 1999 Helsinki Zirvesinde hem “*Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*” (AGSP) konusunda önemli ilerlemeler kaydedilebilmiş, hem de Türkiye’nin adaylığı kabul edilerek, Avrupa ortak kimliğine açıklık getirilmiştir. Türkiye’nin adaylığının kabulüyle, din ve kültür farkı nedeniyle herhangi bir ülkenin dışlanmayacağına altı çizilmiştir. “Öteki” olarak değerlendirilmenin ölçütü demokratik değerleri benimseyip benimsememe olarak kabul edilmiştir. Yani AB ortak kimlik oluşturma süreci içinde “kabul edilebilir olmayanların” (demokratik değerleri benimsemeyenlerin) varlığına vurgu yapılarak bunların “ötekiler” oldukları belirterek sınırlamalar yapılmaya çalışılmaktadır. Böylece, AB’ye üye ülkeleri, ortak kimlik oluşturmak projesi kapsamında, üye olmayan ülkelerin vatandaşlarına “öteki” olarak bakabilecektir. Bu durum “bizden olmayan” anlayışını yansıttığından tartışma ortamını yaratmakta ve kültürel farklılıkların algılanmasında radikal çevrelerin (Aşırı Sağcı ve Neo-Faşist) tezlerini güçlendirmektedir. “Öteki”nin rolünün AB ortak kimliğini oluşturmadaki önemi inkâr edilmemekle birlikte, “öteki”ni dışlayıcı özellik – aşırı sağ ve faşist akımların ekmeklerine yağ sürmemek için – göz önünde bulundurularak, karşılıklı güven duygusu ve farklılıklara hoşgörü yaklaşımı politikası sergilenmeye çalışılmaktadır. Ancak tüm bu tartışmaların ortak bir birlik bilincinin gelişmesine yardımcı olacağı ve AB için ortak kimlik ve meşruiyet kaynağı olacağı ifade edilmektedir (Karaosmanoğlu, 2001: 164).

AB, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalarında da belirtildiği gibi, ortak kimliğini ortak değerler olan özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, temel özgürlüklere saygı ve hukuk devleti esasına dayandırmakta ve bu yönüyle bir uygarlık projesi olduğunu da ön plana çıkarmaktadır. Bununla birlikte, AB kimliğini öncelikle kültürel ivmeyle biçimlendirip geliştirmeyi değil, ortak dış politika, *Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası* desteği ile biçimlendirip geliştirmeyi de hedeflemektedir. Kısaca, AB ortak kimliği sadece kültürel bir aidiyet alanı değil, aynı zamanda güvenlik alanı yaratan bir anlam da ifade etmektedir. Bu nedenle, AB siyasal

ve kültürel kimliğini, kültür, uygarlık ve felsefe temellerine dayandırmaktan çok, “öteki”lerin Avrupa değerlerine ve normlarına olan ilişkisi temelinde ve potansiyel tehlike ya da çıkar alanlarına göre biçimlendirmektedir. Bu algılama nedeniyle 11 Eylül olayları sonrasında AB İslam ve Müslümanlıkla özdeşleştirilen terörizm algılamalarını Avrupa’nın ortak siyasal ve ortak kültürel kimliğini şekillendirme de kullanmak istemektedir. Ancak bu yaklaşım AB düşünürlerince (*Jürgen Habermas* gibi) eleştirilmektedir. Eleştiriler AB’nin ortak kimlik oluşturma projesi kapsamında “dışlama” yapmaması gerektiği yönündedir. Kısaca, *Habermas*’ın yaklaşımıyla;

“ötekini benimsemenin kendi içine kapanmak ve ötekine karşı kapanmak demek olmadığını, toplumsal sınırların herkese, hatta ve özellikle de birbirine yabancı olan ve birbirine karşı yabancı kalmak isteyenlere açık olması...” (Balkız, 17.09.2006, Radikal İki).

gerektiğini kavratmaya çalışmaktır. Kısaca, *Habermas* AB ortak kimliğinin “anayasal vatandaşlık” kavramı üzerine inşa edilmesi gerektiği inancındadır. 14 Aralık 1973 Kopenhag zirvesi kararları Avrupa kimliğinin demokrasi ve insan haklarına saygı ile belirlendiğini vurgulamaktadır. 1992 Maastricht Antlaşması J-2 maddesi ile *Ortak Dış ve Güvenlik Politikası*’nın (ODGP) amacının insan hakları ve demokrasiyi korumak olarak tanımlanmıştır. 1993 Kopenhag zirve toplantısı aday ülkelerdeki siyasi istikrarı, demokratik kurumların işleyişini, insan haklarına saygıyı tam üyelik için yerine getirilmesi gereken ön koşullar olarak belirlemiştir (Müftüler Baç, 2001: 129). Bununla birlikte Avusturya’da 3 Ekim 1999’da yapılan seçimlerden aşırı sağcı Avusturya Özgürlükçü Partisi hükümet ortağı olunca (04 Şubat 2000) Avrupa kamuoyundan Avusturya’ya yönelen sert tepkiler* yükselmiş ve AB ortak kimliğinin yukarıda bahsedilen değerler üzerinde şekillendiğinin altı çizilmiştir.

* Özellikle tepkilerin boyutlarının AB üyesi ülkelerin ve aday ülkelerin kamuoylarındaki tepkileri aşarak AB düzeyinde yaptırımlara dönüşmesi bahsedilen değerlerin somut politikaları yönlendirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda AB Bakanlar Konseyi, birlik üyesi Avusturya’ya yönelik ortak bir politika oluşturulmasını karara bağlamıştır. Bu çerçevede öncelikle Avusturya ile ilişkiler asgari düzeye, istişare düzeyine indirilmiştir. Avusturya’ya yönelik tepki AB ortak kimliği açısından önemlidir. Çünkü bu AB’nin para birliği ve ortak hukuki düzenlemelerin ötesinde bir değerler topluluğu olduğunun açık bir göstergesidir. Her ne kadar bu bağlamda karşı çıkışlar bulunsa da bu durum gittikçe daha çok kabul görmektedir (Çelebi, 2002: 47).

Bölüm Genel Değerlendirmesi ve İkinci Bölüme Geçiş:

Bu bölüm, ilk ana başlık altında, Avrupa Birliği'nde ortak kimlik oluşumu sürecine katkısı olan ve Milattan Önce (MÖ) başlayan eski Yunan kültürü; ve yine M.Ö var olan Roma Cumhuriyeti döneminde geliştirilen ve Milattan Sonra (MS) 4. yüzyıla (yy.) kadar geçerli olan Roma kültürü; ve MS 4. yy.'dan sonra hâkim olmaya başlayan ve Hıristiyanlık yaşam tarzını öngören Hıristiyanlık kültürü ile aydınlanma çağı ile beraber başlatılan modern “Batı” Avrupa kültürü ele alınmışlardır. İkinci ana başlıkta ise AB'nin oluşturulmasıyla başlayan ortak kimlik oluşturma süreci irdelenerek, AB ortak kimliğinin aydınlanma dönemi sonrasında oluşturulan değerler üzerine inşa edilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Bu anlamda çalışma ilerleyen üçüncü bölümde bu ortak kimlik oluşturma sürecinin AB'ye ne gibi katkılarının olabileceğini irdelemeye çalışacaktır.

BÖLÜM III

AB KİMLİĞİNİN OLUŞTURULMASININ NEDENLERİ

Üçüncü bölüm üç alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlık altında AB kimlik oluşumunun AB yönetim yapısına sağlayacağı katkılar irdelenirken, ikinci alt başlık altında AB kimlik oluşumunun AB'nin globalleşen dünyadaki rolüne sağlayacağı destekler incelenmeye çalışılmaktadır. Bölümün üçüncü başlığı altında ise AB kimlik oluşumunun, üye ülke halklarının ortak kimlik ve ortak değerler çerçevesinde bütünleşip derinleşmesine sağlayacağı muhtemel katkılar analiz edilmeye çalışılmıştır. Bölüm bir genel değerlendirme ile son bulmaktadır.

3. 1 AB Ortak Kimliğinin, AB Yönetim Yapısına Sağlayacağı Katkılar

Ortak kimlik herhangi bir siyasi yönetim sisteminin meşruiyeti ve devamlılığı açısından bir önkoşul olmamakla birlikte önemlidir. Böylece kimlik kavramı meşruiyet sorunu ile doğrudan bağlantılı olabilmektedir. Çünkü gelişmiş demokratik ülkelerde bireyler ancak kendi kimlikleri ile özdeşleştirdikleri ve kendilerinin de onayladıkları yöneticileri iktidara taşıyıp meşrulaştırmakta ve yönetimlerini onaylamaktadırlar. AB Anayasasının kabulüne ve AB-halkı tarafında bu Anayasaya göre yöneticilerini tayin etmesine kadar, AB kurumları meşruiyetlerini üye ülke yönetimlerinden; üye ülke yönetimleri de meşruiyetlerini ülke genel seçimlerinde vatandaşlarının onayından almaktaydılar. Bir başka ifadeyle, AB kendi meşruiyetini üye olan ulus devletlerinden almaktadır. Bu bağlamda AB üye ülke insanların dolaylı onayına dayanan ve elitleri tarafından oluşturulmuş bir yapıya sahiptir.

1990'lı yılların ardından AB, Soğuk Savaş sonrasında, demokratikleşmeye ve üye ülke halklarıyla özdeşleşerek Avrupa'yı doğrudan temsil etmek niyetindedir. Bunun başarılabilmesi büyük ölçüde Avrupa'da yaşayan insanların ihtiyaçlarının, üye devletlerin çıkarlarının ve AB'nin amaçlarının ne ölçüde örtüştüğüne bağlıdır. Diğer

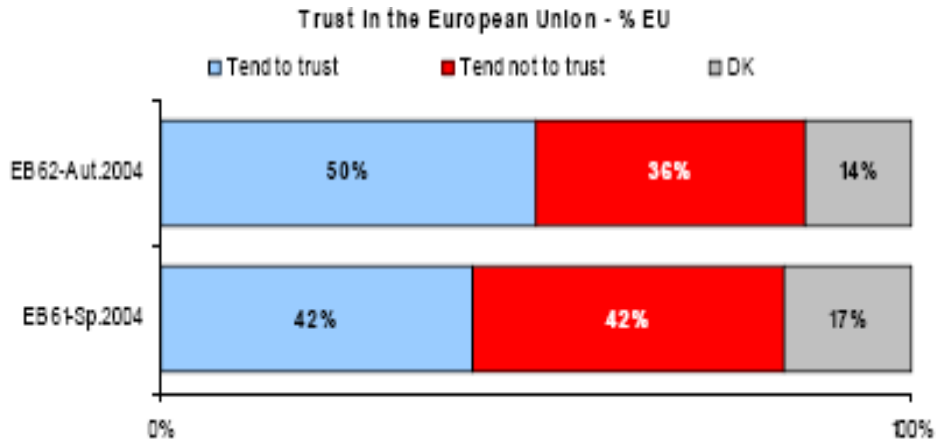
tarafından AB, 1990'lı yıllardan itibaren, küreselleşmenin getirdiği baskıyla hem kendi bölgesinde ve hem de dünyada daha güçlü ve etkin bir rol arayışına girmiştir. AB giderek güçlenen Çin, ABD ve Japonya karşısında etkili ve güçlü bir rol oynayabilmek için siyasi bütünleşmesini tamamlamak ve askeri gücünü güçlendirmek zorundadır. AB'nin Avrupa adına konuşabilen güç olarak ortaya çıkabilmesi ise büyük ölçüde Avrupalıların onayını almaya bağlıdır (Koray, 2002: 341). Sonuç olarak, AB kendi içinde daha güçlü bir desteğe ihtiyaç hissetmektedir ve ancak böylece dünyadaki konumunu pekiştirebilecektir. AB bu nedenle meşruiyetini anayasasını referandumlarla meşru temellere oturtturarak sağlamak ve yönetiminin de demokratik çerçeve içinde gerçekleştiğini göstermek zorundadır.

AB projesinin bir bütün olarak başarıya ulaşmasında ise AB ortak kimliğinin rolü önem kazanmaktadır. Ortak kimlik çerçevesinde ancak AB'nin daha ileri düzeyde bütünleşmesi ve derinleşmesi mümkün olabilecektir. AB ortak kimliğinin oluşumu büyük oranda üye ülke vatandaşlarının AB'ye verecekleri destek oranında belirleyici olacaktır (Veen, 2002: 16). Bu nedenle AB, Maastricht Antlaşması sonrasında, siyasi bütünleşme sürecinde, ortak ekonomik politikalarını geliştirmiş, insanların, hizmetlerin, mal ve sermayenin serbest dolaşımının prüzüz gerçekleşmesini sağlanmış ve EURO'nun ortak para birimi olarak hayata geçmesini ve bu kapsamda Avrupa Merkez Bankası'nın ortak para politikasını tayin etmesini garantilemiştir. Bu aşamadan sonra daha ileri düzeyde bir bütünleşme için AB'nin siyasi anlamda, anayasasını referandumlarla kabul ettirerek, yani kendi meşruiyetini sağlayarak ilerlemek zorundadır. AB bunu yaparken de Avrupa ortak kimliğinin dayanaklarını "Batı" değerlerinin üzerine inşa etmeli ve bu idealler doğrultusunda politikalar üretmelidir. Ancak bu ortak kimlik oluştuktan sonra AB gerçek anlamda küresel bir aktör olarak inandırıcı ve caydırıcı olabilecektir (Baykal, 2005: 6-8).

AB günümüzde kendine özgü - *sui generis* bir görünüm sergilemektedir; yani süreç içinde sürekli oluşmakta ve kendini yeniden tanımlamaktadır. AB, Almanya Anayasa Mahkemesi (*Bundesverfassungsgericht*) tarafından Birleşik Devletler ("*Staatenverbund*") olarak tanımlanmıştır (Ash, 2005: 91). Bu tanımlama ile AB, federal devletlerin ortak bir ittifakı niteliğindedir; yani hükümetler arası ekonomik

bütünleşmenin ötesinde politik işbirliğinin birleşimidir. AB bu siyasi işbirliğini anayasasını oluşturup üye ülkelerin vatandaşlarının onayını alarak (yani onlarla bir sosyal sözleşme imzalayarak) Avrupa Birleşik Devletleri'ne benzer bir siyasi yapılanma hedeflemektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için de esnek ve akışkan mekanizmalara ve ortak kültüre ihtiyacı olacaktır. Bu süreç başarıyla tamamlandığında AB, demokratik kuralların işlediği, sınırları belli bir siyasi oluşum olarak dünyadaki yerini alacaktır.

Tablo 3.1: AB'ye Karşı Duyulan Güven (%)

NOT: *Tend to trust* = Güven duyuyor;

Tend not to trust = Güven duymuyor;

DK = Kararsız

EB 61-Sp. 2004 = Eurobarometre 61, 2004 bahar anket sonuçları

EB 62-Aut. 2004 = Eurobarometre 62, 2004 güz anket sonuçları

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

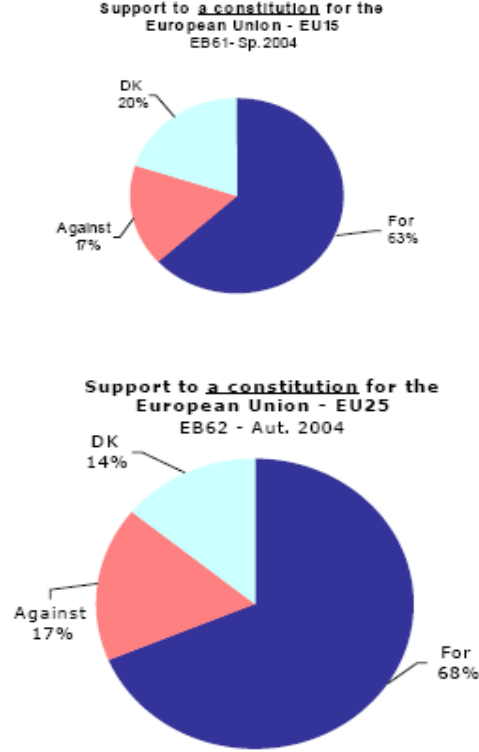
AB meşruiyetini günümüzde üye ülkelerin güven ve onayına dayandırmaktadır (Baykal, 2005: 14-24) ve aynı güveni, 2004 yılı içinde altı ay arayla yapılan anketlerden (Tablo: 3.1 AB'ye karşı güvenin arttığını göstermektedir) çıkan sonuçlara göre üye ülke halklarından da alabilmektedir. Bu bağlamda özellikle genç denekler, uzun süre diğer üye ülkelerde çalışan işçiler ve AB kurumlarının politikalarından fayda sağlayanların AB'nin temel politikalarını destekledikleri ve AB'ye karşı daha çok güven duyma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

AB, üye ülke insanları arasında, ortak kimlik oluşturmasını hedeflemesine karşın, bu politikaları uygulayacak kurumsal donanımlardan yoksundur. Bu kurumların eksikliğinin yanında AB ayrıca eksik demokratik uygulamalarla da oyalanmaktadır. Örneğin; Avrupa Parlamentosu (AP) tam olarak klasik demokratik ülkelerdeki yasama yetkilerine sahip değildir ve “AB-Hükümeti” olarak işlev gören Avrupa Komisyonu (AK) üyelerini, parlamenter veya yarı-başkanlık sistemlerinde olduğu gibi, kendisi atayamamaktadır. 1997 Amsterdam Antlaşması’nda AK Başkanı’nın ve Komiserlerin (Komisyon yetkisi dahilindeki genel müdürlükler) AP tarafından onaylanması eksik demokratik uygulamayı giderme amacındadır (Pernice, 1999’dan akt. Çelebi, 2002: 81). Tüm eksikliklerine rağmen AP, üye ülke vatandaşlarının demokratik istek ve iradelerini yansıtmaya çalışmakta ve üye ülke insanların demokratik siyasi kültür düzeylerini arttırarak AP ile ortak çalışma zeminlerini aramalarını zorlamaktadır. Ancak AB içinde, elitler dışında, sıradan halkın çok azı diğer üye ülkelerdeki kamuoyu tartışmalarından haberdar olabilmekte ve tepkiler vermektedirler. Tepki yetersizliğine AB çapındaki heterojen kültürler ve dillerin engel teşkil ettiği varsayılmaktadır. Üye ülkelerin sivil toplum kuruluşları birbirleri ile iletişimi artırıp AB çapında etkin olmayı başarabilirse bu durum homojen hale gelmiş Avrupa kamuoyunun oluşması anlamına gelecek ve ortak Avrupa kimliğinin oluşturulması kolaylaşabilecektir (Grundmann, 1999: 127-142).

Avrupa Komisyonu eski başkanı *Romano Prodi*’ye göre AB yönetim yapısındaki sorun tüm kurumların reformlarla daha verimli hale getirilmesiyle çözülemeyecektir; çözüm AB’de halkın güvenine ve demokratik meşruiyete sahip kurumlar ile yeniden şekil vermekten geçmektedir. Halk, AB’nin amaçlarını belirlemede etkin olmadıkça ve bu politikaları değerlendirme aşamalarına tam olarak katılmadığı sürece AB’ye tam olarak desteğini vermeyecektir. AB’nin, yönetim yapısında, değişikliğe gidilerek daha demokratik bir hale gelmesi ise ancak üye ülkelerin yöneticilerinin yaklaşımlarını değiştirmelerine bağlıdır.

Yapılan anket çalışmalarına (Tablo 3.2’ye bakınız) bakılırsa AB’ye yeni katılan üye ülkelerin AB Anayasasını daha büyük oranda destekledikleri gözlemlenmekte ve sanıldığı kadar halkın AB Anayasasına bakışının olumsuz olmadığı söylenebilmektedir.

Tablo 3.2: AB Anayasasına Verilen Destek (%)

NOT: EB 61-Sp. 2004 = Eurobarometre 610, 2004 bahar anket sonuçları

EB 62-Aut. 2004 = Eurobarometre 62, 2004 güz anket sonuçları

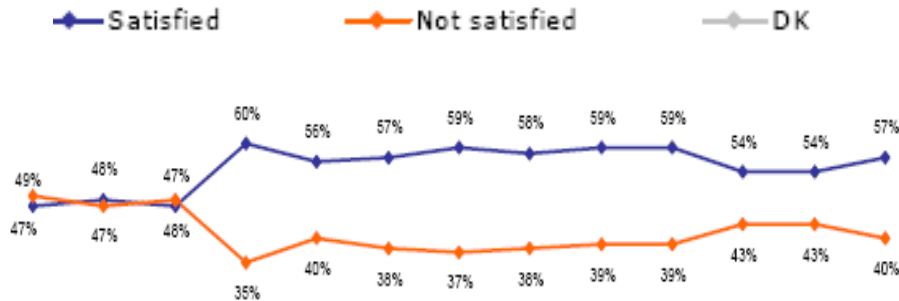
Support to a constitution for the European Union EU 25: 25 üye ülkenin AB anayasasına verdiği Destek Support to a constitution for the European Union EU 15: 15 üye ülkenin AB anayasasına verdiği destek

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Günümüz dünyasında, küreselleşmenin etkisi ile ulus-devletin egemenlik gücünde bir yıpranma yaşanmaktadır. Egemenlik ve aidiyet, giderek bir toprak parçası yada devlet ile özdeşleştirilmekten çok, daha kosmopolitan ölçütlere doğru kaymaktadır. Geleneksel anlamda aidiyet bir devlete, bir etnik topluluğa veya bir ulusa dayanmakta idi. AB konu edinildiğinde bu aidiyet ölçütlerinin hiçbirisine uymadığı gözlemlenmektedir. Aidiyet yanında AB sınırlarının da, sürekli değişim içinde olmasından dolayı, klasik anlamda bir devlet yapılanmasından henüz bahsedilememektedir. AB küreselleşme sürecinde ulus-devlet ile bağları zayıflayan

vatandaşlıkları kendisine bağlamaktadır. Ancak iyi örgütlenmemiş bir AB'nin bu konumdaki üye ülke vatandaşlarını kendisine bağlamada ne ölçüde başarılı olacağı tartışılmaktadır (Delanty ve Rumford, 2005: 50-55). İzleyen tablolarda AB üye ülkelerindeki halkın kendi ülkelerindeki demokrasinin işleyişinden ve bundan duydukları memnuniyet oranı ile AB ölçeğinde işleyen demokrasiden duydukları memnuniyet oranı kıyaslanmaktadır.

Tablo 3. 3: Katılımcıların kendi devletlerinde uygulanan demokratik yönetimden duydukları memnuniyet oranı

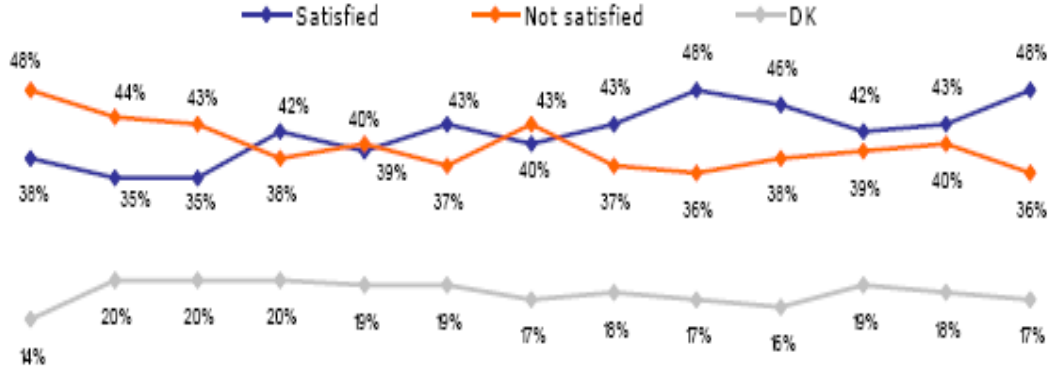

*Not: Satisfied: Memnuniyet duymak (AçıkRenk)
Not Satisfied: Memnuniyet Duymamak (Koyu Renk)
DK: kararsız*

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Deneklerin %57'si kendi ülkelerindeki demokrasiden memnun olduklarını ifade ederken; sadece %48'i AB'nin demokratik işleyişinden memnun olduklarını ifade etmektedirler. Her iki tablodaki katılımcıların yaklaşımları baz alındığında, kendilerinin karar alma süreçlerinde etkin olmadıkları yönetimlerden memnun olmadıkları ortaya çıkmaktadır. AB'deki demokratik sürecin Avrupalılardan bağımsız olarak geliştiği ve ulus devletler ile Brüksel merkezli teknokratların güdümünde kaldığı, gözlemlenmektedir. Avrupalıların demokratik açıdan en önemli kurumu olan Avrupa Parlamentosu seçimlerine ilgisizlikleri de bu nedenle dikkat çekicidir.

Tablo 3.4: Katılımcıların AB'nin demokratik işleyişinden duydukları memnuniyet (%)

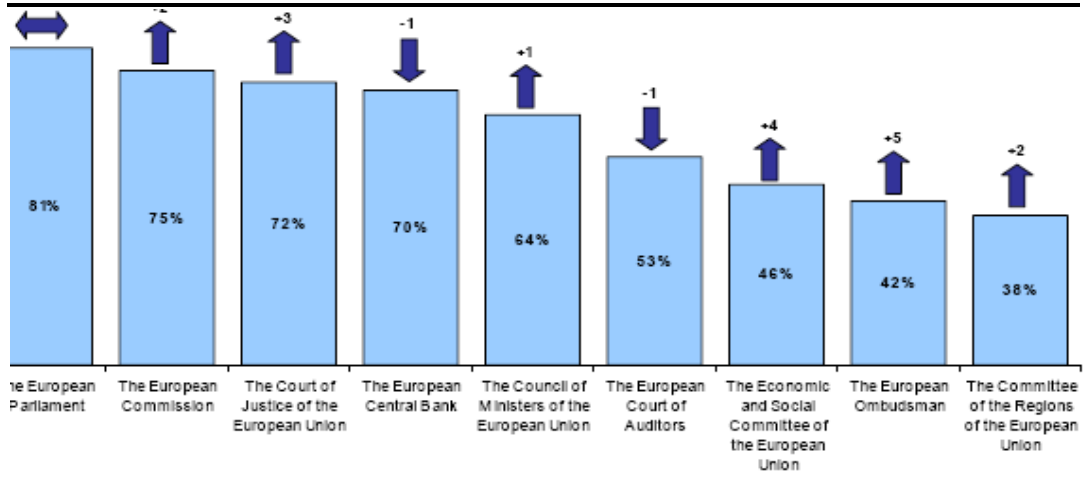
*Not: Satisfied: Memnuniyet duymak
Not Satisfied: Memnuniyet Duymamak
DK: kararsız*

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

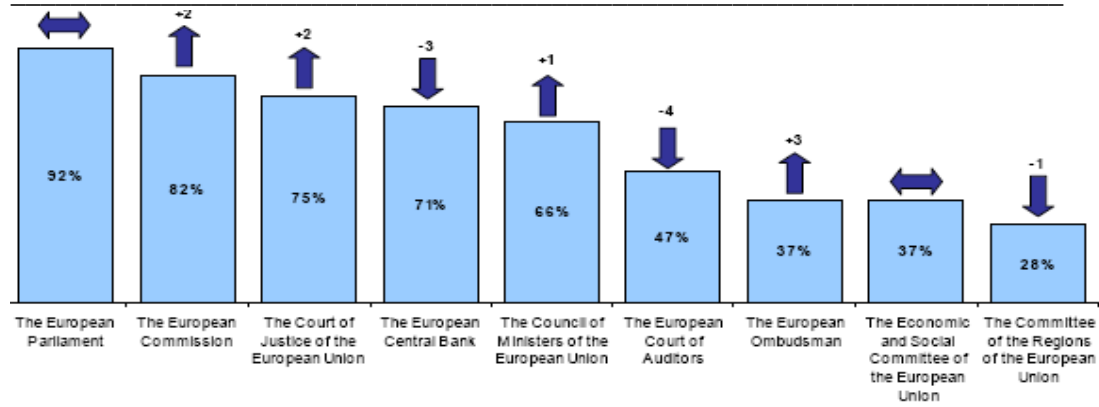
1979 yılında %63 olan katılım oranı, 1984'te %61'e, 1989'da %59'a, 1994'te %57'ye, 1999'da %50'ye düşmüş ve 2004 yılında bu oran %46 olarak gerçekleşmiştir. Bu eğilim Avrupa çapında ortak bir siyasi kültürün oluşturulamadığının ve ortak politikalar üzerinde söz sahibi olmayan Avrupa halklarının siyasi sisteme olan ilgisizliklerinin bir göstergesi sayılmaktadır (BBC Turkish, Avrupa Parlamentosu Rehberi, 20.05.2007). Bu ilgisizliğe rağmen AP, AB halkı tarafından en tanınan ve güven duyulan kurum olma özelliğini korumaktadır. Aşağıdaki tablolar da bu durumu teyit etmektedirler.

Yapılan anketler de göstermektedir ki, AB yönetim yapısı itibariyle önemli eksiklikleri barındırmakla birlikte, özellikle Maastricht Antlaşması sonrasında, siyasi ve kültürel bütünleşmede önemli çabalar göstermekte ve gerekli tanıtımlarını yapabilmektedir. Bu tanıtım çabaları AB yönetim yapısını olumlu anlamda algılanmasını etkilemekle birlikte siyasi ve kültürel kimlik oluşturma amacından halen uzak gözükmektedir.

Tablo 3.5: AB Kurumlarının Bilinirliği Oranı

Tablo 3.6: AB Kurumlarına Duyulan Güven (%)

NOT: The European Parliament: Avrupa Parlamentosu The European Commission: Avrupa Komisyonu
The Court of Justice of the European Union: Avrupa Adalet Divanı The European Central Bank: Avrupa Merkez Bankası
The Council of Ministers of the European Union: Avrupa Bakanlar Konseyi The European Court of Auditors: The European Ombudsman: Avrupa Ombudsmanı
The Economic and Social Committee of European Union: Avrupa Sosyal ve Ekonomik Komitesi The Committee of the Regions of the European Union: Avrupa Bölgeler Komitesi

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Ancak AB siyasi ve kültürel konulardaki ortak politikalarını ilerlettikçe ve kendi kimliğini netleştirdikçe, AB'nin vatandaşları üzerinde bütünleştirici etkileri oluşturması kaçınılmaz olacaktır.

3.2 AB Kimliğinin Oluşumunun, AB'nin Küreselleşen Dünyadaki Rolüne Desteği

AB ortak kimliğinin oluşumunun, AB'nin küreselleşen dünyadaki rolüne desteği ele alınmadan önce küreselleşmenin ne olduğu ve ulus-devlet ve toplum üzerindeki etkileri konu edinilecektir. Küreselleşme; kimlik-farklılığı ilkesine dayalı, milli devlet egemenliği söylemini zayıflatan, siyasal alanda küresel değerleri ulusal ve yerel etkileşim eksenine doğru genişleten ve bu bağlamda siyasal etkileşimi ulusa-devlet dışına taşıyarak, yeni bir siyaset anlayışının ortaya çıkaran bir süreçtir. Küreselleşme ile birlikte, ulusal nosyon/söylem ve ulus-devlet ile toplum arasındaki temsiliyet bağı zayıflamakta ve giderek daha yoğun hale gelen küresel bağlantılar sonucu egemenlik yetkileri de pazarlık konusu⁷ haline gelebilmektedir (Keohane, 2000: 117).

Küreselleşme, siyasi, ekonomik, hukuki ve kültürel başlıklar altında incelenebilir. *Siyasi küreselleşme*, yönetim yaklaşımının küresel arenada yer almasını ve bu süreçte sivil toplum örgütleri gibi aktörlerin artan önemini ifade etmektedir. Bu süreçte, ulus devletin kendi sorunlarını milli yöneticiler eliyle çözmesi fikrine dayanan klasik siyaset anlayışı yerini, yeni siyasal aktörlerin, uluslararası bağlantıları olan hükümet dışı örgütlerin katılımı ile çözülebilecek çoğulcu siyaset anlayışına bırakmaktadır.

⁷ Küreselleşme süreciyle ulus-devlet rolünü, sorumluluklarını ve politik ilişkilerini yeniden tanımlamak zorunda kalmıştır. Demokrasinin işlevsel ve mekânsal temelini oluşturan ulus-devlet olgusunun küreselleşme ile birlikte değişim sürecine girmesi, demokrasi üzerinde önemli etkilere neden olmaktadır. Küreselleşme; iç politikanın sınırlarını zorlayan, devletin karar alma süreçlerini dönüştüren ve devlet politikalarının dayandığı yasal ve idari çerçeveyi sorunsallaştıran bir niteliğe sahiptir. Küresel dinamiklerin devlet egemenliğini sınırlaması, egemenliğin yerleştirildiği siyasal mekanın uluslararası ve bölgesel örgütlere açarak çoğullaştırması, modern devletin çözülüşüne yol açmamakla birlikte, globalleşmenin devlet egemenliği söyleminin temellerini kırarak ve bugün var olandan daha karmaşık bir egemen siyasal mekan mimarisi yaratması, küresel siyasal mekanın yeniden eklenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır (**Kaynak:** Keyman, 2000: 12).

Hukuki küreselleşme, uluslararası hukukun artan önemini, egemenlik kavramında yaşanan dönüşümü ve ulus devletlerin uluslararası hukuk alanında birbirlerine olan bağımlılığının artmasını ifade etmektedir. Hukukun küreselleşme, büyük ölçüde, siyasi küreselleşmenin bir sonucudur ve uluslararası hukukun artan önemi ile kendini göstermektedir. Gelenen aşamada ulusal hukuki sistemlerde uluslararası hukuk kuralları, uluslararası antlaşmalar gittikçe artan bir şekilde yer almaktadır.

Ekonomik küreselleşme küresel kapitalizmin, serbest piyasanın, bilgi ve iletişim teknolojisinin yarattığı karşılıklı bağımlılığı anlatmaktadır. Küresel piyasalar tarafından yönlendirilen ekonomik gelişmeler küresel standartlaşma ve rasyonelleşme süreçlerini başlatmakta ve küresel piyasalar daha homojen hale gelmektedir.

Kültürel küreselleşme ise yerel kültürel kimlikler arasında artan bağımlılığı, çok kültürlülüğü ve melez kimlikleri ifade etmektedir. Ekonomik küreselleşmenin aksine kültürel küreselleşme daha yerel ve heterojen oluşumlara imkanlar tanımakta ve ulus devlet kültürlerini yok ederek yerel kimliklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Delanty ve Rumford, 2005: 93-94).

Küreselleşme ulus devletin geleneksel egemenlik kavramını değişime zorlamaktadır. Küreselleşme gücü; ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde yer alan farklı güçler tarafından, paylaşılmaktadır. Aynı şekilde, siyasi kader birliği de, artık sadece bir ülkenin sınırları ile sınırlandırılmamaktadır. Günümüzdeki toplulukların kader birliğinin çerçevesini karmaşık ekonomik, toplumsal ve kültürel süreçler belirlemektedir. Ulus-devlet artık yurttaşları için doğru ve uygun politikaları uygulayacak tek mercii olmaktan çıkmaktadır (Held, 2000: 424). Küreselleşme ulusal düzeyde birey ile devlet arasında bir tampon alan yaratarak, devletin egemenlik alanını küresel aktörler tarafından paylaşılmasına neden olmaktadır ve bu aynı zamanda, devletin egemenlik anlayışını içte sınırlandırmaktadır. Böylece birey, uluslararası örgütler, insan hakları kuruluşları ve uluslararası sözleşmelerle kendi devletine karşı korunma mekanizmalarına kavuşmaktadır (Aktel, 2003: 69). AB'nin geçirmekte olduğu değişim küreselleşmeye güzel bir örnek teşkil etmektedir. AB'ye üye ülkeler, milli egemenlik haklarını diğer AB üyesi ülkeler ile paylaşmakta ve birçok alanda

uygulayacakları politikaların çerçevesini, AB kurumları aracılığı ile, ortak belirlenmektedirler. Küresel hukuk çerçevesinde örneğin AB Adalet Divanı da (AD) verdiği kararlarla, üye ülke bireylerinin haklarını yine bireylerin ait oldukları devletlerine karşı korumaktadır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, AB'nin doğu Avrupa'ya genişlemesiyle ve siyasal bütünleşme üzerinde yoğunlaşmasıyla Avrupa'daki güvenlik anlayışı da tümüyle değişmiştir. Varşova Paktı'nda yer alan potansiyel düşman ülkeler, AB'nin üye ülkeleri veya partnerleri haline gelmişlerdir. AB'nin güvenlik anlayışındaki değişim AB'nin, sadece üye ülkelerin topraklarını korumaktan ziyade, uluslararası suç, etnik çatışmalar, terörizm ve çevre kirlenmesine karşı hassasiyetlere yönelmesine neden olmuştur. Ekonomik açıdan dünyanın en önemli aktörlerinden biri haline gelen AB, günümüzde siyasal bütünleşmesini pekiştirdikten sonra, dünya üzerindeki siyasal yetki alını daha da genişletmeyi amaçlamaktadır. “*Ekonomik dev*”in, “*siyasal küce*”liği aşır, dünya çapında bir güç olmaya çalıştığını gösteren en önemli ipucu, siyasal bütünleşmenin nihai noktası olarak AB ortak kimliğini oluşturma çabalarıdır. Öyle ki, ekonomik bütünleşme konusunda oldukça başarılı bir grafik çizmiş olan Birlik, hem Avrupa'da yaratılmış olan barış ve refah alanını genişletmeye, hem de bu alanın güvenliğinin sağlanmasında daha fazla sorumluluk yüklenmeye hazır bir görünüm sergilemektedir. Öte yandan AB'nin kimlik oluşturma süreci içerisinde karşılaştığı sıkıntılar, bu sürecin AB vatandaşları tarafından içselleştirilebildiği oranda çözüme kavuşabilecektir. Bu nedenle, AB ortak kimliğini oluşturma sürecinin, oldukça sancılı ve tartışmalı geçmesi beklenmektedir. Fakat bu amaca ulaşıldığında, AB dünya çapında etkili bir siyasal aktör olmayı başarabilecektir (Çayhan, 2002: 42-55).

Küreselleşen dünyada, AB'nin ortak değerleri kabul edilen demokrasi ve insan hakları, AB'nin alternatif siyasal güç olma potansiyelini de beraberinde getirmektedir. AB ve üye ülkeleri, kuvvet kullanmaksızın, değişik toplulukları bütünleştirerek bir barış ve istikrar bölgesi oluşturmaları nedeniyle, tarihte bir ilkeye imza attıklarına inanmaktadırlar. AB bu bütünleşme deneyimlerinden sonra Batı Değerlerini dünyanın başka bölgelerine taşımayı kendine görev saymaktadır. AB bunu güç politikaları ile değil, güç politikalarını aşarak (ekonomik ve diğer insani yardımları aracılığıyla)

yapmak istemektedir. Çünkü AB için güç politikası demek, 1945 öncesi “eski Avrupa”ya dönmek ile eş anlamda tutulmaktadır ve örneğin ABD’nin, Irak savaşında olduğu gibi, tek taraflı güç kullanmayı ön plana çıkarmasını da, Avrupa’nın temel değerlerine ters düştüğünden, eleştirmektedir (Karaosmanoğlu, 2003: 180-181).

AB, milli devletin iş dünyası ve ileri kapitalizmin piyasa ekonomisinin ihtiyaçlarına yeterince hizmet edemediğini ve askeri teknolojinin ise ulus devletin egemenlik kavramını aşındırdığını öne sürerek, ulus-ötesi sermayenin ihtiyaçlarına cevap verebilen ve egemenliğin yeni adresi olarak yerel yönetimleri göstermektedir. Günümüzde ulus devletler ekonomik ve siyasi çıkarlarını askeri yöntemlerle ellerinde buldursalar da, uzun vadede yerel yönetimlerin ve yerel ittifakların bu ihtiyaçlara daha iyi hizmet edeceğini iddia edilmektedir (Smith, 2002: 131-133). Ayrıca küreselleşen dünyada ulus-devlet, güvenlik, refah ve kimlik bilinci konularında yetersiz görülmektedir. Bununla birlikte, küreselleşmeyi küresel bazda düzenleyen herhangi bir otorite veya küresel gücün olmaması da kıtasal bölgeselleşmeyi zorunlu hale getirmektedir. AB küreselleşme dışında bir oluşum olarak algılanmamalıdır. Aksine AB küresel politik ve ekonomik düzenin bir parçasıdır. AB ve küreselleşme hem tamamlayıcı hem birbirini güçlendirici, fakat aynı zamanda birbiri ile rekabet halinde olan iki süreçtir. AB bu süreçte ekonomik küreselleşmenin temel unsurlarını oluşturan küresel ekonomi ağını hem teşvik etmekte, hem de bu gelişmelere cevap verebilen nitelikte olmak istemektedir. Öte yandan bu ağların AB üzerinde çelişik etkileri de olmaktadır. AB bir yandan üye ülkeleri uluslararası piyasaya ve rekabete açmakta, diğer yandan ekonomik bütünleşme ile üye ülkelerini koruma altına almaktadır. Bu bağlamda AB, hem bir kanal hem de bir kalkan görevi üstlenmektedir (Synder, 1999: 59’dan akt. Gruzano, 2003: 175-176). Bununla birlikte, küreselleşme AB birleşmesini sınırlandırmaktan ziyade, genişletmekte ve AB’nin dünyanın diğer bölgelerinde de daha aktif bir rol alması için zorlamaktadır (Kühnhardt, 2007: 1-49). Bu rol AB’nin *Laken Bildirisi*’nde şöyle tanımlanmaktadır:

“Soğuk savaş sona erdi ve şimdi küreselleşmiş bir dünyada yaşıyoruz, AB bu hayli parçalanmış dünyada küreselleşmenin yönetiminde kendisine düşen sorumluluğu üstlenecektir. Bu rol, tüm şiddet, terör ve fanatizme karşı mücadele oynayacağı gibi, kalp sızlatan adaletsizliklere karşı da oynanmalıdır. Kısacası, dünya gidişatını, yalnız zengin ülkeler için değil fakir ülkeler için de kazanç sağlayacak biçimde değiştirecek bir güç

istenmektedir. Küreselleşmenin daha ahlaki bir çerçeveye oturtulmasını, bir başka deyişle dayanışma ve sürdürülebilir kalkınmayla ilişkisinin kurulmasını sağlayacak bir güç aranmalıdır” (EC, Laeken Decleration,12.02.2007).

Son 50 yıl boyunca AB'nin siyasi bütünleşme ve ortak dış politika oluşturma çabaları üye ülkeler arasında tartışılan konulardır. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'nın ikinci ayağı olarak öngörülmesine rağmen üye ülkeler arasında her zaman tartışma konusu olmuştur. Tartışmalarda Almanya ve Fransa ODGP'yi topluluğun karar alma organlarına dahil etmek isterken, İngiltere, Portekiz, Hollanda bu fikre karşı çıkmışlardır. Dış politikada mevcut olan bu görüş ayrılığı, AB'nin tutarlı bir dış politika oluşturamamasına neden olmaktadır. Ortak dış politika oluşturamamada gözlenen en büyük sorun olarak, üye ülkeler arasında bulunan tarihi farklılıklar ve soğuk savaş döneminin bitmesiyle uluslararası konjunktürde ortaya çıkan radikal değişiklikler gösterilebilir. Yugoslavya ve Irak krizinde ortaya çıkan fikir ayrılıkları, bu durumun açık bir göstergesidir (Eliassen, 1998: 43). Hâlihazırda AB, ODGP bağlamında ortak çıkarlarını tanımlamada zorluklar yaşamaktadır. Tutarlı bir dış politikanın ortak çıkarlara dayanması gerektiği çok açıktır. Sorunun esas çözümü ise Avrupa bütünleşmesinin tamamlanmasında ve ortak siyasi kültür ve kimliğini oluşturmasında yatmaktadır (Henderson, 1999: 38-39). Bu bağlamda ortak kültürün oluşturulmasının üye ülkelerin ulusal çıkarlarının bütünleştirilmesi anlamına geleceğinin de belirtilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, küreselleşme AB'ye hem fırsatlar sunmakta hem de AB'yi değişime zorlamaktadır. AB'nin küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan daha büyük oranda yararlanabilmesi için, siyasi alandaki derinleşmesini ve ortak kimliğini geliştirip bütünleşmeyi tamamlaması gerekmektedir. Bunun için AB öncelikle ortak eğitim ve araştırma alanlarına daha fazla yatırım yapmalı ve ortak AB'nin kimliğinin gelecekte alacağı şekli büyük oranda belirleyebilmelidir.

3.3 Ortak Kimlik ve Ortak Değerler Çerçevesinde Bütünleşip Derinleşmek

Kimlik bireysel yaşamda ve toplumların hayatında önemli rol oynamaktadır. Olaya birey açısından yaklaşıldığında, kimlik birey ile dünyası arasında bir vasıta olmakta, olayları ölçen ve değerlendiren bir mekanizma gibi işlem görmektedir. Bu

bağlamda kimlik, bireyin tavırlarını, davranışlarını alışkanlıklarını ve tepkilerini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Birey, kimlik oluşumu sürecinde, toplum tarafından kabul edilmek amacıyla, yaşadığı toplumun davranış modellerini, değer ve normlarını içselleştirerek pratiğe yansıtmaktadır (İnanç, 2005: 15). Dolayısıyla kimlik toplumu oluşturan bireyleri birbirine bağlamakta hayati rol oynamaktadır. AB'nin bütünleşme sürecinde engelleri aşmanın önkoşulu, bütünleşmeye sahip çıkacak Avrupalıların oluşmasını sağlamaktır. Bunun için de bu “Avrupalıların” en azından belli boyutlarda kendilerini aynı topluluğa ait hissetmelerini sağlamaktır. Bu bağlamda AB'nin ortak kimlik oluşturma sürecinde ortak değerleri paylaşan bireyleri birbirine ne oranda yaklaştırdığı *EUROBAROMETER* tarafından yapılan kamuoyu yoklamalarıyla da analiz edilmektedir. *EUROBAROMETER* tarafından yapılan kamuoyu yoklamaları Avrupa ortak kimliğine dönük içselleştirilmiş bir aidiyetin ne ölçüde oluştuğunu yansıtmaktan çok – geçici davranış biçimlerini sergilemekle birlikte – AB'nin izlediği bütünleştirme politikalarında geline bütünüleşme düzeyini göstermektedir.

EUROBAROMETER ortak kimliği hayata geçirebilmek amacıyla AB'nin izlediği politikalarının sonuçlarının yanında, ayrıca sanat eserlerine ilişkin *KALEİDOSCOPE 2000*, edebi eserlere ilişkin olarak *ARIANNE* ve kültürel miras alanında *RAPHAEL* programlarının başarılarını da irdeleyerek Avrupalıların ortak kültürel bağlarının ne ölçüde geliştiğinin incelenmesini esas almaktadır. Amaç, “Avrupalılık” bilincine sahip, ulusal aidiyetlerinden sıyrılmış, ortak Avrupa değerleri ile evrensel değerler çerçevesinde bütünleşmiş yeni Avrupalıların oranını görebilmek ve izlenen politikalardaki eksiklikleri giderebilmektir. Bu amaç doğrultusunda – eksiklikleri giderebilmek amacıyla birlik düzeyinde – okul kitaplarında ortak müfredat uygulamalarına gidilmiş, Avrupa ortak fikri, ortak kimliği ve ortak kültürünü irdelemeye yönelik geniş literatür oluşturulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, *SOCRATES*, *LEONARDO DA VİNCİ* ve *ERASMUS* gibi programlarla da Avrupa üniversitelerinde hem üye ülke, hem de aday olan ülkelerin öğrencilerinin dolaşımını sağlayan programlar oluşturulmuştur. 2006 yılında sona eren *CULTURE 2000* programı ile AB ortak kültürel alana katkıda bulunacak eser ve projeler teşvik edilmiş ve edilmeye devam etmektedir. Program kapsamında ayrıca “Avrupa Kültür Başkentleri”,

“Avrupa Ortak Miras Günleri” gibi kültürel kimlikleri ortaya çıkaracak programlar düzenlenmektedir.

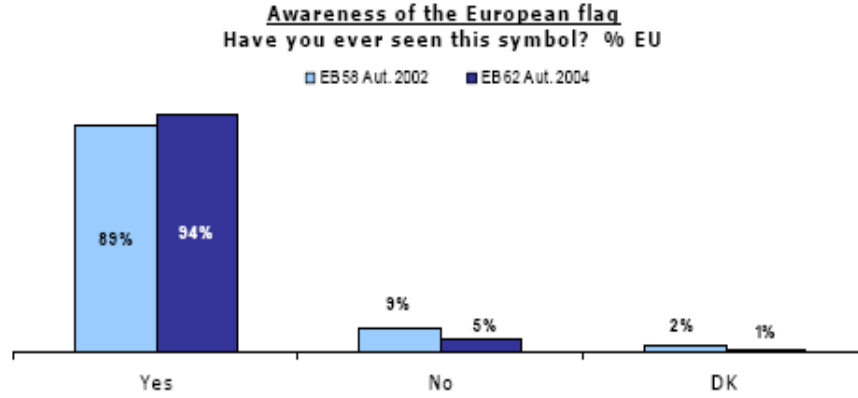
Avrupa’da sosyal iletişimi güçlendiren serbest dolaşım, turizm, ticaret ve elektronik haberleşme gibi modern iletişim araçlarının katkılarıyla, Avrupalılar arası etkileşim arttırılmakta ve Avrupalıların birbirlerine yakınlaşmaları sağlanmaktadır. Örneğin; Avrupa içi turizm ve serbest dolaşım sayesinde, AB’nin farklı ülkelerinde yaşayan Avrupalılar ve Avrupalı genç kuşaklar birbirlerinin ortak kültürlerinin farkına varabilmekte, tatillerini ve bayramlarını Amsterdam, Londra, Milano, Münih ve Viyana gibi kentlerde geçirdiklerinden kendi ülkelerinden farklı fakat aynı zamanda yakın kültürleri tanıma fırsatı yakalayabilmektedirler. Böylece, AB’nin teşvikleri sonuç vermekte ve AB’nin geliştirdiği politikalar ile Avrupa kimliği sosyo-kültürel bir kavram olarak anlam kazanıp, bireylerin aidiyet hissine katkıda bulunabilmektedir. 15-20 yıl önce mevcut olmayan ‘Avrupa kamuoyu’, ‘Avrupa tüketicileri’, ‘Avrupa vatandaşları’ gibi kavramlar Avrupalıların gündelik yaşamının birer parçası haline gelmektedir. Avrupa çapındaki sosyal faaliyetlerden sayılan *Şampiyonlar Ligi* veya *Eurovision Şarkı* yarışmaları dahi bütünlük hissine bir şekilde katkıda bulunmaktadır (Erdenir, 2005: 188-190).

Ortak kimlik oluşturmayı ve bu şekilde AB’yi oluşturan halkları ortak değerler çerçevesinde bir araya getirmeyi amaçlayan bu çalışmaların ne ölçüde kabul gördüğü, üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Örneğin; bayrak milli kimliğin dış dünyaya gösterilmesinde önemli bir semboldür, ancak AB bayrağının Avrupalı insanlar tarafından dış dünyaya kendilerini tanıtırken ne ölçüde kullanıldığı henüz belli değildir (ayrıca Avrupa bayrağı ve milli marşının Avrupa’nın sembolleri olmaları 23-24 Haziran 2007 Brüksel Zirvesinde, İngiltere’nin ve Hollanda’nın karşı çıkmaları nedeniyle geçicide olsa kabul edilmemişlerdir) (www.sueddeutsche.de, 154/120006/).

Bu konuda yapılan araştırma sonuçları AB bayrağının, 23-24 Haziran 2007 Brüksel Zirvesinde kabul görmese dahi AB halkı tarafından tanınan bir sembol olduğunu göstermektedir. Ancak her Avrupalı kendisini halen bir Fransız, bir Alman veya bir İspanyol olarak tanıtmaktadır. Bu da gösteriyor ki AB vatandaşlığı ve AB ortak

kimliği henüz tam olarak oluşturulamamış ve oturmamıştır. AB vatandaşları halen ulusal kimliklerinden kopmamışlardır.

Tablo 3.7: AB bayrağının bilinirliği oranı

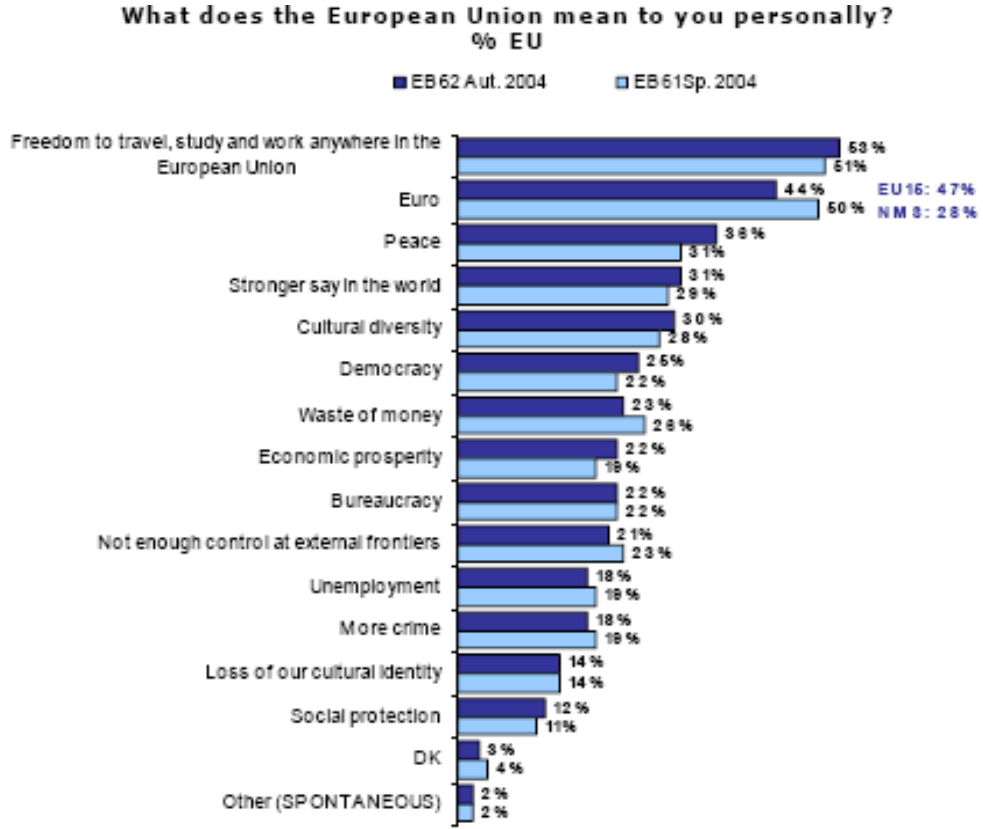
Not: Yes = evet
No = hayır
DK: kararsız

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

AB sembolü olarak kabul edilmeyen bayrağı ile kendini özdeşleştirenlerde (bkz. Tablo 3.7) son altı ay içinde %6'lık bir artış yaşanmıştır. Bu veriler AB ortak kimlik çalışmaları ile AB halklarının ortak değerler çerçevesinde dayanışma içine girebileceklerini göstermekle birlikte, daha sağlıklı veriler için daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Tablo 3.8'in sonuçlarına bakıldığında ise AB vatandaşları için seyahat özgürlüğü öncelikle özgür bir şekilde çeşitli üye ülkelerde öğrenim görme ve çalışma anlamına gelmektedir. Yapılan çalışmada ikinci bilinirlik sırasını ise EURO almaktadır. EURO AB kimliği oluşturma çabalarının önemli bir parçası sayılabilir.

Tablo 3. 8: AB'nin bireyler için ifade ettiği anlam

NOT: freedom to travel, study and work anywhere in the EU: AB'nin herhangi bir yerinde seyahat, ikamet ve çalışma özgürlüğü; Peace: barış ; Stronger say in the world: dünyada daha güçlü olmak ;Cultural diversity: kültürel farklılık; democracy: demokrasi ;waste of money: para kaybı ;economic prosperity: ekonomik refah ;bureaucracy: bürokrasi ;not enough control at external frontiers: göçmenlere yeterli kontrolün olmaması; unemployment: işsizlik; more crime: daha çok suç ;loss of our cultural identity: kültürel kimliğin kaybı; social protection: sosyal koruma ; DK: Karasız

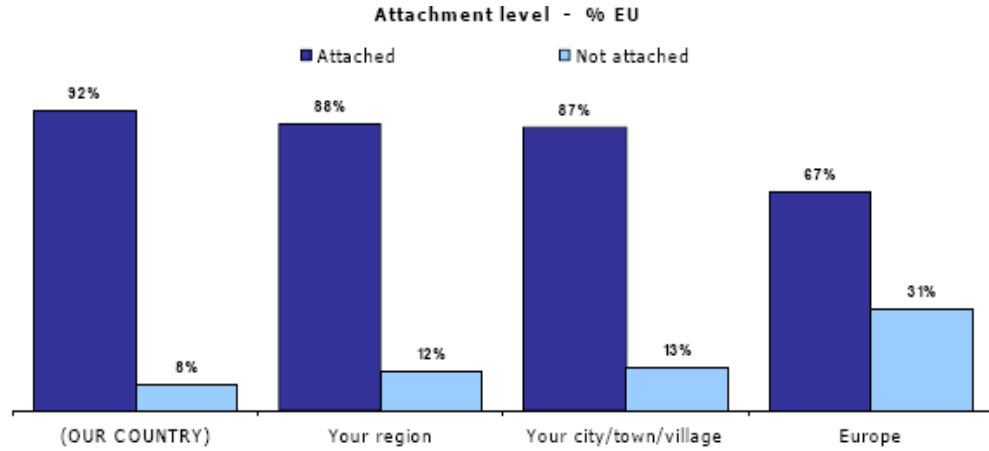
Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Ortak para birimi, Avrupa bilincinin şekillenmesine katkıda bulunmakla birlikte vatandaşların gündelik hayatına girerek oluşturduğu duygusal ve psikolojik etkisi sayesinde de güçlü bir şekilde ortak kültüre katkıda bulunmaktadır (Fişne, 2003: 69). Euro'dan sonra sırasıyla dünya barışı, dünyada önemli bir güç olmak, kültürel çeşitlilik ve demokrasi kriterleri gelmektedir.

AB vatandaşlarını kaygılandıran konular ise işsizlik, artan suç oranları, giderek karmaşık ve gereksiz gözükten bürokrasi ve yerel kültürel kimliklerin kaybolması

şeklinde sıralanmaktadır. AB üye ülkelerinde özellikle AB karşıtı veya bütünleşme karşıtı çevreler, bu olumsuz yönleri özellikle öne çıkartmaktadırlar.

Tablo 3. 9: Bireyler kendilerini ne ölçüde AB'ye bağlı hissediyor?

NOT: Our Country: Ülke
Your region: Bölgeniz
Your city/town/village: Şehriniz, kasabanız, köyünüz
Europe: Avrupa

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

AB kimliğinin bireyler tarafından ne ölçüde içselleştirdiğini gösteren bir diğer ölçüt, bireylerin kendilerini ne ölçüde AB'ye bağlı hissettiklerinin sorgulanmasıdır. Yapılan anket sonucuna göre bireyler hala büyük oranda ülkelerine, bölgelerine ve kasaba ve köyelerine bağlı gözükmektedirler, ancak AB'ye olan bağlılıkları da azımsanmayacak oradadır.

Sonuç olarak AB'nin ortak kimlik oluşturma çabası, AB'yi oluşturan halkların ortak değerler çerçevesinde dayanışmaya girmesi anlamına gelmektedir. AB'nin ortak kimlik oluşturma sürecinde AB halklarının ortak değerlerini öne çıkardığı ve bu değerleri pekiştirdiği gözlenmektedir. Genel anlamda AB'nin ortak kimlik projesine olumsuz yaklaşımlar azalırken, bilhassa günlük hayatı etkileyen konularda dile getirilen eleştiriler devam etmektedir. Bu olumsuz yaklaşımların nedeni AB'nin halka izlediği

politikalarının amacını yeterince açıklama ihtiyacı hissetmemesi ve bu nedenle gerekli bilgilerin verilmemesi olarak gösterilebilir. AB'nin amaçları ve hedefleri hakkında yeterli bilgi verilmesi durumunda bu olumsuz çıkışların ve yanlış algılamaların azalacağı tahmin edilmektedir (Reif, 1993: 149).

Bölüm Genel Değerlendirmesi ve Dördüncü Bölüme Geçiş:

BU bölümde ilk alt başlık altında AB kimlik oluşumunun AB yönetim yapısına sağlayacağı katkılar irdelenirken, özellikle AB ortak kimlik oluşumunun AB'nin yönetim yapısında bulunduğu öne sürülen demokratik eksiklik konusuna olumlu katkılarda bulunacağına altı çizilmektedir. İkinci alt başlık altında ise AB kimlik oluşumunun AB'nin globalleşen dünyada etkin oranda rol alabilmesi ve kendini bir medeniyet projesi olarak tanımlamasının önemi üzerinde durulmuştur. Üçüncü başlık altında ise AB kimlik oluşumunun, AB üye ülke halklarının ortak kimlik ve ortak değerler çerçevesinde bütünleşip derinleşmesine sağlayacağı muhtemel katkılar analiz edilmeye çalışılmıştır. Görüldüğü üzere AB'nin ortak kimlik oluşturması AB'nin geleceği için hayati role sahiptir. Öte yandan AB bu süreçte sorunlarla karşılaşmaktadır. Karşılaşılan sorunlar ilerleyen bölümde detaylı şekilde ele alınacaktır.

BÖLÜM IV

AB'NİN ORTAK KİMLİK OLUŞTURMADA KARŞILAŞABİLECEĞİ ENGELLER

Dördüncü bölümde, AB'nin ortak kimlik oluşturmada karşılaşılabileceği engeller irdelenecektir. Bölüm üç ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta, AB'nin ortak kimlik oluşum sürecinde “öteki”nin nasıl bir rol oynayacağı ve bu bağlamda “öteki” olarak algılananın ne olabileceği üzerinde durulacaktır. İkinci başlık altında üye ülkelerin milli kimliklerinin AB'nin ortak kimlik oluşturma sürecine muhtemel etkileri analiz edilecektir. Bölümün son başlığında ise AB ortak kimlik oluşturma sürecine üye ülke yönetimlerinin, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların göstereceği ilgi oranı ve destek konu edinilecektir. Bölüm genel bir değerlendirme ile son bulmaktadır.

4.1 AB “Öteki”ne Dayanan Bir Kimlik Oluşturmaya Kalkar mı? Bu Noktada “Öteki” Olarak Algılanan Ne Olabilir?

Kimliğin önemli bir özelliği, farklılık olgusu ile bir arada bulunmasıdır. Başka bir ifadeyle, kimlik anlamını ne olmadığından elde etmektedir. Bu noktada *Derrida* şöyle bir yaklaşımda bulunmaktadır: ”*Tüm kimlikler ancak ‘farklılıklarıyla’ var olabilir. Hiçbir kimse yoktur ki ‘kendisi’nin ‘öteki’si olmasın*” (Derrida, 1992: 129’dan akt. İnanç, 2005: 16). *Derrida*’ya göre kişi kendini tanımlarken kendisiyle benzeşenlerle aynılıktan veya özdeşlikten kaynaklanan bir kimlik kategorisi oluşturur. Öte yandan farkında olmadan bu kimliği oluştururken, kendinden farklı olanları da farklı bir kimlikte bütünleştirir (Derrida, 1992: 130’dan akt. İnanç, 2005: 16). En basit şekilde “ben” ve “öteki” olarak ifade edilen bu ayrım bütün kimlik kategorilerinde bulunmaktadır. Tarihin ilk dönemlerinden beri toplumlar kendilerini tanımlarken, diğer toplumlarda var olan farklılıkları kullanmışlardır. Kimlik oluşumunda ötekilerin rolü, kimlik birimlerinin isimlendirilmesinde de açıkça görülmektedir. Örneğin “*English*”

sözcüğü, Latince'dir ve bu isimlendirme İngilizler tarafından değil; Romalılar tarafından yapılmıştır. Aynı şekilde “*Türk*” ismi Çinlilerin Orta Asya göçebelerine verdikleri bir isimdir. Kısaca söylemek gerekirse, kimlikler tanımlanırken “öteki” başrolü oynar ve her kimlik başkalık içerir. Kimlik oluşum süreci, bir yandan kapsayıcı bir süreç iken, öte yandan “dışlayıcı” bir süreçtir. Bu noktada önemli olan, bu “dışlama” sürecinin nasıl yapıldığıdır. Sonuç olarak, her ne kadar kimlikler biricik ve aynılık söylemi üzerinde kurgulansa da; hiçbir kimlik tek başına tanımlanamayacağı için bir kimliği var eden şey, “öteki” ve “ötekine karşı” alınan tavidir (Yurdusev, 1997: 21).

Tarih boyunca görülen “öteki”leştirme süreci kültürel unsurlara dayalı olmuştur. Günümüz Avrupa’sında ise yabancıya yönelik düşmanlık sadece aşırı milliyetçiler tarafından değil, beyaz-orta sınıf olarak nitelendirilen ortalama Avrupalı tarafından da paylaşılmaktadır. Bu “ötekileştirme”nin temelinde, sahip olduğu olanakları yabancılarla paylaşmak istemeyen orta-sınıf Avrupalı milliyetçiliği yatmaktadır ve bu dışlamanın tabanı oldukça geniştir. Özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları nedeniyle ekonomik güdülerin hakim olduğu dışlama, kültürel bir çehreye de bürünmüştür. Artan terör olaylarına bağlı olarak Avrupa çapında bir “*İslam fobi*” ve “İslam düşmanlığı” ortaya çıkmıştır. Özellikle Londra ve Madrid’de yaşanan saldırılar sonrasındaki gelişmeler* AB’nin evrensel değerlere göre belirlenen kimliği yerine, çevredeki potansiyel tehlike, ya da çıkar alanlarına göre belirlenen ve dolayısıyla sürekli değişken bir nitelik gösteren yerel kimliği tercih ettiğini göstermektedir (Neval Oğan Balkız, “*Neyin Birliği*”, Radikal İki, 17 Eylül 2006).

İslam toplumlarına karşı bir nefret şeklinde baş gösteren bu önlemlerin bir nedeni de tarih boyunca İslamiyet’in, “Avrupa’nın ötekisi” olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Bilhassa 20. yy.’ın ikinci yarısına kadar Avrupalıların Müslümanlar hakkında yetersiz bilgi sahibi oldukları da belirtilmelidir. 1950’lerle birlikte Müslüman kökenli işçi ve göçmenlerin Avrupa’ya gelmesiyle, Müslümanlar Avrupalılar tarafından daha iyi tanınmaya başlanmıştır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde işsizliğin

* Kişi temel hak ve özgürlüklerini kısıtlanmasını içeren yasalar, özellikle yabancılara yönelik terör ve terörle mücadeleyle ilişkin eylem planları, Fransa’nın Schengen Anlaşmasını askıya alması, her ülkede sınır güvenliğinin artırılmasına yönelik alınan sıkı tedbirler, Müslümanların yaşadıkları mekânlara ve camilere yapılan baskınlar vb gibi önlemler kastedilmektedir.

artması ile göçmenler kıt kaynaklara ortak bir tehdit figürü haline gelmişlerdir. 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra Müslümanlara yönelik dışlamada kültürel unsurlar ön plana çıkarılmaktadır. “Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi” tarafından hazırlanan raporda, 11 Eylül 2001 sonrası dönemde, Müslüman vatandaş ve göçmenlere fiili saldırı ve sözlü tacizlerin arttığı ve bu saldırılarda özellikle camilerin ve başı örtülü kadınların hedef alındığı belirtilmektedir (Erdenir, 2005: 195).

İslamiyet “öteki” olarak tanımlandığında akla gelen unsurlardan en önemlisi Türkler olmaktadır. Türkiye’nin AB’ye tam üyelik sürecinde olması ve özellikle Almanya’da ve diğer Avrupa ülkelerinde Türk işçilerinin varlığı, bu tartışmayı özellikle alevlendirmektedir. Bununla birlikte, bu tartışmalar sadece son dönem gelişmelerinin ürünü değildir, aksine Türkler tarih boyunca, sosyal, kültürel veya politik tehdit olarak algılanmış ve Avrupa kimliğinin başlıca “ötekisi” konumunda algılanmıştır. Türk kimliğine karşı dışlamacı yaklaşımın siyasi arenadaki en belirgin örneğini, Avrupa’nın gelecek anayasasını belirlemek üzere toplanan konvansiyonun başkanlığı’ni yürüten, Fransa’nın eski Cumhurbaşkanı *Giscard d’Estating*’in Türkiye hakkındaki görüşleri oluşturmaktadır. *d’Estating* Türkiye’nin Avrupa ülkesi olmadığını iddia etmiş ve bu iddiasına gerekçe olarak Türkiye’nin nüfusunun %95’inin Avrupa kıtası dışında yaşamasını ve başkent Ankara’nın Avrupa kıtası dışında olmasını dayanak olarak göstermiştir. Öte yandan, Türkiye’nin üyelik başvurusunun kabul edilmesi ve 1999 Helsinki Zirvesi’nde adaylık statüsünün verilmesi en azından coğrafi kriterler temelinde Türkiye’nin Avrupalılığını teyit etmektedir. Avrupa’da yer alan 125 *Ortodoks*, *Protestan* ve *Anglikan Kilisesi* ve 40 adet dernekten oluşan Avrupalı Kiliseler Konferansı Teşkilatı’nın Ekim 2004’te yayımladığı bildiride, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılımında dinsel unsurların belirleyici olmadığını ve dinsel farklılıkların Avrupa’ya ait olmada herhangi bir engel oluşturmadığının altını çizmişlerdir. Kısaca AB’nin siyasi kültüre ilişkin olarak geliştirdiği *Kopenhag Kriterleri**, AB kimliğinin

* “Haziran 1993 tarihindeki Kopenhag Zirvesi’nde Avrupa Konseyi, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine üç temel kriteri yerine getirdiklerinde Avrupa Birliği’ne katılma hakkı tanınacağını karara bağladı:

- Siyasi: hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı ve demokrasiyi garanti altına alan kurumsal istikrar
- Ekonomik: işleyen bir pazar ekonomisi
- AB Müktesebatı ile uyum: Avrupa birliği’nin siyasi, ekonomik ve parasal birlik amaçlarına bağlılık

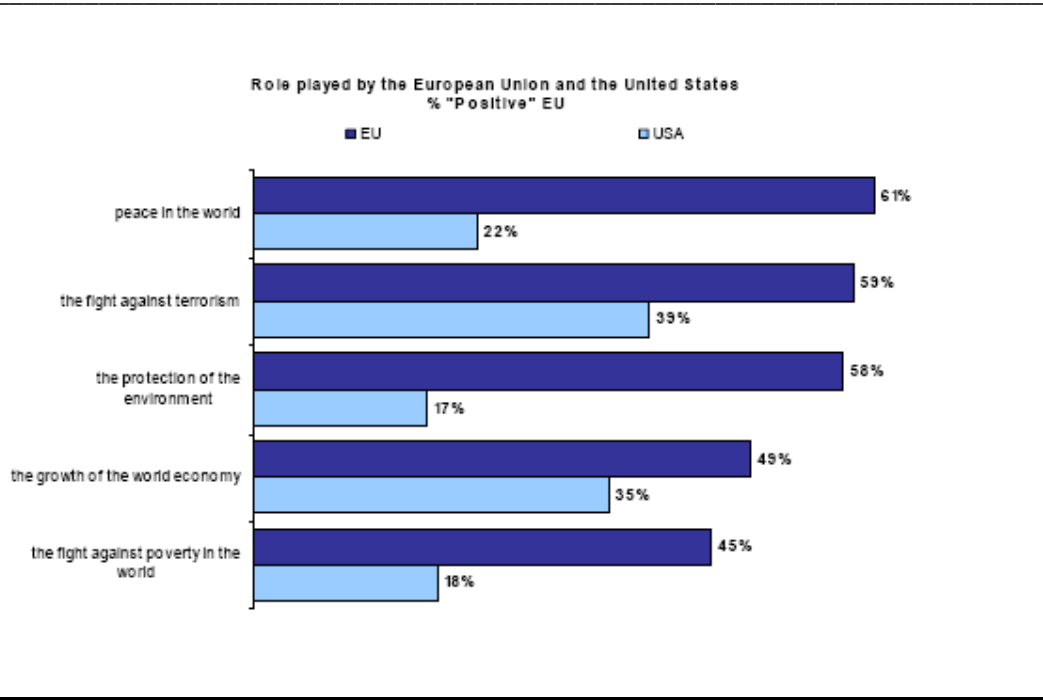
sınırlarını çizmede, asıl belirleyici olanlardır (Ertuğrul, 2000: 25). Bu bağlamda Türkiye'nin AB'ye katılımı sürecinde siyasi unsurların daha ciddi engel oluşturduğu görülmektedir. Avrupa'daki mevcut kurallara ve değerlere, siyasi, ekonomik ve toplumsal anlamda uyum sağlayamamış olmak demek, kentleşme sürecini tamamlayamamış anlamına gelmektedir. Ayrıca kadını ikinci planda tutan, bireyin aleyhine anti-liberal zihniyeti devam ettiren, sivil-asker ilişkisini sağlıklı bir şekilde düzenleyememiş olan zihniyet anlayışı yerleşmiş kültür olarak kabul görmekte ve bu gerekçeler ileri sürülerek Türkiye'nin AB üyeliğine daha soğuk bakılmaktadır.

AB'nin "öteki" olarak algıladığı bir diğer güç ise ABD'dir. ABD baştan beri AB'nin bütünleşmesini destekler mahiyette davranmasına rağmen, AB ile ABD arasında ekonomik, askeri ve siyasi alanda farklılıklar bulunmaktadır. AB'nin "Dış Politikadan Sorumlu Yüksek Temsilcisi" *Xavier Solana* Atlantik'in iki yakasını birbirine bağlayan ortak değerlere rağmen AB ile ABD'nin gittikçe birbirlerinden uzaklaştıklarını belirtmektedir (Karaosmanoğlu, 2003: 176). Söz konusu farklılıklar açıkça "Irak Savaşı" sırasında su yüzeyine çıkmıştır. Fransa, Almanya ve Belçika'nın NATO'nun 04. maddesinin işletilmesine ve Patriot füze savunması sistemleri ile AWACS erken uyarı uçaklarının Türkiye'ye gönderilmesine karşı çıkmaları nedeniyle, ABD ile bu üç ülke arasında başlayan söz düellosu görülmemiş bir sertlikte cereyan etmiştir. *Christopher Cooker*'e göre ise AB ile ABD arasındaki farklılıkların temeli 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Bu zaman zarfında Avrupa savaşın sebep olduğu maddi ve manevi çöküntünün üstesinden gelmeye çalışarak, yeni bir kimlik arayışına girişmiş ve bunu yaratmaya çalışmaktadır. ABD ise artık bir süper devlet konumundadır. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu Başkanı *Walter Hallstein*, 1961 yılında, Avrupalıların Batı'yı kolektif bir siyasi kişilik olarak görmediklerini belirtmiştir. Bu noktada *Hallstein*, Avrupa bütünleşme sürecinin devamlılığını, buna karşılık Atlantik bütünleşmesinin geçiciliğini ima etmiştir (Coker, 1998; 62-63'den akt. Karaosmanoğlu, 2003: 177).

Bu kriterler; aday ülkelerin kademeli ve uyumlu bir bütünleşmeyi sağlayan koşulları yaratmak için idari yapılarını uyumlu hale getirmelerinin öneminin vurgulandığı Madrid Avrupa Konseyi toplantısında Aralık 1995' te onaylandı" (Kaynak: Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?pId=24&lang=0&fId=1&prnId=2&hnd=1&docId=1029&fop=0>)

1950’li yıllara kadar Avrupa’dan Amerika’ya yapılan göç her iki coğrafyayı kaynaştırmış, Amerikalıların kendilerini Avrupa kültürünün bir uzantısı olarak görmelerini sağlamıştır. Günümüzde ise ABD kendini tam olarak Avrupalı toplumların bir parçası olarak tanımlamamaktadır. Bu kapsamda ABD, aydınlanma sonrası oluşan değerlere inanmaya devam etse bile, onları Avrupa’dan çok değişik şekilde yorumlamaktadır. Bu farklılıklar 11 Eylül 2001’den sonra iyice su yüzüne çıkmıştır. Ortak değer ve kavramlar değişik hatta zaman zaman zıt yorumlanabilmektedir. *Kagan* 11 Eylül sonrası Avrupa ve Amerika’nın dünyaya bakışlarında ve değer yargılarında birbirlerinden nasıl uzaklaştıklarını basite indirgeyerek tahlil etmektedir. Bu bağlamda *Kagan* “ideal tip”lerden hareket ederek, ABD’yi sanki Mars’tan çıkmış gibi sert, Avrupa’yı da Venüs’ten çıkmış gibi yumuşak göstermektedir (Kagan, 2002’den akt. Karaosmanoğlu, 2003: 180).

Tablo 4.1: AB ve ABD’nin dünyada oynadıkları rollerin karşılaştırılması

NOT: Peace in the world: Dünyada Barış

Fight against terrorism: Terörizme karşı savaş

The protection of environment: Çevrenin korunması

The growth of economy: Ekonomik büyüme

The fight against poverty in the world: Dünyadaki yoksulluğa karşı sav

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Bu değerlendirmede ABD Hobbes'un çizgisinde hareket ederek, uluslararası amaçlarına g politikalarıyla ulaşmaya çalışmakta, tek taraflı hareket etmekte, gerektiğinde uluslararası hukuku ve kuruluşları bir tarafa itebilmektedir. Avrupa ise –en azından Irak Savaşı sırasında – *Kant*'ın çizgisinden hareket ederek ve bu bağlamda uluslararası kurallara, çok taraflılığa, uluslararası işbirliğine bağlı kalarak müzakerelere ağırlık vermekten yana tavır almıştır (Karaosmanoğlu, 2003: 175-180). AB ile ABD'nin oynadıkları rolleri karşılaştıran Tablo 4.1'de görüldüğü gibi, bazı konularda AB ve ABD arasında önemli farklar bulunmaktadır. Örneğin AB'nin dünyada barışı sağlama konusundaki duyarlılığı %61 olarak nitelendirilirken, ABD'nin duyarlılığı ancak bunun üçte biri oranındadır. Dünyadaki yoksulluğa karşı mücadele ve evre koruma konularında da AB'nin ABD'ye karşı büyük üstünlüğü bulunmaktadır.

Öte yandan *Delanty* “anti-Amerikanizmi” Avrupa kimliğinin oluşturucu unsurlarından biri olarak kabul etmekle birlikte, Avrupalılaşmayı oluşturan tek gücün bu olamadığını ifade etmektedir. Her ne kadar sadece Avrupa'nın bir kısım lkeleri Irak savaşına karşı çıkmış olsa da, bu karşı ıkış AB kimliğinin şekillenmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Bununla birlikte, birçok Avrupa lkesinin Irak savaşını desteklediği de bir gerçektir. Bu nedenle AB ortak kimliğini sadece ABD karşıtlığına indirgemek doğru bir bakış açısı olmayacaktır (Delanty ve Rumford, 2005: 76). Bu bağlamda “Avrupalılaşma” ve “Amerikanizm” küreselleşme sürecine karşı verilen iki ayrı cevap olarak yorumlanabilir. “Amerikanizm” daha çok güvenlik eksenli hareket ederken ve yükselen “militan İşlamiyet”i tehdit olarak algılarken; “Avrupalılaşma” benzer tehditleri algılamakla beraber konuyu çözmede ağırlıklı olarak diplomatik enstrümanları devreye sokmaktadır (Delanty ve Rumford, 2005: 43).

AB, Avrupa ortak kimliği konusunda Helsinki Zirve'sinde önemli adımlar atmıştır. Hem AGSP'de önemli ilerlemeler kaydedilmiş, hem de Türkiye'nin adaylığı kabul edilerek, Avrupa kimliğine açıklık getirilmiştir. Türkiye veya başka bir adayın, din ve kültür farkı nedeniyle dışlanmayacağı ve “teki” olarak değerlendirilmesinin ltnn demokratik değerleri benimseyip benimsememe olması kabul edilmiştir. AB'nin ortak kimlik oluşturma çabası “kabul edilebilir olmayanların” varlığına vurgu yapılarak güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, AB'ye ye ülkeler arasında AB ortak kimliğini oluşturmak, ye olmayan ülkelerin vatandaşlarını da “teki” olarak

görülmesine neden olabilmektedir. Ancak ortak kimlik oluşumunun dışlayıcı özelliğinin ön plana çıkması, pek çok Avrupalı düşünürü rahatsız etmektedir. Bu rahatsızlıktan şikayetçi olanlar, karşılıklı güven duygusuna ve farklılıklara hoşgörü ile yaklaşmaya dayanan ortak topluluk şuurunun gelişmesini, AB ortak kimliği için önemli görmektedirler. Bu düşünürler AB'nin güvenliğinin çevrenin istikrarına bağlı olduğunu ileri sürerek, AB'nin görevinin demokratik değerleri olduğu kadar istikrarı da çevreye yaymak olduğunu belirtmektedirler (Karaosmanoğlu, 2003: 164).

“Öteki”leştirmeye dayalı kimlikte “öteki”nin tanımı açısından AB bağlamında ciddi belirsizlikler bulunmaktadır. Bu bağlamda, ulusal kimlikler tarafından saptanan “öteki”ler belirleyiciliğini koruduğundan, tüm Avrupa ülkeleri için geçerli bir “öteki” kimlikten henüz net bir şekilde bahsetmek zordur. Ortak güvenlik ve dış politika oluşturma yönündeki başarısızlıklar, ulusal politikalar ve farklı çıkarlar üye ülkeler bazında belirleyiciliğini koruduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, “öteki” üzerinden ortak kimlik oluşturma sağlıklı olmamanın ötesinde pek güçlü bir bütünleşmeyi doğurmayacağı da anlaşılmalıdır. Çünkü Avrupa ortak kimliğinin ifade edilmesinde en çok kullanılan terim “*farklılık içinde birlik*”tir. Farklılık, birliğin oluşmasına engel değildir ve farklılığın bir prensibi de farklılığı anlamaktan ve ona karşı toleranslı olmaktan geçmektedir. Avrupa kimliği artan bir şekilde kültürel farklılığı tolere edebilme kapasitesi ile ilişkilendirilmektedir. AB kimliğinin oluşturulmasında belirleyici olan ortak siyaset, ekonomik ve kültürel birlikteliklerden çok, AB kimliğinin kendinden olmayan kültürlerle göstereceği yaklaşımın niteliğidir. Başka bir ifadeyle, AB kültürel çoğulculuğu bir engel olarak görmek yerine bu durumu bir avantaj olarak görüp, değerlendirmek istemektedir. Her ne kadar özgürlük, demokrasi, diyalog, başkalarının haklarına saygı gibi değerler Batı Avrupa’da yerleşmiş değerler olarak görülse de, bu AB ortak kimliğini oluşturma aşamasında tarihi bir teste tabi tutulacaktır (Reif, 1993: 131-175). AB ortak kimliği, AB'nin “öteki” ile olan ilişkisi sürecinde “öteki”nin getireceği zenginlikleri ve farklılıkları ortak kültürel mirasa dahil ederek şekillenmek istemektedir.

4. 2 Üye Ülkelerin Milli Kimlikleri Bu Süreç İçinde Bir Engel Oluşturabilir mi? Ortak Kimlik ile Milli Kimlikler Arasında Dışlayıcılık mı; yoksa Kapsayıcılık mı Daha Baskın Durumdadır?

Avrupa ortak kimlik oluşumu ile ilgili ortaya çıkan en önemli engel, üye ülkelerin milli kimliklerinin bu kimlik oluşum sürecini negatif etkileyebileceği varsayımdır. Ulus kavramı Avrupa’da toplumsal ve siyasi değişim süreçlerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Fransızca “*nation*” sözcüğünün karşılığı olarak aynı kökten, aynı soydan gelme anlamında kullanılan ulus – ulusallaşma süreci sonunda – ortak bağları olan insan topluluğunu ifade etmektedir. Eski çağlardan itibaren toplu halde yaşayan insan topluluğunun ulus karakterini alması ancak yakınçağda gerçekleşmiştir. Merkezi devletlerin güçlenmesi ve ekonomik gelişmişlik, ulus olgusunun oluşum sürecini hızlandırmıştır. Fransız Devrimi’yle beraber kesinleşen ulus devlet aidiyeti vatandaşlık kavramı ile yeniden tanımlanmış ve bireylere geniş siyasi hakların tanınmasını sağlayarak bu kapsamda kimlik algılanmasının değişmesine neden olmuştur. 20. yy.’da dışlanmış olan kadınların da vatandaşlık kapsamına dâhil edilmesiyle ulus-devlette aidiyet ve milli kimlik hissi geliştirilmiştir. Ancak aidiyeti belirleyen klasik hak ve ödevler, evrensel değerlerle bütünleşmeye gittiğinde – belirli bir aşamadan sonra – aidiyeti temsil eden ulusal kimlik anlamını yitirmeye ve bunun yerine evrensel değerlerle şekillenmiş “evrensel kimlik” ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte ulus devletlerin uyrukları üzerindeki mutlak hâkimiyetleri kırılmaktadır. Öte yandan evrensel kimliğin yanında ulus devlet varlığını ve etkinliğini yeni koşullara uygun hale getirerek korumaktadır (Erözden, 1997: 11-25)

Milli kimlik küreselleşmeye rağmen sosyal ve kültürel arka planda işlevini devam ettirmektedir; örneğin; milli dil ve yaşam tarzı önemini korumaktadır. AB’nin ortak kimlik politikası ise, üye ülkelerin ulusal kimlikleriyle karşılaştırıldığında, küresel kimliğe daha yakındır. Bu nedenle farklı geleneklere, farklı kültürlere sahip AB üye ülkeleri Avrupa’nın ortak kimliğini, ortak mitler, ortak tarihi bellek, ortak kültür gibi unsurlar temelinde kurgulayamayacaktır. Avrupa halklarının kendi ulusal kimliklerine olan duygusal yaklaşımları göz önüne bulundurulduğunda, AB’nin ortak kimliğinin benzer unsurlar temelinde yaratılması beklenmemektedir (Erdenir, 2005: 130)

Dolayısıyla AB ortak kimliğinin uyumlu bir kimlik olarak ortaya çıkmasının önemli bir engeli milli kimliklerdir. AB üye ülkelerinde milli kimliklerin ne oranda etkili olduğu resmedilmeye çalışılırken, Batı ve Doğu Avrupa'da var olan farklılıklar göz ardı edilmemelidir. Ayrıca, her üye ülkenin farklı tarihsel deneyimleri nedeniyle, farklı kimlik algılamaları ortaya çıkmaktadır. Batı Avrupa'da vatandaşlar kimliklerini ortak etnik veya kültürel özelliklerden çok, ekonomik ve siyasi haklarını elde ediş deneyimleri ile tanımlarken, Doğu Avrupa'da etnik ve dini vurgulamalar etkili olmaktadır. Komünist rejimlerin varlığı süresince sivil siyasi hakların eksikliği sivil toplumun gelişmesini ve siyasi haklarını talep edilmesini olumsuz etkilemiştir. Komünist sistemlerin yıkılmasıyla yaşanan hayat standartlarının düşüşü ve artan güvensizlik ortamında insanların kendilerini (kendilerine kimlik ve güven veren) bir grupla özdeşleştirmeleri şartırcı değildir. Her ne kadar komünist rejimlerin yıkılmasıyla bu ülkeler sivil toplum, insan hakları ve demokratik sistemle tanışmış olsalar da Batı Avrupa'nın geliştirmiş olduğu değerleri özümsemeleri zaman alacaktır (Garcia, 1993: 10-11).

Sonuç olarak, hem Doğu Avrupa'da hem Batı Avrupa'da milliyetçilik ve siyasi kimlik algılamaları siyasi sistemlerin temel parçalarını oluşturmalarına rağmen, oynadıkları roller birbirlerinden farklıdır. Batı Avrupa'da üye ülkelerin milliyetçilik hassasiyetleri ve çıkarları ile Avrupa bütünleşme süreci büyük oranda birbirini dışlayan kavramlar olarak görülmemektedir. Yani bu iki oluşumun bir arada yürüyebileceği genel anlamda kabul edilmektedir. Ancak AB'nin Doğu Avrupa üye ülkelerinde milliyetçilik halen birleştirici bir güç olarak kabul edilmekte ve hükümet ve siyasi partiler tarafından büyük ölçüde desteklenmektedir. Batı Avrupa ülkelerinin 19. yy'da yaşadığı milli devlet oluşturma süreçleri, Doğu Avrupa'ya ait üye ülkelerde yeni yaşanmaktadır (Garcia, 1993: 10-11). Bu kapsamda Güney Avrupa (Yunanistan, İtalya, İspanya ve Portekiz) ile Kuzey Avrupa (Danimarka, İsveç ve Finlandiya) arasında da kültürel ve siyasi kültür farklılıkları bulunmaktadır.

Milli kimliğin, Avrupa'da hala geçerliliğini ve etki alanını koruduğunu yapılan çalışmalar da göstermektedir. Milli kimlikler ile Avrupa kimliğini karşılaştırmak için yapılan bir çalışmada (bkz. Tablo 4.1) katılımcılara kendilerini nasıl tanımladıkları

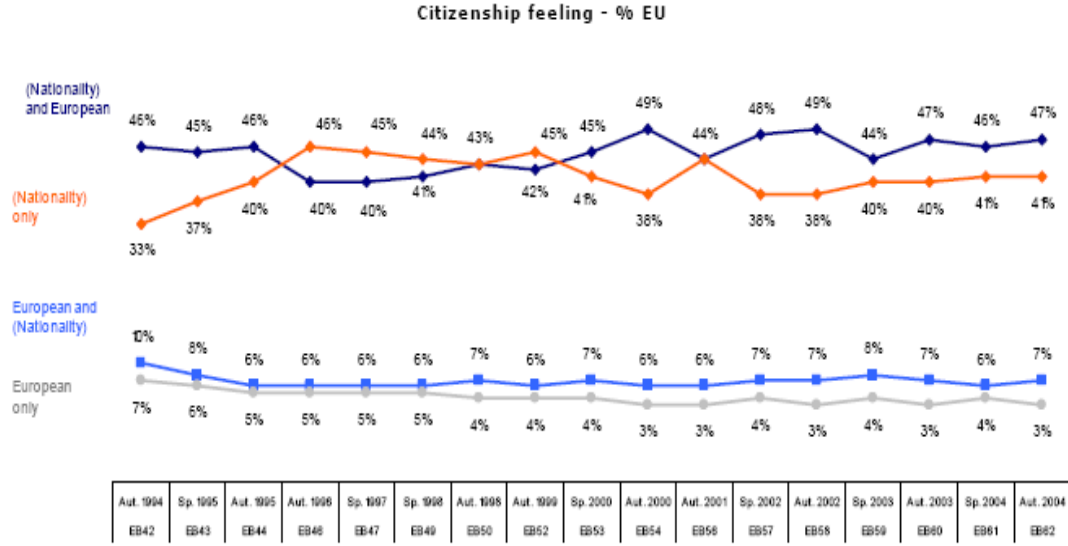
sorulmuştur. Milli kimlikleri ve Avrupalı kimliği ile kendilerini tanımlayanların oranı %47 iken, sadece Avrupalı kimliği ile kendilerini tanımlayanların oranı %7'dir. Bu veriler de milli kimliklerin önceliğini göstermektedir. Verilen cevapların sosyo-demografik analizi yapıldığında ise şu sonuçlar elde edilmektedir. Yaşlı katılımcılar kendilerini genellikle milli kimlikleri ile tanımlarken, daha genç katılımcılar kendilerini milli kimlikleri ve Avrupalı kimliği ile beraber tanımlamaktadırlar. Aynı şekilde eğitim seviyesi yüksek olan kesimler ve öğrenci denekler de kendilerini Avrupalı kimliği ile (daha yüksek oranda) tanımlamaktadırlar. Doğdukları ülkede yaşayan ve AB hakkında bilgi seviyeleri daha az olan denekler ise kendilerini yüksek oranda milli kimlikleri ile tanımlarken, AB hakkındaki bilgileri orta derecede ve daha yüksek olan denekler kendilerini daha çok Avrupalı olarak tanımlamaktadırlar. Adı geçen kamuoyu yoklamasında soru kısmında değişiklik yapılmadan, cevap şıklarında değişiklik yapılarak bir anket daha yapılmıştır (bkz. Tablo 4.2).

Bu çalışmada deneklerin %48'i kendilerini yakın bir gelecekte önce milli kimlikleri daha sonra Avrupa kimliği ile tanımlamak isterken, %37'si sadece kendi milli kimlikleri ile özdeşleştirmektedirler. Ayrıca deneklerin %07'si kendilerini milli kimlikleri ile Avrupalı kimliği eşit düzeyde görürken, %04'ü öncelikle Avrupa kimliğini daha sonra milli kimliği ile kendilerini tanımlamaktadırlar. Deneklerin sadece %03'ü kendilerini Avrupalı kimliği ile tanımlamaktadırlar. Çalışma kapsamında bir diğer soru da deneklerin Avrupalı olmaktan duydukları gurur ile milli kimliklerinden duydukları gurur karşılaştırılmaktadır. Alınan cevaplarda değişiklikler gözlemlenmekle birlikte milli kimlikten duyulan gurur oranları daha baskın durumdadır. Bununla birlikte Avrupalı kimliğinden gurur duyanların da 2004 yılında, 2003 yılına oranla, %07'lik artış göstermiştir. Cevapların sosyo-demografik analizi yapıldığında Avrupalı olmaktan gurur duyanların daha çok genç katılımcılar olduğu görülmektedir. Aynı şekilde uzun süre yurtdışında yaşayanlar ve hala öğrenci olanlarda da daha çok Avrupalı olmak gurur vermektedir.

AB hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olanlar ile daha az bilgisi olanlar karşılaştırıldığında ise; ayrıntılı bilgiye sahip olanların Avrupalı olmaktan daha çok gurur duydukları gözlenmektedir. Deneklere sorulan bir diğer soru da deneklerin

kendilerini en çok nereye ait hissettikleridir (ülkelerine mi, bölgelerine mi, veya Avrupa'ya mı).

Tablo 4.2: Bireyler kendilerini ne ölçüde AB vatandaşı hissediyor?

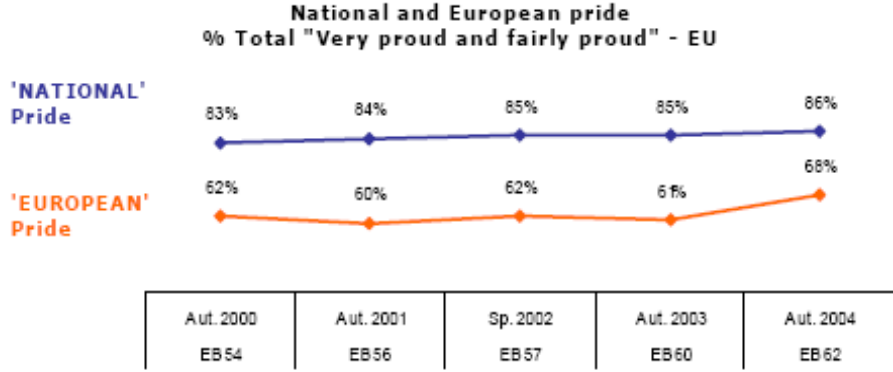

NOT: Soru şıkları: Sadece Milli kimlik),
Milli kimlik ve Avrupalı kimliği
Avrupalı kimliği ve milli kimlik) ve
Sadece Avrupalı kimliği.

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Verilen cevaplar göstermektedir ki, AB vatandaşları büyük ölçüde kendilerini ülkelerine, daha sonra bölgelerine veya kasabalarına bağlı hissetmektedirler. Kendilerini AB'ye bağlı hissedenlerin oranı ise sadece %67'dir. Anlaşılan her ne kadar Avrupalı elitler, modernleşme sonrasında, etnik milliyetçilik bağlarından kopmayı başaramışlarsa da, sıradan halk halen geleneklerine ve göreneklerine bağımlılığını devam ettirmektedir. Bu bağımlılık bilhassa milli eğitim sistemi, ulusal medya, dil ve edebiyat gibi alanlarda kendisini göstermektedir. Bu durumda ulusal kimlikler, oluşturulmaya çalışılan ortak Avrupa kimliği karşısında, baskın olmaya devam etmektedir.

Tablo 4.3: Bireylerin Avrupalı olmaktan duydukları gurur ile ulusal gururlarının karşılaştırılması

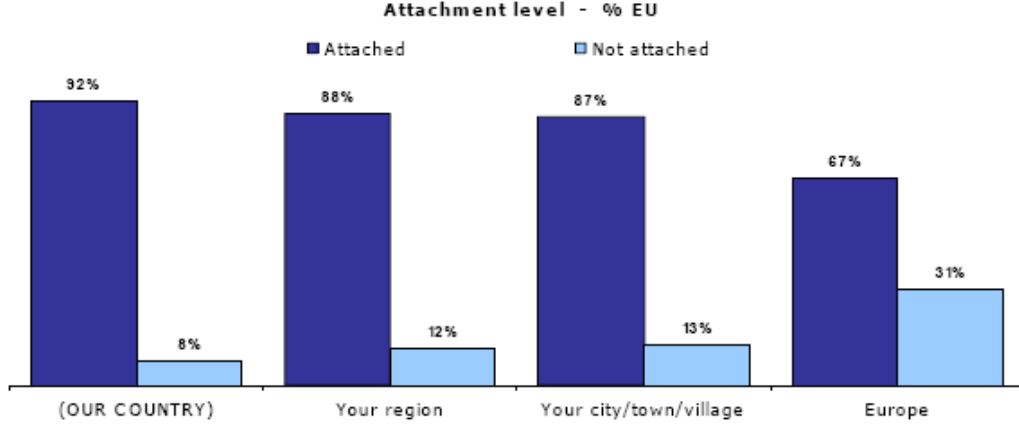

NOT: National pride : Ulusal Gurur European pride: Avrupalılık Gururu

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Ancak farklı kimlik ve aidiyetler yan yana ve birlikte var olabilmeyi mümkün kılmaktadırlar; bu durum 'kimliklerin çoğulluğu' şeklinde ifade edilmektedir. Buna göre, bir kimlikten diğerine, ilkinden feragat etmeden, koşullar uygun olduğunda geçilebilmektedir. Bununla beraber, farklı kimliklerin bir arada var olabilmesi, o kimliklerin dayandığı kimliksele unsurlarla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle, uygun ortak kriterlere dayandırıldığı takdirde Avrupa ortak kimliği ile ulusal kimlikler birbirleri ile çatışan değil, aksine birbirlerini destekleyen aidiyet unsurları olarak bir arada var olabileceklerdir. Yani duygusal temelli bir ulusal kimlik ile rasyonel Avrupa ortak kimliği birbirlerini zorlamadan beraberce var olabileceklerdir. Ulusal kimliğin yanında, AB'nin özellikle siyasi ve ekonomik temelli, farklı değerleri sunarak, ulusal kimliklerle bütünleşmesine İtalya örnek olarak verilebilir. İtalyanların AB'nin birinci sınıf vatandaşları oldukları inancı koyu milliyetçileri tarafından dahi benimsenmektedir ve bu bağlamda İtalyan kimliği ile AB kimliği birbirlerini güçlendiren unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Erdenir, 2005: 21-23).

Tablo 4.4: Bireylerin Avrupa'ya bağlılıkları ile kendi ülkelerine, bölgelerine ve olan bağlılıklarının karşılaştırılması

NOT: Our country: ülke
your region: bölgeniz
our city/ town /village: şehriniz, kasabanız, köyünüz
Europe: Avrupa

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Delanty ve Romford'a göre de milli kimlikler ile Avrupalı ortak kimlik arasında bir gerginlik bulunmamaktadır; çünkü milli kimlikler ile Avrupa kimliği karışmış durumdadırlar. Değişen oranlarda olmakla beraber, Avrupa'daki milli kimlikler Avrupa ortak kimliğinin unsurlarını içermektedir. Yani Avrupa ortak kimliği bu milli kimliklerin dışında oluşacak bir kimlik değildir, örneğin Alman milli kimliği bugün büyük oranda "Avrupalı Almanya" kimliğini içermektedir. Kısaca, milli kimlikler ile ortak Avrupalı kimliği birbirlerini tamamlayıcı niteliktedirler. Bu bağlamda üye ülke kimlikleri değişime kapalı bir oluşumdan ziyade, devamlı gelişime ve değişime açık bir oluşum sergilemektedirler. Kendilerini Avrupalı olarak tanımlayanlarda da artış sağlandıkça kolektif ortak Avrupa kimliği de benimsenmiş olmaktadır (Delanty, Rumford, 2005: 54-55).

4.3 AB'nin Ortak Kimliğini Oluşturma Sürecine Hükümetlerin, Sivil Toplumun ve Vatandaşların Yeterince İlgi Göstermemesinin Nedenleri Nelerdir? AB Kimliği Elit Bir Kimlik mi Kalacaktır?

Avrupa Birliği projesi işlevsel olarak, elitlerin eylem ve programları aracılığıyla kurgulanmıştır. Bu nedenle AB, genel anlamda, 'yukardan aşağı' gerçekleşmiş bir nitelik göstermektedir. Bu siyasi kurgu, Roma Antlaşması'nın ilk cümlesinde de ifade edildiği gibi, "Avrupa halkları arasında daha yakın bir birlik"⁸ kurmayı öngörmektedir. Daha önce de 1951 yılında AKÇT'yi kuran Paris Antlaşması esas hedefin ekonomik birliğin ötesinde bir bütünleşme olduğunu göstermektedir; "Ekonomik bir topluluk oluşturarak kanlı ihtilaflarla ayrı düşen insanlar arasında daha kapsamlı ve derin bir topluluğun temelini atmak; bundan böyle paylaşılan bir kadere yön verecek kurumların temelini oluşturmak"⁹. Bu aşamada bütünleşme, rasyonel bir süreç olarak algılanmış ve ekonomik ve siyasi alandaki gelişmelerin sosyal ve kültürel alanlara da sıçrayacağı varsayılmıştır. Süreç içinde topluluk sivil toplum kesimlerinin, siyasal ve kültürel anlamda bütünleşecekleri varsayılmıştır. Ancak gelinen noktada amaçlanan entegrasyon modeli gerçekleştirilememiştir. Bir başka ifadeyle, başından itibaren AB, üye ülkeler arasında, elitler tarafından, oluşturulduğundan, Avrupalılardan kopuk bir bütünleşme süreci yaşanmıştır (Ertuğrul, 2001: 146).

AB'yi halkla bütünleştirmek için yapılan çalışmaların ilki 1975 yılında *Leo Tindemans* tarafından hazırlanan raporda amaçlanmıştır. Fakat 1984 yılına kadar bu konuda başka herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 1984 yılında *Fontainblau*'da yapılan zirvede bu konuda somut adımların atılması kararlaştırılmıştır. Ancak cesaretli adımlar özellikle Maastricht Antlaşması'ndan sonra atılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, daha öncede belirtildiği gibi "KALEİDOSCOPE 2000", "ARIANNE" ve "RAPHAEL" programları ile Avrupalıların ortak kültürel bağlarının incelenmesi esas alınmıştır. Amaç, Avrupalılık bilincine sahip, ulusal aidiyetlerinden sıyrılmış, ortak evrensel değerler çerçevesinde bütünleşmiş yeni Avrupalılar yaratmaktır. Bu amaç

⁸Bu antlaşmaların tam metinlerine şu internet adresinden ulaşılabilir:
http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#anArt152
(Erişim: 15.03.2007)

⁹Bu antlaşmaların tam metinlerine şu internet adresinden ulaşılabilir:
http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html#anArt152
(Erişim: 15.03.2007)

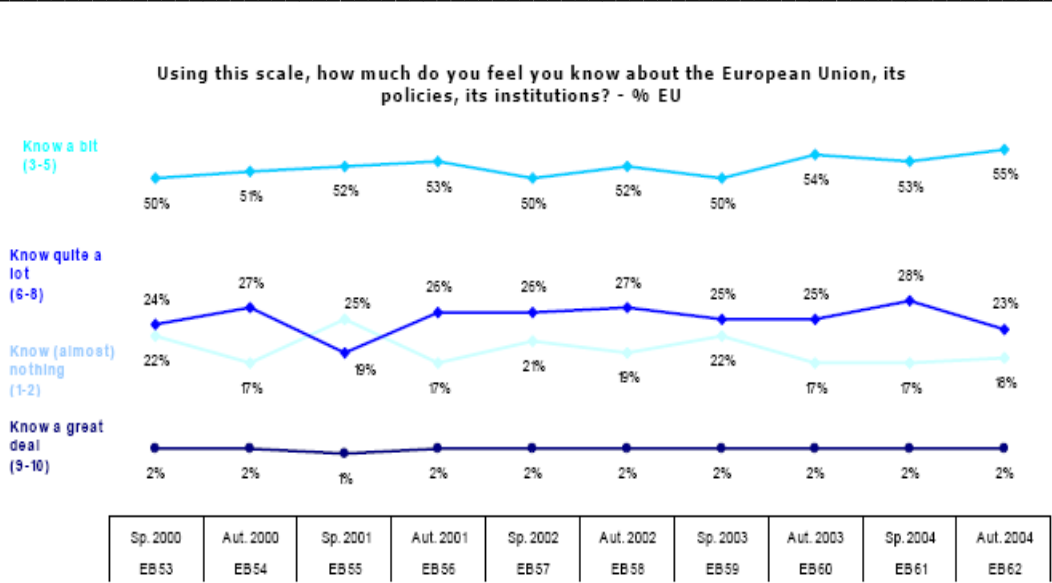
doğrultusunda ortak sayılabilecek öğeler okul kitaplarına ve müfredata girmiştir. Bu sayede Avrupa fikri, kimliği ve kültürünü irdelemeye yönelik geniş literatür oluşturulmuş. 12 yıldızlı mavi bayrak benimsenmiş, *Beethoven'in 9. Senfonisi*'nin “*Odd to Joy*” kısmı Avrupa Marşı olarak alınmış, “09 Mayıs” Avrupa günü olarak kutlanmaya başlamıştır. 1987 yılından itibaren, Tek Avrupa Senedi ile, AB vatandaşları birlik içinde serbestçe seyahat ve ikamet etme ve çalışma özgürlüğüne kavuşmuşlardır. Bu kapsamda *ERASMUS* (üye devletler ve aday devletler arasındaki üniversite öğrencileri değişim programı), *LINGUA* (ikinci ya da üçüncü yabancı dil eğitimi), *TEMPUS* (ABD ile Avrupa üniversiteleri arasında ortak araştırma programı), *COMETT* (üniversitelerin ve özel firmaların eğitim projelerinde ortak çalışmasını amaçlayan program) ve *PETRA* (mesleki eğitimi modernleştirmeyi amaçlayan program) programları oluşturularak bütünleşmenin halk düzeyinde de daha etkili olması sağlanmaya çalışılmıştır (McCormick, 2002: 149-152).

Bu çalışmalara tüm Avrupalıların katıldığı söylenemez, çünkü bu programlar henüz “Avrupa halkı”nın oluşumunu şekillendirmekten uzaktır. Ancak bu programlar sonuç verdiğinde bilinçli Avrupalı yaratılabilecektir. Tam olarak bütünleşememenin nedenleri arasında AB üye ülke halklarının demokratik bir yöntemle AB’yi ve AB kurumlarını oluşturmadıkları iddia edilmektedir. Dolayısıyla günümüzdeki AB halen bir elit kuramı ürünüdür ve Avrupalı vatandaşların genel iradesini yansıtmamaktadır. Mevcut bir Avrupalı halkın varlığı ancak AB Anayasası kabul edilip uygulandığında şekillenebilecektir. AB’deki demokratik sürecin Avrupalılardan bağımsız olarak geliştiği ve ulus devletler ile Brüksel merkezli teknokratların güdümünde kaldığı, gözlemlenmektedir. Avrupalıların demokratik açıdan en önemli kurumu olan Avrupa Parlamentosu seçimlerine ilgisizlikleri de dikkat çekicidir. Bu eğilim Avrupa çapında ortak bir siyasi kültürün oluşturulamadığının ve ortak politikalar üzerinde söz sahibi olmayan Avrupa halklarının yönetim sistemlerine olan ilgisizliklerinin bir göstergesidir (BBC Turkish, Avrupa Parlamentosu Rehberi, 20.05.2007).

AB bütünleşmesinin teknik ve karışık konularında halk bilgi sahibi değildir. Bu durum Tablo 4.5’de açıkça görülmektedir. Toplumu bilgilendirme araçlarına

baktığımızda karşımıza günümüzün medyasını oluşturan önemli unsurlar olarak televizyon ve gazeteler çıkmaktadır.

Tablo 4.5: Bireylerin AB hakkındaki bilgi düzeyleri.

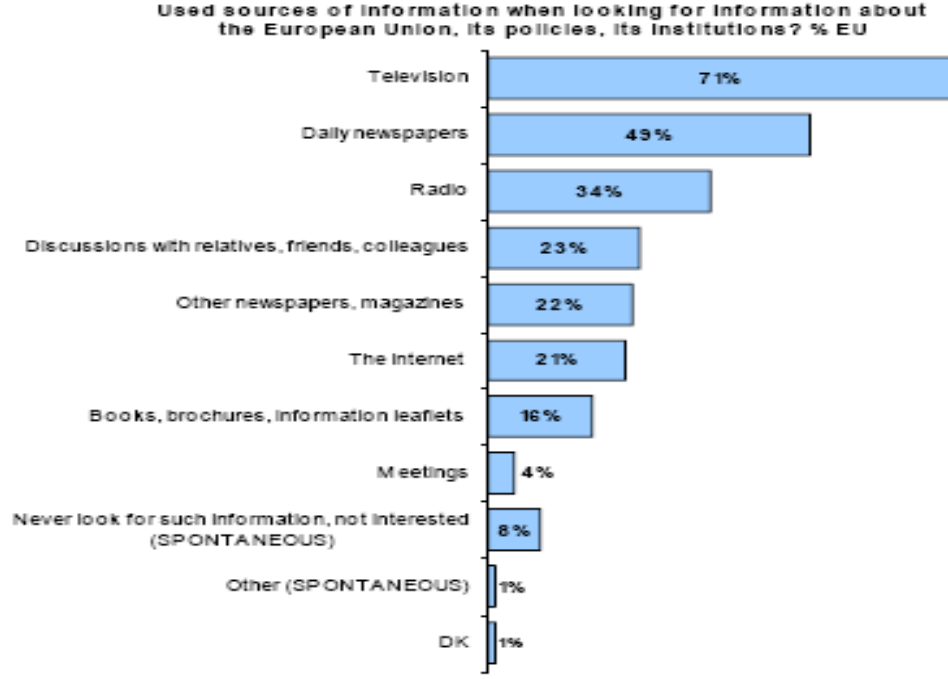

NOT: Know a bit: az bilmek
 know quite a lot: yeterince bilmek
 know almost nothing: hiçbirşey bilmemek
 know a great deal: oldukça fazla bilmek

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

AB çapında medyanın daha çok ulusal bazda örgütlendiği göz önüne alınırsa, AB hakkında verilen bilgilerin de yanlış olabileceği tahmin edilmektedir. Avrupalılar farklı dillerdeki farklı gazeteleri okumakta ve farklı televizyonları izlemektedirler. Herkesin birlikte okuyabileceği yayınların çoğu İngilizce yayınlarıdır. Bu bağlamda ortak bir Avrupa medyasından bahsedilememektedir. Diğer taraftan, her ne kadar AB üye ülke vatandaşları AB hakkında çok bilgi sahibi olmasalar da, çocuklarının ortak Avrupa programlarına uygun eğitim almalarını büyük oranda (%85) desteklemektedirler. Bu durum da yakın gelecekte üye ülke vatandaşlarının ortak yayınlarının artacağına işaret etmektedir.

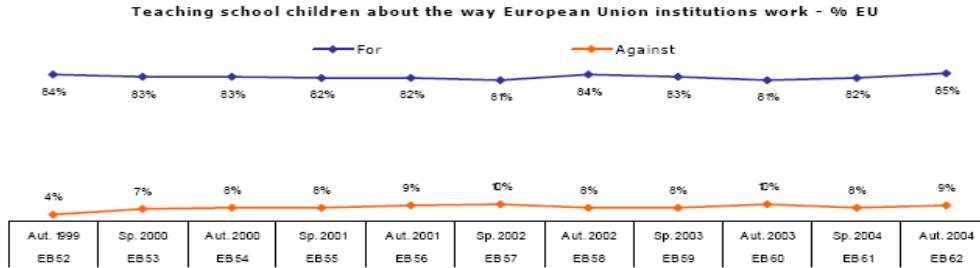
Tablo 4.6: Bireyler AB kurumları ve politikaları hakkında bilgi edinirken hangi bilgi kaynaklarını kullanıyorlar?

NOT: Television: televizyon daily newspapers: günlük gazete radio: radyo discussions with relatives, friends, colleagues: akraba ve arkadaş çerçevesiyle yapılan tartışmalar other newspapers, magazines: diğer gazete ve dergiler books, brochures, information leaflets: kitap broşür vb. meetings: toplantılar never look for such information, not interested: bu tür bilgilere hiç ilgi duymamak, hiç ilgilenmemek

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Tablo 4.7: Bireylerin AB'nin işleyişi hakkında okullarda verilen bilgilere desteği

NOT: For: Destekleyenler
Against: karşı olanlar

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Normal bir Avrupalı için birleşme-bütünleşme yeni bir konu olduğundan etkilerinin daha belirgin şekilde günlük hayatlarında yeni görmeye başlamışlardır. Bu bağlamda üzerinde önemle durulması gereken bir konu da AB'deki demokratik eksik uygulamadır. Demokratik eksik uygulama, AB kurumları ile AB vatandaşları arasında psikolojik bariyer oluşturmakta ve olması gereken bağları en aza indirmektedir. Ulusal medyalarda yapılan yayınlarla bu kurumlara karşı güvensizliğin ve rahatsızlığın zemini hazırlanmaktadır. Bu durum en açık şekilde AB Komisyonu ile ilgili yapılan haberlerde kendini göstermektedir. Üretken bir kurum olmasına karşın Komisyon güçlü, ulaşılamaz, hesap vermez, sırlarla yüklü olarak gösterilmektedir. Öte yandan AB'ye üye ülke yöneticileri, kendilerinin de ortak olduğu olumsuz politika sonuçlarından, AB kurumlarını suçlu göstermektedirler. Bu kurumların daha demokratik, ulaşılabilir, hesap verebilir olması için yapılması gereken reformları da yine üye ülke yöneticileri mümkün oranda engellemeye çalışmaktadırlar (McCormick, 2002: 144-149).

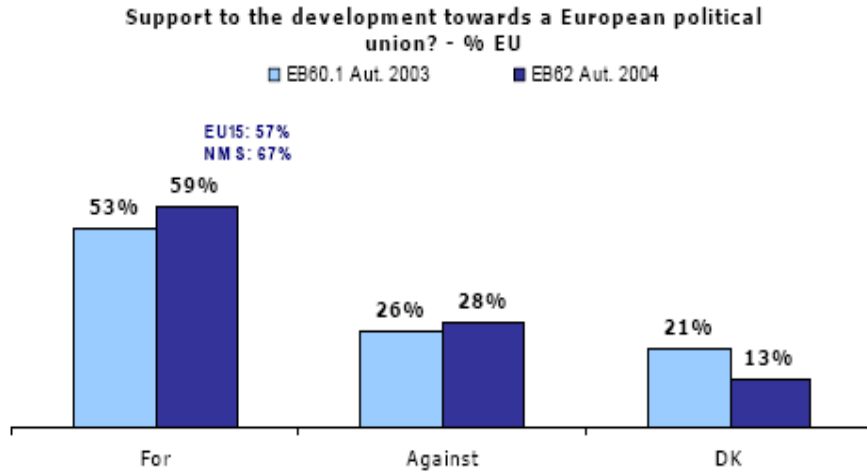
Sivil Toplum Kuruluşlarının ve diğer sivil toplum kesimlerinin AB projesine yeterli oranda destek vermedikleri gözlenmektedir. Bunun en önemli nedeninin ise Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) rol verilmemesi ve AB kurumları ile iletişim eksikliği gösterilmektedir. İletişimin sağlıklı bir şekilde oluşturulabilmesi için ise AB sınırları içinde ortak lisan ve ortak eğitim sisteminin gelişmesi gerekmektedir. AB'nin ortak kimlik konusunda üye ülke sivil toplum kuruluşlarınca en azından asgari düzeyde destek görmesi gerekmektedir. Ortak dil kültürel anlamda Avrupalıları bütünleştiren bir unsur olmaktan ziyade, AB kurumları ve STK arasında asgari iletişimi sağlamaya yönelik bir araç olarak algılanmalıdır. Bu bağlamda, 27 üyeli AB nüfusunun %41'inin ana dili veya ikici dillerinin İngilizce olduğu (Eurobarometer 60, 2004: 42) göz önünde bulundurulduğunda, İngilizcenin (ortak dil olarak) iletişim sorununa katkı sağlayabileceği ve çeşitli üye ülke sivil toplum kesimlerini birbirlerine yakınlaştıracığı söylenebilir.

Ortak eğitim konusundaki engeller ise sadece ulusal-devletlerin zayıflayacağı endişesinden kaynaklanmamaktadır. Esas engel Avrupalıların %64'lük kesiminin eğitim politikalarının ulusal seviyede ulusal ihtiyaçlara göre şekillenmesine taraf olmaları ve

AB kurumlarına bu konudaki yetkileri devretmemelerinden kaynaklanmaktadır (Eurobarometer 60, 2004: 69). Bu bağlamda karşılaşılan bir diğer sorun da yazılı ve sözlü medya kuruluşlarının ulusal düzeyde örgütlenmeleridir.

Yazılı ve sözlü medya ulusal dillerde ve ulusal bakış açılarıyla haberlerini sunmakta; filmler, çocuk programları, tiyatro oyunları, ulusal unsurlara ağırlık verilerek gösterilmekte ve tüm bu alanlarda Avrupa boyutu ihmal etmektedir. Oysa Avrupa ortak kamuoyunun oluşabilmesi için sunulacak program ve gösterilerin Avrupa bakış açısını içerecek ve bütünleştirici olacak şekilde sunulması veya yorumlanması gerekmektedir (Erdenir, 2005: 168-172).

Tablo 4.8: Bireyler AB'nin siyasi bütünleşmesini ne ölçüde destekliyor?

NOT: For: destekleyenler against: karşı olanlar DK: kararsızlar

Kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Kısaca, bir elit projesi sayılan Avrupa Birliği ortak değerler ve semboller çerçevesinde Avrupa'nın bütünleşmesini kurgulamaktadır. Ortak Avrupa ruhu Roma hukuku, Rönesans ve hümanizm, aydınlanması sonrası oluşturulan değerler üzerine inşa edilmektedir. Tüm Avrupalılar ve elitleri büyük keşifleri ve sömürgeciliği, büyük

toplumsal devrimleri, sanayileşme ve kentleşmenin yol açtığı yeni yaşam tarzlarını, romantizmi, realist ve milliyetçi akımları ve diğer tüm toplumsal, siyasal ve kültürel deneyimleri paylaşmaktadırlar (Smith, 2002: 146-147). AB ve kurumları, günümüzde bu değerleri temsil etmektedirler. Ancak unutulmamalıdır ki, ortak kimlik oluşumu zaman alan bir süreçtir ve AB'nin siyasi bir birlik oluşturması için bir ön gerekliliktir. AB üye ülke halkları bu değerler çerçevesinde ortak kimliklerini içselleştirdiklerinde Avrupa halkı kendiliğinden oluşmuş olacaktır. Son tahlilde, ortak kimlik yaratma projesi ümitsiz değildir ve AB'nin bütünleşme yönündeki siyasi girişimleri sürdükçe her geçen gün daha gerçekleştirilebilir gözükmektedir. Siyasi bütünleşme konusunda destek her geçen gün artmaktadır (Tablo 4.8).

ÇALIŞMANIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE SONUÇ

Çalışmanın amacı, AB'nin kimlik oluşturma politikalarının tarihsel perspektif içinde kalarak deskriptif bir yöntemle analizini yapmak ve AB'yi kimlik oluşturmaya yönlendiren nedenlerle bu süreçte ortaya çıkan engelleri irdelemektir. Çalışma sonunda edinilen bilgiler neticesinde ortak kimlik yaratmanın kolay ve programlanabilir olmadığı ve tarihi sürece ihtiyacının olduğu ortaya çıkmıştır. Önünüzdeki çalışma bu konuda nihai bir sonuç sunamamaktadır, ancak AB'nin ortak kimlik politikasının hangi düzeyde olduğu nasıl uygulandığı ve bu politikalara engellerin neler oldukları belirtilmektedir. Sonuçlara yansıyan bilgi ve sayısal veriler literatür taraması ve data toplama metodu ile elde edilmiştir. Daha sağlıklı sonuçlar elde etmek için ise ayrıca AB kurumlarınca yürütülen barometreler kullanılmıştır.

Ortak kimlik soyut bir kavram olduğundan sayısal verilerle desteklenmesi veya ifade edilmesinin zorlukları unutulmamalıdır. Çalışmanın/Tezin araştırma sorusu olan “*Avrupa Birliği'nin Ortak Kimliğini Yaratma Çabaları ve Nedenleri*” dört ayrı bölümde analiz edilmiş ve genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçlar maddeler halinde sunulmaktadır.

1- Öncelikle, AB'nin küresel süreçte, Avrupalılar adına üstüne düşen sorumluluğu yerine getirebilmesi için AB vatandaşları tarafından meşru görülmesi gerekmektedir. AB bu meşruluğunu sağlayabilmek ve vatandaşları tarafından kabul edilmek için kolektif ortak kimlik oluşumuna önem vermektedir. Ortak kimlik AB yönetiminin meşruiyeti ve devamlılığı açısından da bir önkoşul olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kimlik kavramı meşruiyet sorunu ile doğrudan bağlantılı hale gelmekte ve bireyler ancak kendi kimlikleri ile özdeşleştirdikleri, kendilerini ait hissettikleri bir yönetimin iktidarını meşru görüp onaylamaktadırlar. Oysa günümüze kadar, AB'nin meşruiyeti ulus devletlerin yöneticilerinin desteğine ve ulus devletlerin yönetimlerinin meşruiyeti ise üye ülkelerin vatandaşlarının seçimlerle onaylamalarına dayandığı kabul edilmektedir.

- 2- 1992 yılından günümüze AB üye ülke halklarıyla özdeşleşerek Avrupa'yı doğrudan temsil etmek ve meşrulaşmak istemektedir. Bu nedenle AB öncelikleri arasına ortak kimlik oluşumunu gerçekleştirmeyi koymuş ve bu amaçla ortak kültürü mümkün kılacak programlar ve girişimlerde bulunmaktadır. AB'nin bu amaca ulaşması ancak tarihsel süreç içinde Avrupa'da edinilmiş olan Modernite sonrası değerleri – dünyevi değerlerin yüceltilmesi, bireyin özgürleştirilmesi ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi, hümanist bir yaklaşımla diğerleri ile eşitlik, bireyin yönetenlerini demokratik yöntemlerle seçebilmesi ve iktisadi özgürlük gibi.. – kabul edip bu değerler üzerine medeniyet projesini inşa etmesiyle mümkündür. Ortak kimlik oluşturmada AB'nin karşılaşacağı engeller de ancak bu değerlerin Avrupalılar tarafından içselleştirilmesiyle aşılabilecektir. Bir diğer sonuç AB'nin siyasi anlamda bütünleşebilmesi için ortak kültürün önemi artmaktadır, ancak bunun yanında “AB Anayasası”nın üye ülke vatandaşlarınca kabulü ve bu anayasa doğrultusunda oluşturulacak kurumların çalıştırılmasıyla mümkündür. AB bunu yaparken de Avrupa kimliğinin dayanakları sayılan “Avrupa Değerleri”ne uygun ve AB'nin amaç ve idealleri ile doğrultusunda politikalar üretmelidir. Ancak bu ortak kimlik oluştuktan ve AB Anayasası Avrupalılar tarafından kabul edildikten sonra AB küresel bir aktör olarak, siyasi ve askeri alanda inandırıcı ve caydırıcı olabilecektir
- 3- Küreselleşen dünyamızda ulus devlet güvenlik, refah ve kimlik bilinci konularında yetersiz görünmektedir. Küreselleşmeyi, küresel bazda, düzenleyen herhangi bir otorite veya küresel gücün olmaması da bölgesel bütünleşmeyi zorunlu hale getirmektedir. Bu anlamda AB, küresel süreçte, bölgesel bir entegrasyon gücü olarak üyesi olan ülkeleri küreselleşmenin olumsuz yönlerinden koruyabilmekte ve aynı zamanda rekabet güçlerini arttırarak desteklemektedir (bilhassa teknolojik yenilemede). AB üye ülkeleri bu sayede bir taraftan rekabetçi oldukları sektörlerde uluslararası piyasalara açılabilirken, rekabetlerinin daha az olduğu alanlarda ise AB tarafından koruma altına alınmaktadırlar (tarım ve elektronik sektörlerinde). Bu bağlamda AB, hem bir kanal hem de bir kalkan görevi üstlenmektedir. Küreselleşme, bu yönüyle, AB bütünleşmesini sınırlandırmaktan ziyade kamçulamakta ve üye ülkelerin AB'ye bağımlılıklarını arttırmaktadır. Bu durum da AB'nin ortak kimlik oluşturmasını kolaylaşmaktadır.

- 4- AB'yi ortak kimlik oluşturmaya yönlendiren bir başka neden ise AB'nin ileri derecede bütünleşebilmesi için, ulus devletin gücünün kırılması gerekmektedir. AB bir taraftan üye ülke halklarını ortak değerler çerçevesinde bütünleştirmeye çalışıp Avrupa bütünleşme sürecine sahip çıkacak Avrupalıların oluşmasını sağlarken, aynı zamanda ulus devletlerin vatandaşları üzerindeki etkisini sınırlandırmaya çalışarak ulus-devletlerin vatandaşlar nezdindeki önemini azaltma peşindedir. Bütünleşme sürecinde engelleri aşmanın önkoşulu ulus devlete vatandaşların muhtaç olmadığını göstermektir. Bunun için de, Avrupalıların gözünde, AB'nin ulus devletlerin önüne geçmesini sağlamak gerekmektedir. Bu sağlanabilirse Avrupalılık bilinci yerleşmiş olabilecek ve ortak kimlik oluşturulabilecektir.
- 5- AB'nin ortak kimlik oluşturma nedenlerinden bir diğeri de geçmişte üye ülkeler arasında sıkça patlak veren savaşların sona erdirilmesi belirtilebilir. AB'nin ortak değerler çerçevesinde dayanışmaya girmesi demek AB halklarının yakınlaşmalarını sağlamak ve herhangi bir çatışmanın sona erdirilmesi ile ortak değerler çerçevesinde birleşmelerini pekiştirmek demektir. Üye ülkeler arasında çıkar çatışmalarının AB projesi kapsamında aynı çatı altında çözüme kavuşturulması önemle vurgulanmalıdır. Her ne kadar milli kimlikler AB halkı için genel manada önemli bir aidiyet oluşturmaya devam etse de, AB kimliği ile üye ülkelerin milli kimlikleri birbiri ile rekabet içinde iki unsur olarak tanımlamayı gerektirmemektedir. Değişen oranlarda olmakla beraber, Avrupa'daki milli kimlikler Avrupa kimliğinin unsurlarını içermektedir. Yani Avrupa kimliği bu milli kimliklerin dışında oluşmuş bir kimlik değildir.
- 6- Ortak kimlik oluşumu üye ülke vatandaşları arasında yabancılıkları asgariye indirirken "öteki"ne karşı oluşturulan ön-yargı ile ortak kimliğin pekişeceği varsayılmaktadır. Her ne kadar AB kimliği "*bütünlük içinde çeşitlilik*" söylemi üzerine kurgulansa da hiçbir kimlik tek başına tanımlanamayacağı için "öteki"nin yaratılması ve "öteki"ne karşı tavır alınması gerekmektedir. Bununla birlikte, öteki üzerinden ortak kimlik oluşturmanın sağlıklı olmamasının ötesinde güçlü bir bütünleşmeyi doğurmayacağı da mümkündür. Oysa farklılık "öteki" birliğin oluşmasına engel değildir ve farklılığın bir prensibi de farklılığı anlamaktan ve ona karşı toleranslı olmaktan geçmektedir. Avrupa kimliği artan bir şekilde bu kültürel farklılığı tolere edebilme kapasitesi ile ilişkilendirilmelidir.

7- AB'nin ortak kimlik değerlerini Kopenhag Kriterleri ile tanımlaması Avrupa'nın hem tarihsel süreç içinde edindiği kazanımlara uygundur hem de AB'nin, küreselleşen dünyada, bir medeniyet projesi olarak ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. AB kurumları üye ülke hakları ile özdeşleşip, Avrupa'yı doğrudan temsil etmek amacıyla, gerçekleştirdikleri ortak kimlik oluşturma politikalarının daha sağlam temellere oturtmaları gerekmektedir. Bunun için üye ülke halklarının AB'nin karar alma süreçlerine mümkün olduğunca dahil edilmesi gerekmektedir. Bu durumda büyük oranda AB anayasasının üye ülke halklarınca kabulü ve uygulanması ile mümkün olabilecektir. Başka bir ifadeyle, AB halkın gözünde meşru olduğu oranda ortak kimlik oluşturmada da başarılı olacaktır. Türkiye'nin adaylık sürecinin devam ettiği günümüzde Avrupa Birliği'ni daha yakından tanımak ve ileride alacağı şekil konusunda bilgi sahibi olmak çok önemlidir. Bu çalışma da bu konuda var olan bu bilgi eksikliğine az da olsa katkı sağlamayı amaçlamıştır.

KAYNAKÇA

- Aktel, Mehmet (2003). **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Arvantis, Yannis (2005). “It is Possible to Forge a European Identity?”, http://www.uwcades.org/papers/members/eu_identity.pdf, 17.11. 2006
- Ash, Timothy Garton (2005). “Yanlış Trene Atlamak”. **Avrupa Sorunu Avrupa Ne, Avrupalı Kim?**, Ed. Seyfi Öngider. İstanbul: Aykırı Yayıncılık. ss.86-100.
- Baykal, Sanem (2005). “Unity in Diversity? The Challenge of diversity for the european Political Identity, Legitimacy and democratic Governance: Turkey’s EU Membership as the Ultimate Test Case”, [http://www.nyulawglobal.com/fellowsscholars/documents/GFFSpring05 Baykal.pdf](http://www.nyulawglobal.com/fellowsscholars/documents/GFFSpring05Baykal.pdf), 12.10.2006
- Banniard, Michael (1989). **La genese culturelle de l’Europe**, Paris: Ve-Ville Siecle, editions du Seuil’den akt. Ergür (2004)
- BBC Turkish, Avrupa Parlamentosu Rehberi, http://www.bbc.co.uk/turkish/specials/1411_eu_parliament/page7.shtml 20.05.2007
- Bilgin, Nuri (1994). **Sosyal Bilimler Kavşağında Kimlik Sorunu**. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Caporaso, James A. (2005). “The Possibilities of a European Identity” , **Brown Journal World Affairs** , No: 12.
- Cooker, Christopher (1998). **Twilight of the West** , Colarado: Westview Pres’den akt. Karaosmanoğlu (2003).
- Çakmak, Haydar (2005). **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri**. Ankara: Platin Yayınları.
- Çayhan, B.Esra (2002). “Avrupa Güvenlik ve Savunma politikası ve Türkiye”. **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, No: 3, 2002, ss. 42–55.
- Çelebi, Aykut (2002). **Avrupa: Halkların Siyasal Birliği**. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çırakman, Aslı (2001). “Avrupa Fikrinden Avrupa Merkezçiliğe”. **Doğu Batı Dergisi** , No: 14, Şubat- Nisan 2001, ss.28-47

- Çiğdem, Ahmet (2003). **Aydınlanma Düşüncesi**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Delanty, Gerard (2005). **Avrupa'nın İcadı**. çev. Hüsamettin İnanç. Ankara: Adres Yayınları.
- Delanty Gerard and Rumford Chris (2005). **Rethinking Europe- Social Theory and The Implications of Europeanization**. Great Britain: TJ International Ltd.
- Derrida, J.(1992). **Reflections on Today's Europe**. Indianapolis: Indiana University Press'den akt. İnanç(2005).
- Denzer, Horst (1986). "Bodin", **Klassiker des politischen Denkens I**, Ed. Verlag C. H. Beck München, Druck und Bindung: May &Co, ss.245-266.
- Dicke, Klaus (1998).": Menschenrechte" . **Handwörterbuch Internationale Politik** Ed. Wichard Woyke, Born: Bundeszentrale für politische Bildung. ss. 240-247.
- Duman, M.Zeki (2005). "Avrupa Birliği: Büyük Bir Yanılsa mı?". **Liberal Düşünce Dergisi**, No: 40, Güz 2005 (Avrupa, Medeniyet, Türkiye), ss. 91-106.
- Duran, Burhanettin (2005). "AB Üyeliği Türkiye'nin ve Avrupa'nın Yeniden "İcadı"nı Gerektirir mi?". **Liberal Düşünce Dergisi**, No:40, Güz 2005 (Avrupa, Medeniyet, Türkiye), ss. 27-49.
- Eliassen, A.Kjell (1998). **Foreign and Security Policy in the European Union**, London: Sage Publications Ltd.
- Erdenir, F.H.Burak (2005). **Avrupa Kimliği Pan- Milliyetçilikten Post Milliyetçiliğe**. Ankara: Ümit Yayınları.
- Ergür, Ali (2004). "Yeni Bir Avrupa Kimliğine Doğru" **Görüş Dergisi**
<http://www.tusiad.org/yavin/gorus/59/13.pdf>, 10.10.2006
- Ertuğrul, Kürşad (2001). "AB ve Avrupalılık". **Doğu Batı Dergisi** , No: 14, Şubat-Nisan 2001, ss.144-156.
- Erözden, Ozan (1997). **Ulus- Devlet**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Eurobarometer 62, (2005). **Public Opinion in the European Union, European Commission**.
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf, 12.12.2006
- Fetcher, Iring (1991). "Freiheit". **Wörterbuch Staat und Politik**, Ed. Dieter Nohlen, Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung. ss. 158- 161.

- Garcia, Soledad (1993). **European Identity and the Search for Legitimacy**. Great Britain: Biddles Ltd of Guildford and King's Lynn
- Gong, G. W.(1984). **The Standard of Civilisation in International Society**. Oxford'dan akt. Yurdusev (1997)
- Graziano, Pablo (2003). **Europeanization or Globalization?**
<http://gsg.sagepub.com/cgi/content/abstract/3/2/173>, 31.01.2007
- Grundmann, Reiner (1999). "The European Public Sphere and the Deficit of Democracy". **Whose Europe? The Turn Towards Democracy**, Ed. by., Dennis Smith and Sue Wright, UK: Blackwell Publishers, ss. 125-147.
- Ham, Peter van (2000). "**Identity Beyond the State: The Case of the European Union Copenhagen Peace Research Institute**",
<http://www.ciaonet.org/wps/vap01/>
28.05.2007
- Hay, Denys (1957). **Europe: The Emergence of an Idea**. Edinburgh: Edinburgh University Press 'den akt. Delanty (2005)
- Held, David (2000). "Regulating Globalization" Ed. by., D. Held and A. McGrew , **The Global Transformation Reader**. Cornwall: T.J.International,Padstow.
- Henderson, Karen (1999). **Back to Europe: Central and Eastern Europe and the European Union**. London: UCL Pres.
- İnanç,Hüsamettin (2005). **AB'ye Entegrasyon Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri**. Ankara: Adres Yayınları.
- Jolly, Mette E. (2003). **Debating Democracy in the European Union- Four Paradigms** <http://aei.pitt.edu/2881/01/120.pdf> 12.10.2006
- Kagan,Robert (2002)."**PowerandWeakness**",**Policy Review**:[bkz.http://www.policyreview.org/JUN2/kagan.html](http://www.policyreview.org/JUN2/kagan.html)'den akt.Karaosmanoğlu(2003)
- Kahraman, Hasan Bülent (2001). "Avrupa: Türk Modernleşmesinin Xanadu'su". **Doğu Batı Dergisi**, No: 14, Şubat- Nisan 2001, ss. 8-28.
- Karaosmanoğlu, Ali (2001). "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği Açısından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri".**Doğu Batı Dergisi**, No: 14, Şubat- Nisan 2001, ss.156-168.
- Keyman, E. Fuat (2000).**Türkiye ve Radikal Demokrasi**, İstanbul: Alfa Yayınları

- Keohane, Robert O. (2000). "Sovereignty in International Society". **The Global Transformation Reader**. Ed.by D. Held and A. McGrew , Cornwall: T.J.International Padstow.
- Kılıçbay, Mehmet Ali (2001). "Tarihsizlik Marjından Marjinalleştiren Tarih Alanına: Avrupa'nın Kendini ve Dünyayı İnşa Etmesi". **Doğu Batı Dergisi**, No: 14, Şubat-Nisan 2001, ss. 90-97.
- Koray, Meryem (2002). **Avrupa Toplum Modeli? Nereden Nereye...** İstanbul: Tüses Yayınları.
- Krosig, F.Von (1970). "A Reconsideration of Federalism in the Scope of the Present Discussion on European Integration". **Journal of Common Market Studies**'den akt. Lee (2004).
- Kühnhardt, Ludger (2002). "Implications of globalization on the Raison d'être of European Integratin". **Arena Working Papers**, http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2002/papers/02_37.xml, 17.02.2007
- Jolly, Mette E. (2003). **Debating Democracy in the European Union- Four Paradigms** <http://aei.pitt.edu/2881/01/120.pdf> 12.10.2006
- La Torre, M. (1999). "European Identity and Citizenship". **Reflections on European Identity**, der. Jansen T., European Commission, Brussels'den akt. Koray (2002).
- Lee, Stephen J. (2004). **Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Lee, Stephen J. (2004). **Avrupa Tarihinden Kesitler 1789- 1980**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Levi-Strauss, C. (1977). **İdentite, Seminaire**. Paris, Grasset'den akt. Bilgin(1994).
- Lord, Christoper (1998). **Democracy in the European Union**. Sheffield: Sheffield Academic Press'den akt. Jolly (2003).
- EC, Laeken Decleration, <http://www.euconvention.be/static/LaekenDeclaration.asp>, 12.02.2007
- McCormick, John (2002). **Understanding European Union**. New York: Palgrave.
- Meyer, Manuel (2007). **Die deutsche Fraktion**, , <http://www.zeit.de/online/2007/22/reportage-spanien?page=all> 27. 05. 2007

- Moro, G. (2001). “**The Lab of European Citizenship Democratic Deficit, Governance Approach and Non-Standard Citizenship**”.Active Citizenship (Cittadinanzattia) Italy, http://www.activecitizenship.net/citizenspolitics/The_Lab_of_European_Citizenship.pdf, 12.09.2006
- Müftüler Baç, Meltem (2001). **Türkiye ve AB: Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler**. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Oğan Balkız, N. “Neyin Birliği” **Radikal İki**, 17.09.2006.
- Pernice, I. (1999). “Multilevel Constitutionalism and the Treaty of Amsterdam: European Constitution- Making Revisited?”. **Common Market Law Review**, C. 36(5), ss. 703-750’den akt. Çelebi (2002).
- Picht, Robert (1993). “Disturbed Identities: Social and Cultural Mutations in Contemporary Europe”. **European Identity and the Search for Legitimacy**. Ed. Soledad Garcia, London: The Royal Institute of International Affairs. ss.81-93.
- Pocock, J.G.A. (2005). “Avrupa’yı Yıkamak”. **Avrupa Sorunu-Avrupa Ne, Avrupalı Kim?**, Ed. Seyfi Öngider. İstanbul: Aykırı Yayıncılık. ss. 100-132.
- Poggi, Gianfranco (1991). **Çağdaş Devletin Gelişimi**. Çev. Şule Kut, Binnaz Toprak. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları
- Reif, Karlheinz (1993). “Cultural Convergence and Cultural Diversity as Factors in European Identity”. **European Identity and the Search for Legitimacy**, Ed. Soledad Garcia, London: The Royal Institute of International Affairs. ss.131-153.
- Rougemont, D. (1965). **The Meaning of Europe**, New York: Stein and Day’ dan akt. Erdenir (2005).
- Schwan, Alexander (1991). “Politische Theorien des Rationalismus und der Aufklärung”. **Politische Theorien von der Antike bis zur Gegenwart**. Ed. Hans J. Lieber. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung ss. 157-242.
- Smith, A.D.(1986). **Ethnic Origins of Nations**. Oxford, Basil Blackwell’ den akt. İnanç(2005).
- Smith A.D. (2002). **Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik**. Çev. Derya Kömürcü. İstanbul: Everest Yayınları.
- Smith A.D. (2005). “Ulusal Kimlik ve Avrupa’nın Birleşme Fikri”, **Avrupa Sorunu-Avrupa Ne, Avrupalı Kim?** Ed. Seyfi Öngider. İstanbul: Aykırı Yayıncılık. ss. 132-171.

- Stetner, Edward A. (1970). **Perspectives on Europe**. Cambridge: Sckenkman Pub.'dan akt. Çırakman (2001).
- Stolleis, M. (1995). "Das Europaische Haus' und Seine Verfassung". **Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft**, C. 78'den akt. Çelebi (2002).
- Synder, F. (1999). "Globalizaton and Europenization as Friends and Rivals: European Union Law in Global Economic Networks". **European University Institute Working Paper 99/8**, Florence'den akt. Graziano (2003)
- Taşçı, Serdar (2001). "İktidar ve Söylem: Kapitalizm ve Avrupa". **Doğu Batı Dergisi**, s:14, Şubat- Nisan 2001, ss.69-76.
- Tekeli İlhan ve İlkin Selim (2000). **Türkiye ve Avrupa Birliği**. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Veen, A.Mautris van der (2002). **Determinants of European Identity: A Preliminary Investigation Using Eurobarometer Data, Univeesity of Pennsylvania** <http://www.isanet.org/noarchive/vanderveen.html>, 10-01-2007
- Yurdusev, A.Nuri (1997). "Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği". **Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi**. Ed.Atilla Eralp,İstanbul: İmge Yayınları.

İnternet Kaynakları :

http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/hm/C_2002325EN.003301.html#anArt152

YASEMİN OĞUZLAR TEKİN

17 Ocak 1979, Eskişehir doğumludur. İlk ve Orta okul öğrenimini Mimar Sinan İlköğretim Okulunda tamamladı.1997 yılında Yunusemre Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı Lise-YDAL)'nde lise öğrenimini tamamladıktan sonra, aynı yıl ÖYS'de 135. olarak Bilkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünü burslu olarak kazandı. 2002 yılında mezun oldu. 2004 yılında hayatını Yasin TEKİN ile birleştirdi. 31 Aralık 2004 tarihinden bu yana, Balıkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2005-2007 yılları arasında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimini tamamladı.